יידען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 144	Łódź, Piątek, 23 czerwca 1933 r.	עלפטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, כ"ט סיון תרצ"ג	№ 144

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

פארק העלענאוו — מארגען, שבת דעם 24 יוני קומט פאר א גראנדיעזע

גארטען-פארוויילונג — Helenów

לטובת די בראכאוו-שולע. — אין פראגראם: קינדער-כאר אונטער ד. לייטונג פון קאמפאזיטאר הערץ רובין. 2 ארקעסטערן 2 / קאנצערט פון סימפא-נישען א-ה-סטער אונטער דער לייטונג פון פראפ. ט. רידער און פון בלאז-ארקעסטער פון ספארט-קלוב „שטערן".

א גרויסער ספארט-פעסט — גימנאסטישע אויפטריטען אויף דער עסטראדע און אויפן וואסער — אויסגעפיהרט דורך די פרויען און מענער גרופען פון ארב.-ספארט-קלוב „שטערן". — פלאסטישע טענץ און גימנאסטישע איבונגען פון קינדער-גרופען. אויפטריט פון דער שווער-אטלעטישער סעקציע פון ארב.-ספארט-קליב „פארווערטס". פיראמידן און לעבעדיקע בילדער.

גרויסע קינדער-פארוויילונג — דעפילאדע און שפילן אונטער באגלייטונג פון „שטערן"-ארקעסטער. א רייכע פאנטן-לאטעריע — א סך ווערטפולע פאנטן, צוו. אנדערע, א ראווער, א 3-לעמפלדיקער ראדיא-אפאראט, פאטא-גראפישע אפאראטן, קליידער און מענער-שטאפען, הינער, שעפסן, קאזעס, גאבעלינען און ביזשוטעריע.

עפעקטפולע באלייכטונג פון רעפלעקטארן —::— הערליכע אילומינאציע.

פרייליכע אטראקציעס און סורפריזן — ביליקער בופעט. — בילעטן צום פרייז פון 1 זל. און 50 גר. (פאר קינדער) צו באקומען אין דער בראכאוו-ביבליאטעק, אל. קאשציושקי 9, אין ספארט-קלוב „שטערן" (אל. קאשט. 9). אין פראפ. ארב.-פאריינען און מארגען שבת ביי דער קאסע פון העלענאוו.

לאדזער יודישער מוזיק-פעראיין „שיר"

מיטוואך, דעם 28 יוני 1933, 9 אווענד קומט פאר

א גרויסער קאנצערט

אין פראגראם: ג. פ. הענדעל „יהודה המכבי" אראטאריום אין 3 טיילען — אויסגעפיהרט דורכ'ן „שיר"-כאר

סנאבען-כאר פון דער גרויסער סינאגאגע.

לאדזער פילהארמאנישער ארקעסטער און סאליסטען: פרל. ס. קראפיוויק (סאפראן), פרל. ה. זשעבראווסקא (אלט).

(באס) משה קוסעוויצקי אובער-קאנטאר פון ווארשאווער טלאמאצקער סינאגאגע

גלענצענדער אראטאריום-זינגער פון בערלין ל. ריאזאנצעוו (באריטאן)

דירעקציע: פראפ. ל. פיילווישיס.

ביים קלאוויר: פרל. א. סוראוויטש.

פארק „העלענאוו"

בילעטן צום איינהייטליכען פרייז 1,09 זל. צו בעקומען אין רייזע-ביורא „וואגאן לי" פיעטריק. 64, צוקערניע פיעטריקאווער 12 (רוג פאלודניאווא) און ביי דער קאסע פון פארק „העלענאוו".

קאמיטעט פאר די אנטי-היטלערישע ווירטשאפטליכע אקציע

לאדז, וואלטשאנסקא 37, טעל. 238-64

ערטיילט אינפארמאציעס וועגען פערשידענע איינקויפס-קוועלען אינלענדישע און אויסלענדישע (נישט דייטשע) אין די אמטס-שעה'ן.

3332

פאדערט איבעראל די בעקאנטע אינלענדישע אויסארבייטונגען פון דער פירמע „ליליפוט"

באק-פראשעק

צוקער-וואניליו

אלעיקעס צו געבעקס

בודיניעס

גאלארעטקעס

א. ז. ו. א. ז. ו.

זייט אויפמערקזאם אויף דער פאבריקס-מארקע „ליליפוט"

„לינת אורחים" פיעטריקאווער 59

היינט, פרייטאג, ד. 23. יוני און שבת, פ' קרח, ראש חודש תמוז, וועט דאווענען דער בעריהמטער טאלאנטפולער קאלישער חזן און גרויסער מוזיקער

ה' משה פריים

ביי אונז אין די פריש-רעמאנטירטע זאלען פיעטריקאווער 59 מיט זיין בעריהמטען ערשטקלאסיגען טאלאנט און שטארקע שטימע, איבער-ראשט ער אלע צוהערער, און עס איז צו האפען, אז דעם שבת וועלען אלע מתפללים האבען א אמת'ן תענוג הרוח.

3386

בילעטען צו 1 זל. שוין צו בעקומען: 1) פעראיין „לינת אורחים" פעטריק. 59, 2) זעלמאנאוויטש (קאנדיטאריי), פאלודניאווא 2, 3) וויינבערג (קאנדיטאריי) נאוואמיעסקא 30. די הכנסה איז בעשטימט פאר'ן אויבענגען פעראיין.

געלעגענהייטליך

איז צוליב אפריזע פריזווירדיג צו פערקויפען

א מאדערן-איינגעארדענטע לויט'ן נייעסטען סיסטעם

לאמפען-פאבריק

צוזאמען מיט א גאלוואנישען אנשטאלט

צו בעזיכטיגען פון מאנטאג ביז דאנערשטאג אין די שעה' פון 11–1 און פון 4–6 נאכם. וואלטשאנסקא 27, צווייטער הויף.

אויפפאדערונג!

דערמיט פאדער איך אויף דעם לאקאטאר

יאסקאוויטש פון גדאנסקא 16

אזוי ווי ער איז מיר שולדיג פאר 4 יאהר דירה-געלד, בין איך בערייט איהם צו שענקען דאס געלד, אויב ער וועט מיר גוטוויליג ליידיג מאכען די וואוינונג ביז מיטוואך, דעם 28-טען יוני. אימפאלס נישט, וועל איך זיין געצוואונגען אויס-צופיהרען די עקסמיסיע און ער אליין וועט טראגען די קאנ-סעקווענצען דערפאר.

מיט אכטונג ס. ב. גוטמאן

גדאנסקא 16.

3349

דעם טיפסטען ביילייד דריקען מיר אויס אונ-זער געעהרטען פערוואלטונגס-מיטגליד און קאסירער

ה' אברהם גאלדבערג

צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

קיילה נ"ע

זאל אונזער מיטגעפיהל לינדערן דעם צער פון זיין גרויסער אבדה. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

דער 2. באלוטער קליינהענדלער-פליישער-פעראיין, קאלענבאך 4.

אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען א גרויסען ערפאלג

אנאנסען

עקסטרא טעלעגראם!
ר' ישראל אלטער קומט נאך לאדז אויף א קאנצערט!

די פערוואלטונג פון דער „תלמוד-תורה" ע"ש הרהג"צ רבנו אליהו חיים מייזל זצ"ל, מאכט בעקאנט דער עפענטליכקייט, אז נאך גרויסע מיה און אנשטרענגונג איז געלונגען איינצולאדן דעם וועלטבאריהמטן קינסטלער-חזן

ר' ישראל אלטער
פון האנאווער

וועלכער קומט די טעג נאך לאדז, און וועט געבן א׳ערשטקלאסיגן קאנצערט פון יודיש-רעליגיעזע מוזיק לטובת דער „תלמוד-תורה" של הרהג"צ רב' אליהו חיים מייזל זצ"ל. דער קאנצערט קומט פאר אין פילהארמאניע-זאל, מיטוואך פ' בלק, י"א תמוז, דעם 5 יולי 1933
וועגן די ערטער פון בילעטן-פארקויף, וועט בעזונדערס מיטגעטיילט ווערן.
די פערוואלטונג.

די נייעסטע מאדעלן
פון זומער-שיך
און פלעציאנקעס
אין א רייכער אויסוואהל עמפפעהלט
A. Ogórek
11 ZAWADZKA 11.

די פערוואלטונג
„נותן לחם"
פון דער געזעלשאפט
אין לאדז מאכט בעקאנט, אז היי-יאהר ווערן ארויסגעשיקט קינדער אויף זומער-קאלאניעס אין עלטער פון 7 ביז 14 יאהר. דעם ערשטען סעזאן ווערען ארויסגעשיקט יונגלעך.
איינשרייבונגען נעהמט אן דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלש. „נותן לחם", פל. דאמבראווסקי 4 ביז'ן 20/6 1933 אין די שעה'ן פון 10—12 און פון 4—6 נאכמ. 3238

צו דער האכצייט פון אונזער מיטארבייטער
ה' שלום פעדער
מיט פרל.
רעגינא גרינפעלד
וואס איז פארגעקומען דעם 19/6 1933 ווינשען מיר אייך פיל גליק און א הארמאניש צוזאמענלעבען.
דאס פערסאנאל פון דער פירמע געבר. נאדעל, לאדז.

שפארעז געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די בילליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„באראוויץ"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 58-210
וועלכע איז די איינציגע
בילליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטען קידוש-ווייך
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווייגען, ווי אויך אלע סארטען ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

צו דער פערלאבונג פון מיי׳ ברודער
שמואל נטע ראזענבלאט
מיט פרל. אסתר פשיטיצקא
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב. זאל אייער לעבענסוועג מיט בלומען באצירט זיין.
שוועסטער און שוואגער זלאטאווסקי.

ישראל פעררער
שושנה סרעבניק
פערלאבט.
לאדז, 19/6 1933.

קאפע „Atlantic"
48 פיעטריקאווער 48
טעל. 11-162
גיט ארויס טעגליך די געשמאקפולסטע
פריהשטיקען פאר 1.30 זל.
יארסקע מיטאגען פון 2 זל.
אווענדברויטען 1.30 זל.
בעמערקונג: אויף וואונש ווערען מיטאגען אפגעשיקט אהיים. אין מיין קאפע בעקומט מען די גוט בעקאנטע לארעס פון דער כלאדניצא וולאסקא די קון געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון געניטע קולינאר-פאכמענער. 3794

עס ווערט געזוכט
א דירה
פון 3 צימער און קוך
מיט אלע בעקוועמליכקייטען
1-טער שטאק
א הויכען אדער זוניגען פארטער
אפערטען מיט אנגאבע פון דירה-געלד אין ארמ. פון דער צייט אונטער „דירה" אדער קלינגען ביז 12 בייטאג טעל. 18-173

וויכטיג פאר דער ארימער לאדזער בעפעלקערונג
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז ס'איז ערעפענט געווארען דאס
אמבולאטאריום
ביים פאראיין „מלבוש ערומים"
שעניעוויטשא 3/5,
וואס וועט ערטיילען מעדיצינישע הילף אויפ'ן ארט. שיקט אויך ארויס דאקטוירים-ספעציאליסטען
מיט וויזיטען אהיים
נעהמט אויך אן געבורטען און אלע ארט אנאליזען. מינימאלע אבצאה-לונגען.
די פערוואלטונג.

דער קעלצער רבי
אדמו"ר הרה"צ הרב
ר' ניסן יהודה ליב טברסקי
שליט"א בן הרה"צ ר' דוד זצללה"ה אדמו"ר ממאקאראוו. וועלכער אנגעזשירט ביי זיין חסיד הג' ר' יצחק גאלד-פארב, צמענטארנא 1, איז פארבעטען אויף דעם שבת אין וואלינער שוהל, וואזיל-טשאנסקא, און אי"ה דאנערשטאג פ' חוקת פאהרט ער אפ קיין קעלץ אויף דער יאהר-צייט פון דודו אדמו"ר הרבי מקאזמיר זצללה"ה זי"ע. 3307

אויפרוף פון ראבינאט
צוליב דער אונארדענונג און הפקרות פון מידור קידושין דורך אגענטציעס און מעקלערס, זענען מיר מפרסם, אז סידור קידושי געהער נאר צום ראבינאט, דעריבער מוז מען פאר דער חתונה זיך ווענדען צו איינעם פון ראבינאט, און דער וועט מכבד זיין וועמען דער בעל-שכחה פער לאנגט פון די היגע דיינים, ענגעגעפאל וועלען די אקטען נישט ווערען אונטערגעשריבען פון ראבינאט. מיר ווארענען פריהער, מ'זאל שפעטער נישט האבען קיין פרעטענציע.
לאדזער ראבינאט: משה מנחם סגל, פאלודניאווא 25; ליבוש ראזענבערג, סא-מארסקא 4; יוסף פיינער, גדאנסקא 23; מרדכי ניסן קראל, צעגעלניאנא 22; משה דאמב, עלטשטאט 12; הרב מבאלוט ישראל פרירעל, זגערסקא 27. 3329

צו דער חתונה פון אונזערע ווערטע פריינד
חבר ישראל קאץ
מיט פרל. ליבה מרים פוסס
ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.
א גרופע חברים:
יונה פאפאוויטש, דוד ראדצא, נפתלי נאכטיגאל און פרוי אברהם'טשע, מרדכי שטערן.

צו דער חתונה פון אונזער פריינדין
פרל. זעלדע האלענדער
מיט ה' יעקב טראגארזש
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.
משה זאנגער, פנחס גוטערבוים

א הערציגען מזל-טוב ווינשען מיר דער פאמיליע פעררער צו דער פערלאבונג פון זייער ליבען זוהן ישראל מיט פרל. שושנה סריבניק און דעם יונגען פאר א בליהענדע צוקונפט.
העלא בוכבינדער, בעלא בארנשטיין, רוזשא ווערטמאן

מאגעלנדע
פאר
ראבארבער-ווייז
אין פרימא-קוואליטעט
צו ביליגע פרייזען.
צו בעקימען אין ווייגהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

בריליאנטען, גאלד, זילבער, פערשיד. ביזשוטעריע, לאמ-באוד-קוויטעס קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזען
Magazyn jubilerski M. H. LISSAK. Piotrkowska 5

פענסיאנאט „Adria"
אין געזונדסטער געגענד
לאסק-טעאדארי
אינה. זשעלאזא
כשרע געשמאקע קיך. ביליגע פרייזען
בעמ.: פאר די געסט איז דער צוגאנג פון לאסק ביז'ן פענסיאנאט „אדריא" אומזיסט.

דעם מיטאינהאבער פון דער פירמע
„Wygoda"
ה' שלמה זינגערמאן און פרוי
צום געבורט פון זייער זונדעלע
ווינשט א הערציגען מזל-טוב
און א גרינגע דערציהונג
ז. זילבערבערג.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער און שוואגער
ה' העניעק רובין
מיט פרל. גוטשע זאנגער
וואס איז פארגעקומען זונטאג, דעם 18. יוני 1933 — ווינשען מיר א הערצינען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
שוועסטער גוטשא
און שוואגער ש וואקסמאן 3305

דאנקזאגונג!
דערמיט דריקען מיר אויס אונזער בעסטען דאנק דעם אינהאבער פון דער 7-קלאסיגער שולע, פאלודניאווא 29
ה' ש. שולדענריין
פאר זיין גוטע לעהרע און שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג פון אונזערע קינדער ווי אויך פאר אריינברענגען אונזערע קינדער אין גימנאזיום אהן בעזונדערע פארבערייטונג.
אלע אונזערע פריינד און בעקאנטע, וועלכע ווילען זיין פערזענליך איבערצייגט מיט דער ערציהונג און לעהרע פון זייערע קינדער, ראטען מיר אריינגעבען אין דער אויבענדערמאנטער שולע.
ש. אבערציגער, זגערזשער 8 ✦ יעקב מרדכי אונגער, פאלודנ. 42
יצחק גיסקע, זאכאדניא 37 ✦ אהרן יוסף בליט, קילינסקי 33
מלכה פריים, וסכאדניא 26 ✦ נאטאן סאוראנסקי, זגיערזקא 21

מאשין-מצות
געבאקען יעדען טאג פרישע און דינע,
מצה-מעהל און סוכארקעס
לויט קארלסבאדער סיסטעם, ווי אויך
פריהשטיקען,
יארסקע מיטאגען
און אווענדברויטען
עמפעהלט די בעקאנטע צוקערניע
N. Weinberg
פיעטריקאווער 38
טעל. 82-143
פערהעלטנעסמעסיגע פרייזען!

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטארבייטערי
רודע ראפאפארט
צוליב'ן טויט פון איהר ברודער
יוסף
בארכאוויטש
די שטאפעטרינס
פון דער פירמע פיקעלני

אנו מביעים את רגשי השתתפותנו החמה לה"ה
מר מרדכי מרחיב
חבר ועדת הבקורת של מוסדנו, למות עליו
אחיו ז"ל
בעבורתו המסורה בעד בנין ארצנו ינוחם!
הועד של בית המחסה לילדים
עברים והחוה בהלנובק.

אחי מאיר געווארען בעפרייט

ער איז בעשטראפט געווארען מיט א פונט-שטערלינג פאר בעליידיגען די ענגלישע מאכט — ארעסטירט א קאמוניסט, וועלכען מען איז חושד אין מארד פון ד"ר ארלאזאראוו — מען זוכט אן'אנפיהרער פון פאליטישען דעפארטאמענט — בן-צבי זיך אפגעזאגט איבערצונעהמען די ליטונג אויף ד"ר ארלאזאראווס ארט

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש).
די אויספארשונג וועגען מארד פון ד"ר ארלאזאראוו האט אנגענומען א ברייטע ווענדונג.
די פאליציי האט ארעסטירט א געוויסען שמואל בן מרדכי, א קאמוניסט, וועלכער איז זעהר ענהליך צום ארעסטירטען אברהם סטאווסקי.

תל-אביב, 22 (ספ. טעל.)
היינט איז אחי-מאיר געשטעלט געווארען פארן פרידענס-געריכט.
ווי בעוואוסט איז אחי-מאיר אנגעקלאגט געווארען אין בעליידיגען די מאכט.
דער אנגעקלאגטער האט זיך מודה געווען, אז אין מאמענט פון אויפרעגונג האט ער זיך ארויסגעכאפט מיט צו שארפע ווערטער.
ער איז פערמשפט געווארען צו בעצאהלען איין פונט שטערלינג.
נאכ'ן אורטייל האט מען אחי-מאיר'ן בעפרייט פון תפיסה.

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש).
דער פרעזידענט נחום סאקאלאוו האט זיך געווענדעט צום מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע בן-צבי, ער זאל אנגעהמען די ליטונג פון פאליטישען דעפארטאמענט אויפ'ן ארט פון דערמארדעטען ד"ר ארלאזאראוו.
בן-צבי האט דעם פארשלאג נישט אנגענומען.
די אלגעמיינע ציוניסטען האבען זיך געווענדעט צו דער עקזעקוטיווע מיט א פארשלאג איבערצוגעבען די ליטונג פון פאליטישען דעפארטאמענט דעם מיטגליד פון עקזעקוטיווע בראדעצקי, אדער ביומאן.

קלאנגען וועגען אמנעסטיע
צום 15. יאהר פוילישע זעלבסטשטענדיגקייט

ווארשא, 22 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). אין די קרייזען, וואס שטעהען נאהענט צום יוסטיץ-מיניסטעריום, קורסירען קלאנגען, אז עס ווערט צוגעגרייט אן אמנעסטיע, וואס זאל פערעפענטליכט ווערען נאוועמבער ה. י. צום 15-יעהריגען יובל פון דער פוילישער מלוכה.

פרעזידענט רוזוועלט זאל קומען היינט קיין לאנדאן
צו דער עקאנאמישער וועלט-קאנפערענץ

לאנדאן, 22 (ספ. טעל.)
דער קארעספאנדענט פון וואשינגטאנער „דיילי טעלעגראף" איז מודיע, אז עס איז מעגליך, פרעזידענט רוזוועלט זאל קומען קיין לאנדאן צו דער עקאנאמישער וועלט-קאנפערענץ, כדי מיט זיין פערזענליכקייט צו פערהיטען די קאנפערענץ זאל נישט אויפגעריסען ווערען. א.

ארטורא טאסקאניני איינגעשריבען איז גאלדענעם בוך פון יוד. נאציאנאל-פאנד

ניו-יארק (יט"א) יודישע פערעהרער פון בערימטען איטאליענישען מוזיקער ארטורא טאסקאניני האבען בעשלאסען איינשרייבען דעם נאמען פון דעם מוזיקאלישען גאון אין „ספר-הזהב" פון יודישען נאציאנאל-פאנד אלס אויסדרוק פון אנערקענונג פאר זיין אבזאג צו דיריזשירען דעם וואגנער פעסטיוואל אין ביירוט, וואס מיט דעם דאזיגען אפזאג האט טאסקאניני אויסגעדריקט זיין פראטעסט געגען די יודען רדיפות אין דייטשלאנד.

עלזא לאסקער-שילער איז דער שווייץ

פאריז (יט"א) מיט א קורצער צייט צוריק איז געווען מיטגעטיילט, אז די בעקאנטע יודיש-דייטשע דיכטערין עלזא לאסקער-שילער איז ערגיץ פערשוואונדען געווארען און מען ווייסט נישט, וואו זי געפינט זיך. איצט דערוויסט מען זיך, אז לאסקער-שילער געפינט זיך אין דער שווייץ.

זויך! זומער-שפרינקעלעך?...

מ'דארף נישט אויסמיידען די זון אויס מורא פאר זומער-שפרינקעלעך — אבער א טעגליכע פלעגונג מיט הערבא'ס פרעפאראטען וועט פערזיכערן יעדען איינעם א ריין און געזונד געזיכט! די זייף Herba בעזייטיגט שנעל און ווירקזאם די זומער-שפרענקעלעך, געלע פלעקער, לישאיעס און אנד. אונריינקייטען פון דער הויט. דער קרעם Herba מאכט די הויט עלאסטיש און גיט איהר צו שטענדיג א פרישן און יוגענדליך אויסזעהן. צו בעקומען פון 90 גר. אן.

KREM i MYDŁO HERBA

בעקאנטמאכונג.
די לאנגיעהריגע כשר'ע רעסטאראציע 2 קאמינא 2 גיט ארויס טעגליך געשמאקהאפטע מיטאגען פון 12 בייטאג ביז 6 אוונט צו זעהר ביליגע פרייזען. גערעכנט דעם אדרעס: קאמינא 2 לינקס, 1-טער שטאק.

נייעסטע מאדערנע גזשיוואקעס צו טראגען צו דעם הוט און אהן הוט. פערשיידענע פאלקעס און שייטלען מיט פארזער שריינדען וועררען ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט ביליגע ווי איבעראל. קאנסטאנטינער 15 (11-ער לאמפאר) רעכטע אפיצינע 1-טער שטאק. 3334

Doktór
ŁAGUNOWSKI
powrócił
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne
weneryczne
imoczopłciowe
Gabinet Roentgenoleczniczy.
Przyimuje od 8^{30} do 10 1 — 2^{30}, od 6 do 8^{30} w w niedziele i święta od 10—1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

לעהרערין גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.
לאסמאן, בזשעזשינער 15.

א. ג. פ. ד.
„מארגענשטערן"
אין פוילען, אפ. לאדזש

מארגען, שבת, ד. 24 יוני, 4 נאכמיטאג קומט פאר אויפן ספארט-פלאץ „העלענאוו"
דער יעהרליכער „מארגענשטערן"-
טורן- און ספארט-פעסט

ספארט-פלאץ „העלענאוו"

— אין פראגראם: — אויפמארש פון 400 ספארטלער
פריי-איבונגען, איבונגען אויף מכשירים, מוסטער-איבונגען פון די מענער, פרויען און קינדער-גרופען, איבונגען מיט שטורם-פעהנער, ספארט-טענץ, איבונגען מיט שטאבען אויף ראווערען און פוילען. די איבונגען זענען צוגעגרייט און ווערען געפיהרט פון דער איינציגען. אריגינעלע איבונגען מיט עלעקטרישע לעמפלעך, צום ערשטען מאל אין לאדז איבונגען מיט בעלקעס.
סטרוקטארען-קאמיסיע ביים „מארגענשטערן" אין לאדז. ———
ארקעסטער פון קולטור-ליגע אונטער דער ליטונג פון ה' טעלג.
אכטונג! די אויפטריטען פון „מארגענשטערן" קומען פאר נאר אויפ'ן ספארט-פלאץ „העלענאוו", וועלכער האט קיין שום שייכות מיט'ן גארטען אונטער דעמזעלבען נאמען. דער אויפטריט פון 400 ספארטלער און די אלע גלענצענדע ספארט-נומערן וועלן געוויזן ווערן נאר אויפ'ן ספארט-פלאץ, וואס האט א בעזונדערן איינגאנג.
בילעטען פון 50 גר. אן צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון „מארגענשטערן," פאלודניאווא 36 און מארגען, שבת-פון 1 א זייגער אן ביי דער קאסע פון ספארט-פלאץ „העלענאוו"

פאר גאלד, בריליאנטען, ביזשוטעריע און לאמבארד-קוויטעס צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

צוליב'ן טויט פון זייער פאטער
משה
דריקען מיר אויס אונזער הערציגסטען מיטגעפיהל דעם ה' רעד.
לאזאר פוקס און דער גאנצער פער'צער'טער פאמיליע
דאנקא און ישראל ראזענבערג
י. אבערזשאנעק
מאשקע און א. וו. יאסני
ה. גראסמאן, בנימין זילבערבערג
מ. רייד, י. פאמעראנץ.

אלע לאדזער יודען שטיצען די מוסדות החינוך אין לאדז:

דער ועד החינוך אין לאדז האט געשלאסען אן אפמאך מיט דער בעוואוסטער ליכט-פאבריק „שוולעצא" ארויסצולאזען א ספעציעלען סארט סטעארין ליכט אונטער דעם נאמען „הערקולעס" („Herkules"), וועלכער איז געזעצליך געשיצט, פערזעהען גלייכצייטיג מיט ספעציעלע עטיקעטען פון „קרן התורה און שומרי שבת". דערביי האט זיך די פאבריק פערפליכטעט צו געבען אן אפצאהל פאר די לאדזער מוסדות החינוך, הגם די ליכט קאסטען נישט טייערער, ווי געוועהנליכע פון זעלבען קוואליטעט.
קויפט נאר די ליכט „הערקולעס" מיט די עטיקעטען פון קרן התורה ושומרי שבת!
פרייזען ביליגע — גאראנטירט פאר גוטע
ועד החינוך ושומרי שבת
3335

Dr. med.
Haltrecht
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—11 פריה, פון 1—2 מיטאג און פון 5—9 אוונט. זונטאג פון 10—1 בייטאג
אלע ארט אנאליזען.
פאר ארבייטסלאזע רעדוצירטע פרייזן

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוועגד.

שרייבען שעהן און שנעל לערנט אויס דער בעריהמטער קאליגראף ל. בערמאן
זאוואדזקא 19

Szkoła Położnych
przy Lecznicy „UNITAS"
w Łodzi, ul. Pusta 19.
Przyjmuje się zapisy uczennic.

Dr. med. Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פון נירען-, בלאז-און אורין-קראנקה.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעהמט אן פון 8—9 פריה און 3—6 אוו.

Dr. L.
Czarnożył
ארדינירט
אין זומער-סעזאן
— אין —
CIECHOCINEK
willa Kościuszko.

צוליב דעם טויט פון זיין פערעהרטען פאטער
משה פוקס נ"ע
נעהם איך דעם איניגסטען אנטייל אין דעם צער און טרויער פון מיין פריינד רעד. לאזאר פוקס.
י. אונגער.

20 יודישע כלל־טוער האָבען היטלעריסטען מערדערליך צושלאָגען

א י נ ס ב ר ו ק, 22 (ספ. טעל.)

פון בערלין ווערט מיטגעטיילט, אַז אַ היט־לעריסטישע אַפּטיילונג האָט אדורכגעפירט אַן אַנפאַל אויף אַ יודישען הויז, וואו עס האָבען זיך געפונען 20 יודישע כלל־טוער, וועלכע האָבען זיך בעראַטען וועגען דער הילפס־אַקציע פאַר'ן דייטשען יודענטום.

די היטלעריסטישע כיליגאַנעס האָבען אַלע אַרעסטירט און בעשולדיגט אין פּלאַנעווען אַ פערשווערונג.

זיי האָבען די אַרעסטירטע אַריינגעפירט אין אַ קעלער און זיי געשלאָגען מכות רצח.

זיי האָבען נישט געוואָלט אויסהערען קיין שום אויפקלערונגען.

די פאַמיליעס פון די אַרעסטירטע האָבען זיך געווענדעט צו דער פּאָליטישער פּאָליציי, וועל־כע האָט פעראָרדענט זיי צו בעפרייען.

אַלע זענען אהיימגעקומען צו'מוזיק'טע און צושלאָגענע ביז בלוט.

היטלעריסטען ענטוואפנען די דייטש־נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס

ב ע ר ל י ן, 22 (ספ. טעל.)

אין גאַנץ דייטשלאַנד ווערט אַדורכגעפירט אַ ברייטע פּאָליציי־אישע אַקציע געגען די דייטש־נאַציאָנאַלע קאַמף־אָרגאַניזאַציעס.

עס קומען פאָר גרויסע רעוויזיעס און אַרעסטען.

שטאַהלהעלם אריינגעצויגען געווארען אין די היטלעריסטישע שטורם־אפטיילונגען

ב ע ר ל י ן, 22 (ספ. טעל.)

עס איז פאָרגעקומען אַ בעראַטונג צווישען קאַנצלער היטלער, וויצע־קאַנצלער פּאַפּען, רייכס־ווער־מיניסטער בלאָמבערג און אַרבייטס־מיניסטער פעלד.

נאָך דער בעראַטונג איז פעראָפענטליכט געוואָרען אַ פעראָרדנונג, לויט וועלכע דער שטאַהלהעלם ווערט אַריינגעצויגען אין דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליס־טישער בעוועגונג.

היטלעריסטישע טעראר־אקטען אין עסטרייך

וויען, 22 (ספ. טעל.)

אַלס ענטפער אויף די רעפּרעסיעס, וואָס די עסטרייכישע רעגירונג ווענדעט אָן געגען די היט־לעריסטען, ענטפערען די לעצטע מיט טעראָר־אַקטען.

אין דער פּראָווינץ קומען יעדען טאָג פאָר אַטענטאַטען פון היטלעריסטישע שטורמיסטען.

נעכטען ביינאַכט האָט אויפגעריסען אַ ייי־פעלס־מאַשין אויף דער באַהן־ליניע, נישט ווייט פון פעכטאלסדאָרף. די ליניע איז געוואָרען צושטערט.

אין אַ פאָרשטאָט אין וויען האָט מען דער־שאָסען אַ מיטגליד פון היימווער מיט'ן נאָמען זיסענבאָק.

אין צעלאָוויץ האָט אויפגעריסען אַ באָמבע, וואָס האָט צושטערט די וואַסער־ליטונג.

יודען געדענקט!

היטלער פירט אַן אויסראָטונגס־פּאָליטיק געגען אייערע ברידער אין דייטשלאַנד; ענטפערט איהם:

מיר באָיקאָטירען סחורות פון דייטשלאַנד!

לעצטע נאַכט־דעפעשען

מאָסקווע, 22 (ספ. טעל.)

מיט גרויס פּאַראַד איז נעכטען פאָרגעקומען די לויה פון קלאַרא צעטקין.

* * *

ב ע ר ל י ן, 22 (ספ. טעל.)

מיניסטער געבעלס האָט אין אַ רעדע פאַר אַר־בייטער געזאָגט, אַז די היטלעריסטען וועלען אויס־בויען אַ סיסטעם, וואָס זאָל אַנטהאַלטען דורות.

* * *

לאָנדאָן, 22 (ספ. טעל.)

די אַמעריקאַנער דעלעגאַציע האָט היינט אָפּ־געגעבען אַ דעקלאַראַציע, אין וועלכע זי ערקלערט, אַז אַמעריקע וועט שטיצען די שטרעבונג צו קאָאָר־דינירען די מאָנעטאַר־פּאָליטיק און צו הויבען די פּרייזען.

מצד דער אַמעריקאַנער דעלעגאַציע ווערט נישט בעשטעטיגט, אַז רוזוועלט וועט קומען קיין לאָנדאָן.

* * *

ב ע ר ל י ן, 22 (ספ. טעל.)

די דייטשע רעגירונג האָט אַרויסגעגעבען אַ פעראָרדנונג, לויט וועלכע עס ווערט אָפּגעשטעלט יעדע טעטיגקייט פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין גאַנץ דייטשלאַנד.

די דאָזיגע פּאַרטיי טאָר נישט פירען קיין שום פּראָפּאַגאַנדע.

טעאַטער „סקאַלא"
15 שרודמיעסקא 15

צעהנדליגער טויזענדער פריינד, פערעהרער און סימפּאַטיקער
קומען זיך געזעגענען מיט די גרויסע אַמעריקאַנער סטאַר־קינסטלער

לוסי און מישא
גערמאַן

וועלכע טרעטען אויף מאָרגען, שבת, 4 בייטאָג און 9 אוונט, זונטאָג, 12 בייטאָג און 9 אוונט

אין דער געזעגנונגס־פּרעמיערע דעם גרויסען וועלט־שלאַגער

„די אייביגע מאַמע"

אין 3 אַקטען, 4 בילדער פון סאַלמאַנאָוויטש. — רעזשי: מ. גערמאַן. — הויפּט־ראָלען: „פרידא" — לוסי גערמאַן, „נייט" — מישא גערמאַן.
עס נעהמען אַנטייל אויך די בעקאַנטע אַרטיסטען: שמואל לאַנדוי און מרדכי הילסבערג מיט'ן גאַנצען אַנסאַמבל. —::— מיט'ן אָרקעסטער פירט אָן דוד בייגעלמאַן.

„די אייביגע מאַמע"
שילדערט די ליידען און אָפּפערונג פון אַ מוטער פאַר איהרע קינדער.

„די אייביגע מאַמע"
פערכאַפּט די הערצער פון צושויער.

„די אייביגע מאַמע"
ווייזט די ליבע און טרייסטאַפּט פון אַ מוטער.

„די אייביגע מאַמע"
אין איהר נייעסטער אויפפאַסונג פון לוסי גערמאַן רופט אַרויס שטורמען פון בעגייסטערונג ביים פּובליקום.

מאָנטאָג, 9 אָוונט פון 60 גר. ביז 2.20
לעצטע פּאָפּולערע
געזעגנונגס־פאָרשטעלונג
ס'ווערט געשפּילט דער רעקאָרד פון ערפאָלג
מאַמע און שוויגער
מיט לוסי און מישא גערמאַן אין די טיטול ראָלען

פּרייזען פון די פּלעצער:
שבת 4 נאָכמיטאָג פּאָפּולערע פּרייזען
פון 60 גר. ביז 2.20
שבת 9 אָוועגר געוועהנליכע פּרייזען.
זונטאָג, 12 בייטאָג פּרייזען פון 50 גר. ביז 1.50
9 אָוועגד געוועהנליכע פּרייזען.

אַלע זענען גערירט פון פּרעכטיגען הערציגען ליד, וואָס ווערט געזונגען מיט גרויס מייסטערשאַפט דורך
לוסי גערמאַן
אָט דאָס איז דאָס ליד:

אייביגע מאַמע, ווער קען פיהלען דיין צער,
אייביגע מאַמע בלייבסט אייביג אַ נאַר,
ביזט מקריב דיין לעבען, דיין גליק און דיין געזונד,
מיט דיין האַרץ און דיין שטרעבען דערציהסט דו דיין קינד,
דו האָפסט אויף דער עלטער, דו וועסט האָבען נחת דערפאַר,
איין מאַמע קאָן אפילו פערזאָרגען קינדער צעהן,
צעהן קינדער לאָזען חלילה אַ מאַמע בעטלען געהן
אייביגע מאַמע, בלייבסט אייביג אַ נאַר.
א. אַז. וו. א. אז. וו.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון טעאַטער „סקאַלא"

„אזא פאל איז זיך נישט פערלאפען"

כאראקטעריסטישע פראצעסן פאר פיהרען „גרויל-פראפאגאנדע"

בערלין (יט"א) האט בערלינער זאנדער-געריכט, האט פער'משפט דעם 81-יעהריגען זקן סטאלער ריכארד עהלעריש (וואהרשיינליך, א נישט-יוד) אויף צוויי חדשים תפיסה דערפאר, וואס ער האט דערצעהלט, אז איהם האבען פיהרענדע דייטש נאציאנאלע האבען געזאגט דאס אין אויסלאנד ווערט בכלל נישט געפיהרט געגען דייטשלאנד קיין שום העצע צוליב די יודען און אז די גאנצע מעשה וועגען דער אויסלענדישער העצע האט מיניסטער גערינג אויסגעזויגען פון פינגער.

דער דרוקעריי-בעזיצער שאול אפלער איז פער משפט געווארען צו דריי חדשים תפיסה, ווייל ער האט געהאט געזאגט, אז ער ווייס וועגען א פאל, אין וועלכען מען האט א יוד צושלאגען, אוועקגעפיהרט מיט אנ'אויטא אין גרונעוואלד, איהם דארט ארויסגעווארפען און געלאזען ליגען אהן הילף, אפלער האט צוגעגעבען, אז ער קען צו יעדער צייט אנרופען דעם נאמען פון געליטענעם יוד.

דער געריכטס-אורטייל איבער אפלער'ן פערטעדיגט זיך מיט פאלגענדען זאץ: „די באַכפאַרשונגען פון דער פאליציי האבען בעוויזען, אז אזא פאל איז זיך נישט פערלאפען.

עס איז געקומען די צייט אויסצורייניגען פראנקפורט פון די יודען...

בערלין (יט"א) די טעג האט דער פרייסישער פרעמיער געהרינג בעזוכט פראנקפורט, וואו ער איז דורכ'ן בירגערמייסטער ד"ר קרעבס בעגריסט געווארען מיט א רעדע, אין וועלכער ער האט געזאגט צוו. אנד.:

עס איז געקומען די צייט אויסצורייניגען פראנקפורט פון די יודען. די יודען האבען פערוואנדעלט אונזער אלטע קייזער-שטאט אין א נייעם ירושלים אויף דעם פראנקפורטער ירדן. די לעצטע 14 יאהר האבען די יודען געפיהרט די ממשלה מיט זייער שאכער-גייסט אין אונזער אלטע, רוהמפולען פראנקפורט. די צייטען האבען זיך אבער געענדערט און איך האף, אז מעהר וועט שוין פראנקפורט נישט הייסען — די יודען-שטאט.

זאל פילהארמאניע

מיטוואך, דעם 28-טען יוני ד. י. 9 א זייגער אוונט

גרויסער קינסטלערישער אוונט

אויספיהרערין פון פראגראם:

HANKA

Ordonówna

די בעריהמטעסטע פוילישע זינגערין.

אין פראגראם: 20 שענסטע לידער פון אייגענעם רעפערטואר.

בילעטען צו פאפולערע פרייזען פון 1 זל. ביז 5 זל. צו בעקומען אין פילהארמ.-קאסע

אנ'אנטיסעמיטישער פאן-ארישער וועלט-קאנגרעס

ווין (י. ט. א.) די נאצי-פרעסע פראפאגאנדירט די צונויפרופונג פון אנטי-סעמיטישען פאן-ארישען וועלט-קאנגרעס, וואס זיין הויפט-אויפגאבע דארף זיין בעפרייען די וועלט ספעציעל אייראפע און אמעריקא פון דער „יודישער געפאהר". ווי עס הייסט זאלען שוין ארישע גרופען פון 22 מלוכות האבען צוגעזאגט זייער בעטייליגונג אין דעם ערשטען פאן-ארישען קאנגרעס. דער פלאן, וועלכען דער קאנגרעס זאל ארויסרוקען איז צו לעזען די יודען-פראגע דורך צווינגען די יודען שאפען זיך אנ'אייגענעם נאציאנאלען שטאט אין מאדאגאסקאר, ווייל פאלעסטינע איז צו קליין דערפאר און די אראבער זענען דערגעגען, אויפ'ן פאן-ארישען וועלט-קאנגרעס זאל בעשלאסען ווערען, דאס יעדע ארישע מלוכה קען אויסטרייבען, כדי פטור ווערען פון איהר יודישער בעפעלקערונג דורך צווינגען זיי אויסצוואנדערען.

טרויער-פערזאמלונג אין ציון. וועלט-צענטראל-ביורא צום אנדענק פון דר. ארלאזאראוו

רעדעס פון נחום סאקאלאוו, פראפ. בראדעצקי און קאלאנעל קיש

לאנדאן (יט"א) אין צענטראל-ביורא פון דער ציוניסטישער וועלט-ארגאניזאציע איז פארגעקומען, ווי יט"א האט שוין מיטגעטיילט טעלעגראפיש, א טרויער-פערזאמלונג צום אנדענק פון ד"ר ארלאזאראוו. דער פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע נחום סאקאלאוו האט ערקלערט צוו. אנד.:

עס איז שווער צו געבען אנ'אבשאצונג פון ד"ר ארלאזאראוו. מיר קענען בלויז אויסדריקען אונזער צער. ד"ר ארלאזאראוו'ס ביאגראפיע לאזט זיך אויסדריקען אין איין ווארט: ליבע צום ציוניזם, ער איז געקומען קיין בערלין אלס 6-יעהריג קינד. נאך א שטורמישער יוגענד האט ער זיך געווידמעט דעם ציוניזם. ער האט איהם געשענקט זיין גאנצע ענערגיע, בעזונדערס אין דער ארבייטער-בעוועגונג, הגם ער האט זיך שפעטער ארויסגעוויזען אלס מאן פון מעשים, האט ער אבער קיינמאל נישט פערנאכלעסיגט די פרינציפען פון ציוניזם. ער האט טיף דורכגעדרונגען די ציוניסטישע טעאריע. ער האט שטענדיג פאר זיך געהאט די גרויסע אידעאלען, אויף וועלכע דער ציוניזם שטיצט זיך. דאס איז געווען צו זעהען פון זיין רעדען און שרייבען. בעזונדערס זיינע העברעאישע שריפטען זענען געווען ווערק פון סטיל און אריגינאליטעט, הגם זיין העברעאיש איז דער עיקר געווען אויטאדידאקטיש. ער איז געווען א גרינדער און רעדאקטאר פון „דבר".

אונזערע הערצער זענען פול מיט דער דאזיגער טראגעדיע. אט איז א מאן, וואס ווערט אבגעשניטען אין זיין לעבענס-פריהלינג, געמארדעט פאר די אויגען פון זיין פרוי. ער איז געווען אין דייטשלאנד, וואו ער האט אויפ'ן ארט געפארשט די לאגע. און ער האט מיט זיך צוריקגעבראכט דעם איבערגעזאגטעסטען און צומייסטען קאנסטרוקטיווען בעריכט.

דא, אין דעם דאזיגען צימער, אט ביי דעם זעלבען טיש האבען מיר מיט איהם דיסקוטירט די פרטים פון אונזערע פלענער און בעשלאסען, אז דער בעסטער מענש צו ברענגען די דייטשע יודען קיין א"י איז — ארלאזאראוו, איהם האבען מיר געגעבען פולע מאכט, און איצט איז ער טויט, דער שאסען.

די צווייטע רעדע האט געהאלטען פראפ. בראדעצקי.

הגם אין משך פון די לעצטע צוויי יאהר פלעגט ארלאזאראוו נישט אפט זיין אין לאנדאן — ערקלערט דער רעדנער — האב איך אבער אין איהם געזעהען גענוג, כדי זיך אפצוגעבען א חשבון, אז ער איז א ווירקליכע פערזענליכקייט. די אבדה פאר'ן יודישען פאלק קען נאך נישט אפגעשאצט ווערען. זי איז גרעסער, ווי מען קען עס איצט שאצען. מען דארף בעטראכטען נישט בלויז דאס, וואס ער האט ווירקליך געטון, נאר וואס עס איז געווען פערשפראכען אין דעם דאזיגען מאן פאר דער צוקונפט. אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט פערלוירען א גלענצענדען רעדנער און — וואס עס איז וויכטיגער — א גלענצענדען דענקער, דאס וועלען אבשאצען די אלע, וואס האבען איהם געהערט. מיר האבען אלע געקענט זיין אומגעצוימטע ענערגיע און מוט. זיין טויט — אנ'אבדה פאר דער יוגענד, זיין נאמען וועט פערבונדען ווערען מיט די נעמען פון די ווייניגע יונגע מענער, וואס זענען — ווי טרומפעלדאר און ברענער — געווען די קרבנות פון דער נאציאנאלער ווידער-אויפלעבונג.

דער לעצטער האט גערעדט קאלאנעל קיש, וועלכער איז, ווי בעקאנט, געווען דער פארגעהער פון ד"ר ארלאזאראוו אויף דעם אמט פון פאליטישען לייטער פון דער אגענץ-עקזעקוטיווע אין ירושלים.

ווען איך האב איבערגעגעבען מיין ארבייט ד"ר ארלאזאראוו'ן — זאגט קאלאנעל קיש — בין איך געווען זיכער, אז די ארבייט וועט דעם בייט נישט ליידען. ער האט אין דעם פאליטישען רעסארט פון דער ציוניסטישער ארבייט אין א"י אריינגעבראכט די פעהיגקייט פאר'ן קאמפראמיס, דער סימן מובהק פון דעם שטאטסמאן, הגם ער האט פעראכטעט דעם קאמפראמיס, ווען דאס האט געהאט דעם מיין פון געהען אויף דער ליניע פון קלענסטען ווידערשטאנד. ווייניגער ווי אלץ האט ער זיך געלאזען אויף מאכען קאמפראמיסען אויפ'ן חשבון פון די פרינציפען. הגם א לאיאלער און איבערגעגעבענער מיטגליד פון זיין פארטיי, האט ער אין דער עקזעקוטיווע ארבייט זיך געלייטעט מיט'ן כלל-ישראל-פרינציפ. אין זיין ארבייט האט ער אריינגעבראכט א גרויס וויסען און מוט און א טיפע קענטניש פון יודישען לעבען. בעוויינענדיג ד"ר ארלאזאראוו'ן, קענען מיר זיין שטאלץ נישט בלויז איבער זיין ווערק, נאר אויך איבער דעם, וואס ער האט געטאן פאר דעם כבוד און גרויסקייט פון נאמען פון יודישען פאליטיקער.

געשפילט פאר אל-קאפאנע

דערצעהלט ספעציעל פאר'ן „נייעס פאלקסבלאט" פון מאלי פיקאן.

ס'איז די אמביציע פון יעדען שוישפילער, אז ס'זאלען איהם קומען זעהען גרויסע פערזענליכקייטען, הגם די דאזיגע פערזענליכקייטען קענען זיך פיל ווייניגער אריינפיהלען אין דער שוישפילערישער קונסט, ווי א גאנץ געוועהנליכער בשר ודם, ווילט זיך אבער דאך דעם שוישפילער כאטש זיך איינרעדען, אז פאר איהם האבען אינטערעס אויך בעקרוינטע און אנערקענטע.

מאלי פיקאן, די גרעסטע יודישע אקטריסע, האבען שוין געזעהען שפילען קעניגען, פרעזידענטען און אנדערע הויכע פערזענליכקייטען, אבער קיינער פון זיי האט נישט ארויסגערופען אזא סענסאציע, ווי די, ווען מ'האט זיך דערוואוסט אז דער בערי-המטער אנפיהרער פון די טשיקאגער באנדיטען-באנדע אל קאפאנע איז געקומען אין טעאטער זעהען שפילען מאלי פיקאן און דערנאך האט די שוישפילערין געמוזט, אבער בפירוש געמוזט קומען צוזאמען מיט יעקב קאליך צו איהם אהיים און פאר איהם זינגען לידער. נאר וועלען די דאזיגע אינטערעסאנטע געשיכטע דערצעהלען כסדר.

איינער פון די גרעסטע, שעהנסטע און אנגעזעהענסטע טעאטערען אין ניו-יארק איז דאס „פאלאסט"-טעאטער וועלכעס געפינט זיך אין סאמע הארץ פון בראדוויי. דאס טעאטער בעזיצט 4000 זיץ-פלעצער און דארט קענען נאר שפילען שוישפילער מיט וועלט-נעמען, אהן אונטערשיד פון לאנד און שפראך. די גרעסטע שוישפילער פון דער גאנצער וועלט האבען געשפילט אין „פאלאסט, און האט ווער שוין געשפילט אין דאזיגען טעאטער, איז דאס א סימן פאר אלע אנדערע טעאטערס און פאר די גרעסטע אימפרעסאריאס אז דעם דאזיגען שוישפילער קען מען שוין אנגאזשירען אהן שום ריזיקא.

דאס דאזיגע טעאטער געהער צו דער אמעריקאנער ראדיא-געזעלשאפט, וועלכע בעזיצט א חוץ דעם אין די פעראייניגטע שטאטען נאך א קימא לן פון 1400 אנדערע טעאטערס, און האט א שוישפילער ערפאלג אין „פאלאסט" אנגאזשירט איהם די ראדיא-געזעלשאפט אויף א טורנע איבער די 1400 איהרע טעאטערס, און מ'קען זיך פארשטעלען, אז פרנסה פעהלט שוין דאן נישט...

נאך דעם שטורמישען און נאך נישט-געוועזענעם ערפאלג, וועלכען מאלי פיקאן האט געהאט אין סעקאנד-עוועניו טעאטער און דאן אין פיקאן-טעאטער, איז זי איינגעלאדען געווארען דורך דעם „פאלאסט"-טעאטער. דאס איז געווען א גרויסע אנערקענונג פאר מאלי פיקאן אין אמעריקא. און נאך מעהר אבער קיין גרויסער אקטיאר שפילט נישט מעהר אין „פאלאסט"-טעאטער ווי צוויי וואכען, איז מאלי פיקאן איינגעלאדען געווארען אויף דריי וואכען.

— איך מוז מודה זיין, זאגט מאלי פיקאן, וועגען איהרע גאסטראלען אין „פאלאסט"-טעאטער, אז נאך קיינמאל בעת מיין ארטיסטישער קאריערע, האב איך נישט געהאט אזא ראמפען-פיבער ווי פאר דער ערשטער פארשטעלונג אין דאזיגען קונסט-טעמפעל, איך האב זיך געטראכט, צי וועל איך אויסהאלטען דעם עקזאמען אדער וועל איך זיך קאמפראמיטירען?

ס'איז אבער נישט געווען אזוי שלעכט. דער ערשטער אויפטריט אין דער יודישער און ענגלישער שפראך, איז אדורך מיט אנ'אומגעהויערען ערפאלג און וואס ווייטער אלץ שטארקער איז געווארען דער ערפאלג און אלץ מעהר האט מען זיך געשטופט

און געריסען נאך א בילעט אין דאזיגען טעאטער. פאר'ן אריינגאנג אין טעאטער זענען און אין די ריזיגע ליכט-רעקלאמען געווען איינגעראהמט די רעצענזיעס פון די צייטונגען, סיי פון די ענגלישע און סיי פון די יודישע וועגען מאלי פיקאן. די פלעצער זענען געווען אויספערקויפט אויף א וואך פאראויס. ס'איז דעריבער פערשטענדליך, אז איידער די גאסטראלען אין „פאלאסט" האבען זיך נאך געענדיגט, האט די ראדיא-געזעלשאפט שוין געהאט געשלאסען א קאנטראקט מיט מאלי פיקאן וועגען א טורנע איבער די 1400 טעאטערען אין די פעראייניגטע שטאטען, וועגען פערלענגערען די גאסטשפילען אין „פאלאסט" צו וואס די דירעקציע האט געשטרעבט האט קיין רייד נישט געקענט זיין, ווייל די קאנטראקטירטע גרויסע אקטיארען וואס האבען געזאלט שפילען נאך מאלי פיקאן זענען שוין געווען אין ניו-יארק און זיי האבען ווייטער געהאט ווייטערדיגע אנגאזשעמענטען.

ס'איז גאנץ נאטירליך, אז די ערשטע גאסטשפילען נאך ניו-יארק איז געווען טשיקאגא, מאלי פיקאן האט אנגעהויבען אין איינעם פון די גרויסע טעאטערס, וואס האט געהערט צו דער ראדיא-געזעלשאפט אין טשיקאגא, וואו די גאסטראלען פון מאלי פיקאן אויף דער ענגלישער בינע זענען שוין געווען אנגעקינדיגט מיט עטליכע טעג צוריק, האט מען געווארט מיט גרויס שפאנונג אויף איהרע אויפטריטען. דער דירעקטאר האט אבער געקוקט אויף דעם קליינעם, שווארצען דראבנעם יודישען ווייבעל מיט אומצוטרוי. דאס זאל זיין די גרויסע קינסטלערין וואס האט פערכאפט די צושויער אין „פאלאסט"-טעאטער.? ער האט זיך נישט צוגעגלויבט נישט אנדערש ווי א צופאל, נאך דער ערשטער פארשטעלונג האט ער אנדעריש שוין געטראכט און גערעדט, אבער ער האט זיין ענטציקונג נישט געגעבען צו דערקענען דער קינסטלערין, ער האט נישט געוואלט אז מאלי זאל ווערען גרויס ביי זיך, ער האט זיך אויך נאך נישט ענטציקט, ווען נאך דער ערשטער פארשטעלונג, איז איינע פון די גרעסטע טשיקאגער צייטונגען ארויס מיט א גרויסער פראכטפולער רעצענזיע, וועלכע האט געהאט אין קעפעל „דער ווייבליכער טשארלי טשאפלין", אבער דאס איז געווען די זאך פון דירעקטאר. דאס פובליקום האט געוואוסט ווי אזוי אפצושאצען די קינסטלערין און דער מאטעריעלער און מאראלישער ערפאלג איז געשטיגען פון טאג צו טאג.

ערשט אין א געוויסען אוונט ווען מאלי פיקאן מיט יעקב קאליך האבען זיך געפינען אין זייער גארדעראבע, איז דער דירעקטאר אריינגעלאפען א פערסאפעטער, א צוהיצטער מיט א צושטראהלטען פנים פאר פרייד...

— מיסטער דירעקטאר, וואס איז געשעהען, האט קאליך געפרעגט.

— פרעגט בעסער נישט. דער ערפאלג פון מאלי פיקאן איז א געזיכערטער.

— אבער וואס איז געשעהען?

— אל. קאפאנע....

— אל קאפאנע?... אל. קאפאנע... האט קאליך דערשראקען איבערגעפרעגט.

— נו, יא, אל. קאפאנע, איהר ווייסט גארנישט ווער דאס איז?

— מיר ווייסען שוין גוט ווער דאס איז האט מאלי פיקאן געענטפערט און די טרעהרען האבען זיך איהר געשטעלט אין די אויגען, מיר ווייסען שוין יא ווער דאס איז, דאס איז דער גרעסטער גענגסטער דער גרעסטער האלדאפניק, דער גרעסטער באנדיט וואס אמעריקא פערמאגט.

(ווייטער זונטאג).

Dr. med. H.LUBICZ

ספעציאליסט פאר ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.

צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32.

נעהמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אוונד, זונטאג פון 9–11 בייטאג.

Dr. med. J. BETTE

ספעציאליסט פון אינערליכע און קינדער-קראנקה

Piotrkowska 6, tel. 144-95

נעמהט אן פון 8–11 פריה און פון 4–6 נאכמ.

פינת פונקטעז
פון היטלערס פּראָגראַם

די דייטשע נאַציאָנאַלע רעוואָלוציע אין היטלערס אויפגאַבע שטייט נאָך אַלץ ביי דעם נעגאַטיווען טייל פון איהר פּראָגראַם.

דער גאַנצער היטלעריזם, וועלכער איז אַ נעגאַציע פון קולטור און ציוויליזאַציע, האָט אין פערלויף פון די איניגע חדשים זינט ער איז געקומען צו דער מאַכט, נישט נאָר נישט בעוויזען צו שאַפען קיין פּאָזיטיווען פּראָגראַם, נאָר ער זינקט וואָס ווייטער אַלץ מעהר אין זומפּ פון נעגאַציע. אַזוי איז שוין שטענדיג דער גורל פון פּאָליטישע פּאַרטייען, וועלכע באַזירען זייער הויפּט־פּראָגראַם אויף דער דעמאַגאָגיע און אויף די אינסטינקטען פון די ברייטע מאַסען.

דער היטלעריזם איז די גאַנצע צייט געווען אַ בעוועגונג פון דעם ווידער — אויפגעלעבטען אַנטיסעמיטיזם אַנטי — נאַציאָנאַלע בעוועגונג, וועלכע האָט דער עיקר געטראָגען אַן אימפּולסיווען כאַראַקטער. דער דורכשניטליכער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסט פון היטלערס חדר האָט קיינמאָל נישט געפרעגט ביי זיינע פיהרער ווי אַזוי זיי שטעלען זיך פאָר די פערבעסערונג פון דעם ווירטשאַפטליכען מצב פון דייטשלאַנד, אויף וועלכען אופן וועט דאָס היטלער מיט זיין חברותא ליקווידירען די פינף־מיליאָניגע מאַסע פון אַרבייטסלאָזע, פאַר איהם דעם דעמאָביליזירטען סאָלדאַט און פעלדפעבעל, האָט געקלעקט די ערקלערונג, אַז ווען מען וועט פון דייטשלאַנד אַרויסטרייבען די זשידעס, מאַרקסיסטען, סאָציאַליסטען און קאָמוניסטען, אַלזאָ, ווען מען וועט פטור ווערען דער עיקר פון די 600.000 יודען, וועט דאָס 65־מיליאָניגע דייטשע פאָלק פטור ווערען פון אַלע פּלאָגן און דער עיקר פון דער שווערער אַרבייטסלאָזיגקייט.

אַזוי פּשוט איינפאַך און פּרימיטיוו האָט אויסגעזעהען היטלערס „רעוואָלוציאָנערער" פּראָגראַם נאָך אין די צייטען ווען ער האָט געקעמפט פאַר דער מאַכט.

עס האָבען זיך דערביי אָנגערוקט שווערע צייטען פאַר היטלערן, איצט שוין איניגע חדשים נאָך דער נאַציאָנאַלער רעוואָלוציע ביים קאָנקרעטיזירען אַ פּאָזיטיווען מלוכה־פּראָגראַם. די פייערליכע און פאַסצינירענדע ספּעקטאַקלען האָבען זיך געענדיגט. דאָס פאָלק, וואָס האָט אַזוי געגאַרט נאָך שטאַרקע איבערלעבונגען און פערווילונגען ווי להבדיל אין דעם אַלטען רוים, די צעהנדליגע צענדליגער טויזענטער קליענטען, וועלכע האָבען אויסגעפילט די הויפּטשטאָט פון דער אימפּעריע — דאָס אַלץ האָט זיך שוין געענדיגט. דאָס פאָלק איז שוין כמעט אָנגעזעטיגט מיט די גוט אויסרעזשיסירטע קאָמעדיעס, וועלכע האָרפען עס אָפּפּראַשען דעם „גערמאַנישען גייסט" אָנצייניגען די „אַרישע קולטור" פון דעם גאַנצען יודיש־מאַרקסיסטישען שמוץ, דאָס פאָלק פאָדערט איצט מעשים, וועלכע זאָלען פערלייכטערען זיין גורל, און אַט אויף דעם דאָזיגען טייל פון פּראָגראַם וועלכער איז אייגענטליך דורך די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען קיינמאָל נישט פּרעציזירט געוואָרען, ברעכען זיך איצט די מוחות די פיהרער פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען, דאָס איז פאַר זיי אינגאַנצען אַ נייע זאַך, מחמת זיי האָבען אַליין נישט געגלויבט אַז זיי וועלען אַזוי גיך קומען צו דער מאַכט, אַז די „נאַציאָנאַלע רעוואָלוציע" וועט פּאַקטיש פערווירקליכט ווערען אָהן שום רעוואָלוציע.

מען האָט געוואַרט מיט אומגעדולד אויף דעם טאָג פון 1־טען מאַי, ווען היטלער איז דאָס ערשטע מאָל אַרויסגעטראָטען פאַר דער עפענטליכקייט כדי דייטשען פאָלק און געזאָלט „פּרעציזירען" זיין פּראָגראַם, דער דאָזיגער „פּראָגראַם" האָט אַלעמען ענטוישט, אָבער מען האָט די ענטוישונג ווידער בעוויזען צו פערשרייען דורך די היטלעריסטישע שטורם־אָפּטיילונגען און מוזיק־אָרקעסטערס.

איצט האָט זיך היטלער ווידער דערמאָנט, אַז מען מוז דאָך ענדליך פּרעציזירען אַ רעאַלען פּראָגראַם און ער האָט דעם דאָזיגען פּראָגראַם פּרעציזירט אין פינף פּונקטען:

1) אַלע פּאַרטייען, סיי די מאַרקסיסטישע, סיי בירגערליכע, וועלען אין הסכם מיט דעם פּרינציפּ פון „גלייכשאַלטונג" אויפגעלעזט ווערען; 2) יעדע פערבינדונג פון די עלעמענטען פון אינטערנאַציאָנאַליזם, אַלזאָ, מאַרקסיזם, יודענטום, פראַנקמאַסאָנען, א.א.וו. וועט איבערגעריסען נאָר די מלוכה וועט געניסען פון דער פּריווילעגיע צו רעפּרעזענטירען אויף אַלע געביטען פון אינטערנאַציאָנאַלען פאָרום;

3) עס וועלען בטל ווערען די כלערליי דיפערענצען, וועלכע דרינגען אַרויס פון קלאַסען, רעליגיאָזע און שטאַנד־אָנגעהעריגקייט;

4) עס וועט ליקווידירט ווערען דער ליבעראַלער און קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפטס־סיסטעם;

5) עס וועט בעזייטיגט ווערען דער סיסטעם פון פּאַרלאַמענטאַרישער דעמאָקראַטיע.

אַלזאָ: ליקווידירען, ביוועלירען, מבטל מאַכען, בעזייטיגען — אָט דאָס זענען די הויפּט־פּונקטען פון היטלערס „רעאַלען" פּראָגראַם.

צי איז דער דאָזיגער פּראָגראַם אַ נייער? היטלער האָט שוין אייגענטליך ביז איצט דעם דאָזיגען פּראָגראַם געפּרובט פערווירקליכען און ער טוט עס נאָך ווייטער.

עס איז אָבער אַ שאלה, ווי לאַנג וועט דאָס דייטשע פאָלק זיך בענוגענען מיט אַ נעגאַציע־פּראָגראַם וועלכע בעשטייט דער עיקר אין אָרגאַניזירען נייע קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען, פערטרייבען פון דייטשלאַנד יודען איינציגען וועלכער שטייט אונטערן חשד פאַר זיין אַ מאַרקסיסט, אָדער סתם אַ מענש פון ליבעראַל־פּראָגרעסיווע אַנשויאונגען.

עס איז שווער זיך אויסצולעבען פאַר אַ גרויסער מלוכה נאָר אין אַ פּראָגראַם פון נעגאַציע.

דערווייל שטייט היטלער נאָך אַלץ ביים אָנהייב אַ הויך שייטער־הויפענס און קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען האָט היטלער דעם דייטשען פאָלק נאָך [illegible] געגעבען.

א. צינצינאַטוס.

ווי זענען אַהינגעקומען 2782 קאַסטענס רומעניש גאָלד
וואָס זענען בעת דער מלחמה אַוועקגעשיקט געוואָרען קיין רוסלאַנד

אין צוזאַמענהאַנג מיט די באַפּאָרשטעהענדע רומעניש־סאָוויעטישע אונטערהאַנדלונגען אויף וועלכע טיטולעסקו האָט באַקומען אומבאַגרענצטע פולמאַכטען, איז אין בוקאַרעשט געשטעלט געוואָרען אויף דער טאָג־אָרדנונג די פראַגע וועגן רומענישען גאָלד־זאַפּאַס וואָס איז עוואַקואירט געוואָרען אין אָנהייב 1917 קיין מאָסקווע.

אַזוי ווי דער אויפרייס פון אַ באָמבע האָט אין דער דאָזיגער פראַגע געווירקט דאָס בוך פון ענגלישען קאַפּיטאַן כיל, וועלכער שטעלט פעסט, אַז „רומענישער" גאָלד־זאַפּאַס איז דורך פערשידענע וועגען צוריקגעקומען קיין רומעניען און מיט דעם האָבען זיך פערטיילט פערשידענע פּאָליטישע טוער.

די בוקאַרעשטער צייטונגען האָבען אויפגעהויבען אַ געוואַלד, האָבען אונטערגענומען אַן אויספאָרשונג וועגען קאַפּיטאַן כילס רעוועלאַציעס און טיילען מיט פאָלגענדעס: אַ טייל צייטונגען האַלטען אַז ס'איז נישט אמת, אַז דער גרויסער גאָלד־זאַפּאַס זאָל זיך האָבען אומגעקערט קיין רומעניען, אַוועק צושיקען דעם זאַפּאַס גאָלד קיין מאָסקווע האָט פּשוט געצוואונגען דער רוסישער גענעראַל מאַסאָלאָוו, דער דירעקטאָר פון דער רומענישער נאַציאָנאַל־באַנק האָט קאַראַבו לייקענט קאַטעגאָריש אָפּ די ווערסיע, אַז דאָס גאָלד איז צוריקגעקומען קיין רומעניען, און אין אַ געשפּרעך מיט זשורנאַליסטען האָט באַקאַראַנו ערקלערט אַז אויסער דעם גאָלד־זאַפּאַס פון דער נאַציאָנאַל־באַנק איז אויך אַרויסגעפיהרט געוואָרען קיין מאָסקווע דאָס צירונג פון דער קעניגין מאַריאַ און אַנדערע מיטגלידער פון דער קעניגליכער פאַמיליע, אויך אַלע זאַכען פון בוקאַרעשטער לאַמבאַרד, די מעבעל־מערקווירדיגקייטען, קונסט־בילדער און נאָך פיל אַנדערע טייערע חפצים פון פּריוואַטע מענשען.

אין חודש פעברואַר 1917 האָט מען אַרויסגעשיקט אין מאָסקווע העכער 300 מיליאָן לעי אין גאָלד אין 2140 קאַסטענס און 7 קאַסטענס מיט צירונג פון דער קעניגין מאַריאַ.

דעם 27־טען יוני 1927 איז אַרויסגעפיהרט געוואָרען דאָס גאָלד פון אַלע מיניסטעריומס אין 635 גרויסע קאַסטענס, אויף אַ סומע פון 7 און אַ האַלב מיליאַרד לעי.

דער לעצטער טראַנספּאָרט וואָס איז באַשטאַנען פון די טייערע חפצים פון לאַמבאַרד אויף אַ סומע פון 2 אַ האַלב מיליאַרד לעי, איז אַרויסטראַנספּאָרטירט געוואָרען דעם 29־טען יולי 1917. אַלע דאָזיגע אוצרות זענען אַוועקגעגעבען געוואָרען צו בעהאַלטען דעם דעמאָלסדיגען לייטער פון דער נאַציאָנאַלער באַנק קאַפּיטאַנאָוויטש, וועלכער איז מיט געפאָהרען קיין מאָסקווע.

אויף דער פראַגע פון די זשורנאַליסטען, ווי אַזוי די רומענישע רעגירונג האָט געקאָנט פערטרויען איהר גאַנץ פאַרמעגען דעם רעוואָלוציאָנערען רוסלאַנד, האָט באַקאַראַנו געענטפערט:

— אין אַלעם איז שולדיג אונזער דעמאָלסדיגער געזאַנדטער אין פּעטראָגראַד דיאַמאַנדי, וועלכער איז נישט געווען גענוג אינפאָרמירט וועגען דער לאַגע אין רוסלאַנד.

אין דער צייט ווען אין רוסלאַנד האָט געבושעוועט די רעוואָלוציע, וואָס האָט פאַר'אויסגעזאָגט די באָלשעוויסטישע איבערקעהרעניש, האָט דיאַמאַנדי געשיקט דער רומענישער רעגירונג בערוהיגענדע אינפאָרמאַציעס, ער אַליין האָט זיך נישט אָריענטירט און האָט דעזאָריענטירט אַנדערע.

אַנדערע צייטונגען האַלטען אָבער, אַז קאַפּיטאַן כילס אינפאָרמאַציעס שטימען מיט דער ווירקליכקייט. דאָס איז געווען אין יאָהר 1918, ווען ביי דער מאַכט איז געשטאַנען גענעראַל אַווערעסקו. די באָלשעוויקעס האָבען זיך דעמאָלט געפינען אין אַ זעהר שווערער לאַגע; זיי האָבען נישט געוואוסט ווי די לאַגע וועט זיך געשטאַלטען און האָבען מסכים געווען צוריקצוגעבען רומעניען זייער גאָלד, פערשטייט זיך, אַז זיי האָבען זיך אַראָפּגענומען אַ שעהנע פּראָוויזיע. דער פערמיטלער דערביי האָט געזאָלט זיין ראַקאָווסקי, וועלכער האָט זיך דעמאָלט געפינען גאָר אין אָדעס און האָט געגעבען די מעגליכקייט די רומענער אַרויסצופיהרען פון רוסלאַנד קיין רומעניען. טאַקע קאַפּיטאַן כיל אַליין און נאָך אַן אַמעריקאַנער פּאָלקאָווניק, זאָל האָבען זיך אונטערגענומען דעם גאָלד־זאַפּאַס צוריקצוברענגען קיין רומעניען.

נאָר דערפאַר האָבען זיי פערלאַנגט אַ פּערסענט פון דעם גאָלד. דאָס געשעפט איז אויף אַ געוויסען אופן געשלאָסען געוואָרען. אָבער די 2482 קאַסטענס גאָלד זענען נישט צוריקגעקומען אין רומענישען מלוכה־אוצר, נאָר זענען פערשוואונדען געוואָרען אויפ'ן וועג אין די טאַשען פון די רומענישע טוערס.

איצט ביי די רומעניש־סאָוויעטישע אונטערהאַנדלונגען איז די פראַגע אַרויפגעשוואומען און ס'איז מעגליך, אַז מען וועט זיך דערוויסען נאָך מעהר ווי איין סענסאַציע וועגען דעם ריזיגען רומענישען מלוכה־אוצר.

פאַלעסטינא פערקויפט אַ האַלב מיליאָן פאַר שיך
אַ יאָהר און האָט נישט קיין לעדער־פאַבריק

(ספּעציעלע קאָרעספּאָנדענץ)

פון ב. סמאָליאַר

— פאַרוואָס זאָלט איהר נישט עפענען אַ שיך־פאַבריק אין פאַלעסטינע? — פרעג איך איינעם, וואָס איז געקומען אַהער אַזש פון ניו יאָרק צו זוכען דאָ געשעפטס־מעגליכקייטען.

ער, דער דאָזיגער ניו יאָרקער יוד, דרעהט זיך אַרום אין פאַלעסטינע שוין קאַרגע צוויי מאָנאַטען. ער האַלט אַלץ אין איין פאָרשען און אין איין זוכען. ער זוכט אַ גוט געשעפט אין וועלכען ער זאָל קענען אַריינלייגען פון צעהן ביז צוואַנציג טויזענט דאָלאַר, און האָט עס נאָך אַלץ נישט געפונען.

— פאַרוואָס נישט אַ שיך פאַבריק?

— אַ שיך־פאַבריק, — ערקלערט ער מיר, — איז איצט נישט קיין גוט געשעפט אין פאַלעסטינע. עס זענען אין פאַלעסטינע שוין פערהאַן פינף יודישע שיך־פאַבריקען. מאַכען זיי נישט אַזעלכע גלענצענדע געשעפטען.

ער זעצט זיך אוועק מיט מיר געמיטליך, און נעמט זיך מאַכען אַזאַ חשבון:

— קיינער, קלערט ער מיר אויף, — קען איצט נישט מאַכען אין פאַלעסטינע קיין פּראָפיט אין אַ שיך־געשעפט, ווייל די קאָנקורענץ אויף דעם שיך־מאַרק איז דאָ זעהר גרויס. זי איז גרויס נישט בלויז צווישען די היגע שוסטער און שיך־פאַבריקאַנטען, נאָר זי איז גרויס הויפּטזעכליך צוליב דעם, וואָס אויסלענדישע שיך־פירמעס פיהרען אַריין אַהער זייערע אויסאַרבייטונגען און פערקויפען זיי פאַר שפּאָט־ביליגע פּרייזען.

* * *

דער יוד רעדט און ער ווייסט וואָס ער רעדט, עס איז נישטאָ איצט קיין פּלאַץ אין פאַלעסטינע פאַר נייע שיך־פאַבריקאַנטען.

אַ האַלבער מיליאָן פאַר שיך ווערט אין פאַלעסטינע פערקויפט יעדען יאָהר. זענען 300.000 פאַר פון זיי „תוצרת הארץ", — פּראָדוצירט אין פאַלעסטינע, — און 200,000 פאַר קומען פון אויסלאַנד.

די פינף יודישע שיך־פאַבריקאַנטען וואָס עקזיסטירען אין פאַלעסטינע קאָנען מיט גאָרנישט קעמפען געגען די אויסלענדישע שיך. זיי קענען נישט קעמפען אין קוואַליטעט, — די אויסלענדישע שיך זענען שענערע, — און זיי קענען נישט קעמפען אויך מיט'ן פּרייז.

און ווייל פאַלעסטינע איז אַ מאַנדאַטען לאַנד, ווייל קיין פאַלעסטינע מעג יעדער לאַנד, וואָס איז אַ מיטגליד פון דער פעלקער־ליגע אַריינפיהרען סחורות אויף גלייכע בעדינגונגען, האָט די פאַלעסטינער נישט דעם חשק אויך עטוואָס אויפצוטאָן אין הינזיכט פון אימפּאָרט־שטייערען אויף פאַרטיגע שיך, די פאַלעסטינער רעגירונג וואָלט געקענט פאַקטיש פערמאַכען די טויערען פון פאַלעסטינע פאַר אויסלענדישע שיך, ווען זי זאָל בלויז אַרויפלייגען אַ העכערען צאָל - שטייער אויף אימפּאָרטירטע שיך. דער אונטערשיד אין פּרייז וואָלט דאַן געווען אַזאַ גרויסער, אַז עס וואָלט אין פאַלעסטינע נישט געווען קיין מאַרק פאַר 200,000 פאַר אויסלענדישע שיך יעדען יאָהר.

אָבער די פאַלעסטינער רעגירונג וויל זיך נישט איינמישען מיט אויסלאַנד. זי וויל נישט, אַז פראַגען זאָלען געשטעלט ווערען אויף די זיצונגען פון דער פעלקער־ליגע, און וויל אויך נישט זיין פערמישט אין דער קאָמפּליצירטער פראַגע פון יודיש־אַראַבישע שוסטער, וואָס וואָלט זיכער אויפגעשוואומען ווען די שיך־אינדוסטריע אין פאַלעסטינע זאָל זיך פערגרעסערען.

שטעהט דערווייל די שיך־אינדוסטריע אין פאַלעסטינע צוליב דעם אויף אַ טויטען פּונקט.

* * *

אין דערפאַר נישטאָ איצט אין פאַלעסטינע קיין פּלאַץ פאַר נייע שיך־פאַבריקען.

פאַר שיך־פאַבריקען טאַקע נישט. אָבער פאַר פאַבריקען פון לעדער — דאָס יאָ.

פאַלעסטינע אימפּאָרטירט יעדען יאָהר לעדער דאָלאַר. סיריע אימפּאָרטירט יעדען יאָהר לעדער אויף אַ דורכשניטליכער סומע פון אַ האַלבען מיליאָן, נאָך, אויף עטוואָס אַ גרעסערע סומע. די דאָזיגע צאָל לעדער, וואָס ווערט געבראַכט פון אויסלאַנד איז גענוג צו ענטוויקלען אַ גרויסע אייגענע לעדער אינדוסטריע אין פאַלעסטינע.

דער גאַנצער האַנדעל מיט לעדערוואַרג וואָלט אין פאַלעסטינע גאָר אַנדערש אויסגעקוקט, ווען אַנשטאָט צו ברענגען דעם לעדער פון אויסלאַנד, וואָלט מען איהם געמאַכט אין פאַלעסטינע, די גאַנצע שיך־אינדוסטריע אין לאַנד וואָלט דערפון גאָר אויפגעלעבט.

פאַלעסטינע, איז כדאי צו וויסען, איז אין דער בעסטער לאַגע אָפּצושטעלען דעם אימפּאָרט פון לעדער פון אויסלאַנד, און אָנצופאַנגען אַן אייגענע לעדער־אינדוסטריע, זי האָט דערפאַר אַלע בעקוועמסטע בעדינגונגען.

היינט צו טאָג איז דער צאָל אויף אימפּאָרטירען לעדער אין פאַלעסטינע. דאָגעגען אָבער, איז נישטאָ קיין שום צאָל, סיי אויף רויהע פעל, און סיי אויף די כעמישע שטאָפען, וואָס מען דאַרף האָבען צו מאַכען פון דער פעל אַלערליי סאָרטען לעדער.

אוועקשטעלען אַ פאַבריק פון לעדער אין פאַלעסטינע מיינט אייגענטליך אוועקשטעלען אַ געשעפט אויף אַ פעלד, וואָס האָט אַבסאָלוט קיין שום קאָנקורענץ נישט, ווייל זענען נאָך קיין לעדער־פאַבריקען אין פאַלעסטינע נישטאָ.

עס איז אָבער גאָרנישט קיין צופאַל, — און עקספּערטען פון דעם עקאָנאָמישען דעפּאַרטאַמענט פון דער יודישער אַגענטור בעשטעטיגען עס מיר, — אַז אַזוי שנעל ווי די ערשטע לעדער־פאַבריק וואָלט אָרגאַניזירט געוואָרען אין פאַלעסטינע, אַזוי שנעל וואָלט דאָ נישט געווען קיין פּלאַץ פאַר קיין אימפּאָרטירטען לעדער. דער הויכער טאַריף אויף לעדער, וואָס די פאַלעסטינער רעגירונג האַלט איצט אָן, וואָלט אוממעגליך געמאַכט פאַר אויסלענדישע לעדער־פאַבריקאַנטען צו קאָנקורירען מיט פאַלעסטינער לעדער. דער דאָזיגער טאַריף וואָלט נישט געדאַרפט ערשט אויפגעלייגט ווערען. ער ליגט שוין.

דער הויכער טאַריף אויף אויסלענדישען לעדער, צוזאַמען מיט דער ביליגער אַרבייטס־קראַפט אין פאַלעסטינע און אויך דערמיט, וואָס אויף רויהע פעל איז קיין שום טאַריף נישטאָ, — די דאָזיגע אַלע פאַקטאָרען וואָלטען געמאַכט אוממעגליך פאַר אויסלאַנד צו קאָנקורירען מיט פאַלעסטינער לעדער נישט בלויז אין פאַלעסטינע, נאָר אויך אין סיריע. זיי וואָלטען געפיהרט דערצו, אַז די גאַנצע לעדער אינדוסטריע וואָלט אין פאַלעסטינע אַריבער אין יודישע הענט, און זיי וואָלטען אויך געמאַכט אַ גרויסע איבערקעהרעניש אין דעם האַנדעל מיט פעל אויפ'ן גאַנצען מזרח.

היינט צו טאָג איז אין פאַלעסטינע קיין גוטאַרטיגע פעל נישטאָ. פעל איז אָבער פערהאַן גענוג פון שאָף און פון ציגען, און די דאָזיגע פעל קאָן מען דאָ קריגען פאַר אַזאַ ביליגען פּרייז, אַז ווען אייבער זאָל זיך ספּעציאַליזירען און אויסאַרבייטען לעדער פון שאָפען־פעל, וואָלט ער געקאָנט עקספּאָרטירען זיין סחורה פאַר זעהר ביליגע פּרייזען.

כדי צו האָבען אַ בעגריף ווי נישטיג ביליג די פּרייז אויף שאָפען־פעל איז איצט אין פאַלעסטינע, איז גענוג צו דערציילען, אַז אַ פעל פון אַ שאָף אין אַן אויסגעצייכענטען צושטאַנד קאָן מען דאָ קריגען פאַר ווינציגער ווי זיבען סענט. די דאָזיגע פעל איז 7 אָדער 8 פוס די לענג, און פאַר [illegible] פעל ווען מען ברענגט זי אַהער פון אויסלאַנד, בעצאָהלט מען דאָ פאַר איהר קאַרגע צוויי דאָלאַר.

דער פּראָפיט אויף אויסגעאַרבייטע פעל איז, ווי מען קאָן זעהען פון די דאָזיגע פּרייזען, אַ ריזיגער. אָט פאַרוואָס מען קאָן דאָ פּראָדוצירען לעדער פון שאָפען־פעל אויך פאַר אויסלאַנד. דאָ בעאַרבייטען די פעל אין פאַלעסטינע איז נישט פערבונדען מיט קיין גרויסע הוצאות, אויב אין דער שפּיץ פון דער פאַבריק שטעהט אַ גוטער פאַכמאַן.

היינט צו טאָג זענען אין פאַלעסטינע פערהאַן פיר קליינע יודישע לעדער־פאַבריקלעך, און 18 אַראַבישע. זיי זענען אָבער אַלע אַזוי פּרימיטיוו, אַז מען קאָן זיך גאָר מיט זיי נישט רעכענען.

נישט קוקענדיג אויף זייער פּרימיטיווקייט, זענען די דאָזיגע אַלע פאַבריקלעך זעהר ערפאָלגרייך, זיי מאַכען אַלע גלענצענדע געשעפטען.

אַ שיך־פאַבריק אין פאַלעסטינע, דאָס נישט. דאָס לוינט איצטער ווירקליך נישט צו עפענען. אַ לעדער־פאַבריק — דאָס איז אָבער אַ גאַנץ אַנדערע זאַך.

אין פראַנקפורט ווערען יוד. קינסטלער „העפליכסט" געבעטען...

לאָנדאָן (יט"א) „מאַנטשעסטער גאַרדיאַן" פערעפענטליכט די רעפּראָדוקציע פון אַ בריף וואָס די צייטונג פון דער פראַנקפורטער „אויסשטעלונג פון מאָדערנער קונסט" האָט צוגעשיקט צו די יודישע קינסטלער, וועלכע בעטייליגען זיך געוועהנליך אין די פראַנקפורטער אויסשטעלונגען. דער בריף לויטעט:

„היות, די מעהרהייט פון אויסשטעלונגס־יורי האָט זיך אַרויסגעזאָגט געגען נישט־אַרישע קינסטלער, בעטען מיר אייך העפליכסט אויסמיידען אומפּאַסיגע האַנדלונגען און צוריקהאַלטען זיך פון צושיקען וועלכע עס איז בילדער פאַר דער אויסשטעלונג".

געגרינדעט אַ רייכס־פערבאַנד
פון יודישען מיטעלשטאַנד אין דייטשלאַנד

בערלין (יט"א) אין בערלין איז די טעג צושטאַנדגעקומען די גרינדונג פון אַ „רייכס־פערבאַנד פון יודישען מיטעלשטאַנד", זיין הויפּט־אויפגאַבע וועט זיין דער פערבאַנד אין דער בייטראַגונג פאַר דער עקזיסטענץ־פערהאַלטונג פון יודישען מענש און צו וועקען די צענטראַלע אינטערעסען־רעפּרעזענטאַנץ פון גאַנצען יודישען מיטעלשטאַנד אין דייטשלאַנד אין אַלע ווירטשאַפטליכע און בכלל לעבענס־וויכטיגע פראַגען. דער פערבאַנד זאָל זיין אַ פּאַראַלעל־אָרגאַניזאַציע צום „צענטראַל־פערבאַנד פון יודישע האַנדווערקער אין דייטשלאַנד", מיט וועלכען דער נייגעגרינדעטער פערבאַנד וועט צוזאַמענאַרבייטען.

צו·פיל פעהיגקייטען און טאַלאַנטען

פון לעאָ קעניג

נישט נאָר מעגען מיר, נאָר מיר מוזען זיך אַליין זאָגען דעם אמת; ס'איז אין אַ געוויסען זין אַ גליק פאַר אונז וואָס דער היטלעריזם האָט אָנגענומען בנוגע דער יודען־פראַגע אין דייטשלאַנד אַזאַ באַרבאַרישע און אומגעלומפּערטע שטעלונג.

ס'איז אַז אָך און וועה צו אונזער'ע גליקען, אָבער ס'איז דאָך אין אַ געוויסען זין אַ גליק:

ווען דער היטלעריזם געהט צו קאָנסטרוקטיווער, מענשליכער צו דער יודען־פראַגע אין דייטשלאַנד, און נעמט נישט אָן אַט דיזע איצטיגע, באַרבאַרישע פאָרמען וואָלט ער זיכער געהאַט אַ שטאַרקע ווירקונג געגען די דייטשע יודען. ווען די נאַציאַנאַלע פּאָליטיק פון „גלייכהאַלטונג" געגען די דייטשע יודען, וואָלט נישט געווען גלאַט אַ שעהנער נאָמען פאַר זייער'ע פינסטער'ע מיטעלאַלטערליכע מעשים, וואָלטען זיי אפשר געווען די גרעסטע אין די אויגען פון דער וועלט, און נישט מיר.

נאָר אַזוי ווי מיט זיין „גלייכהאַלטונג" איז אַט דער האַלב־דעמאָקראַטישער און פאַנאַטישער יונקער היטלער אויסען אין דער אמת'ן נאָר אויסצוראָטען דאָס דייטשע יודענטום כלחוך השו"־, איז דאָס געוויסען פון דער וועלט (אויך יוּפּיל ס'איז דאָ אַזאַ דאָך) איבער אויף אונזער זייט.

דאָס ביטערע אמת, וואָס דער היטלעריזם האָט, סיי בנוגע דעם ווערסאַיל־שלום, און סיי בנוגע די דייטשע יודען, האָט ער אַרויסגעזאָגט און אַרויסגעוויזען אין אַזאַ אומגעלומפּערטער ווילדער און מיאוסער פאָרם, אַז ער און זיין „שטיקעל אמת" זענען איצט אַ געפאַהר פאַר דער גאַנצער מענשהייט, פאַר אַלע פעלקער.

ווען דער היטלעריזם וואָלט געווען אַביסעל קאָנסטרוקטיווער, מענשליכער און ציוויליזירטער, ווען ער וואָלט אָנגעוויזען אויף דער „אַנאָמאַליע" און אַבנאָרמאַלער עקאָנאָמישער און גייסטיגער לאַגע פונ'ם דייטשען יודענטום, ווען ער וואָלט אָנגעוויזען אַזוי ווי רוּוועלט דאָ אַבומעלטען אַז יודען נויטיגען זיך אין „אַנ'אינערליכען עקאָנאָמישען באַלאַנס" און ער וואָלט דאַן אָנגענומען אַ אמת'ע „גלייכהאַלטונג" פּאָליטיק בנוגע די דייטשע יודישע בירגער, וואָלט די אַלוועלטליכע געזעלשאַפטליכע מיינונג אפשר געווען מיט איהם און אַ גרויסער טייל יודען אַליין — און דווקא אפשר די בעסטע אָטדי וואָס שטרעבען איבערצובויען דאָס יודישע לעבען — וואָלטען אַ סך געגען אַזאַ קאָנסטרוקטיווער פּאָליטיק נישט געקענט אויסזעצען.

אָבער זיין אידיאָטישע ראַסען־טעאָריע, און נאָך מעהר דער יונקערישער באַרבאַריזם, האָבען היינט לע'ס רעושים אַוועקגעזעצט אויף דער בעשולדיגונגס־באַנק פון דער געשיכטע. די געשיכטע האָט פאַראורטיילט די שפּאַנישע אינקוויזיציע און וועט נאָך שטאַרקער פאַראורטיילען די היטלער־אינקוויזיציע פונ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

אָבער דאָס אַלעס בערעכטיגט אונז יודען נישט אַצינד אַרומצוגיין ווי קדושים, ווי אַבסאָלוטע אומשולדיגע קרבנות, ווי דער טראַדיציאָנעלער מאַרטירער צווישען די פעלקער.

אַרומגעהן און טענה'ן ווי שלום עליכם'ס יתום: אונז איז גוט, מיר זענען מאַרטירער, מען האַלט אונז אין איין פערפאָלגען! — וועט אונז אַ סך נישט העלפען להבא...

אין די באַמאָלטע שטילע צייטען קריטיקירען מיר אַליין אונזערע זינען, אָבער ווי נאָר מען הויבט אונז אָן יאָגען, אַזוי דערפיהלען מיר זיך מעשה צדיקים און שרייען: „געוואַלד וואָס ווילען די רשעים פון אונזערע יאָהרען"?

פסיכאָלאָגיש איז עס אַ נאַטירליכע רעאַקציע אָבער ווי שוין אַ סך מאָל געזאָגט, האָבען אונז די מאַרטירער־געשרייען ווייניג וואָס געהאָלפען.

מיר טאָרען נישט פערלירען דעם קריטישען חוש צו זיך אַליין, אַפילו אין אַזאַ עת צרה ווי די איצטיגע איז. וואָס מיר מוזען געדענקען און, אַז דער היטלעריזם וואָלט געהאַט אַ שאַנס געגען די דייטשע יודען, ווען ער איז קאָנסטרוקטיוו און מענשליך, ווען ער איז נישט אַזוי גיפטיג און באַרבאַריש.

ווען מיר הערען און לייענען וועגען דעם אונגעהויערען גרויסען פּראָצענט פון יודישע דאָקטוירים, אַדוואָקאַטען, קאָמערציאַל־ראַטען און געלעהרטע אין דייטשלאַנד, מוזען מיר זיך אַצינד אָנשטרענגען און פערגעסען אָן די גיפטיגע בלבולים, וואָס די נאַציס מאַכען אויף זיי, און פאַר זיך אַליין מודה זיין, אַז ס'איז עפּעס נישט גלאַט מיט דער יודישער פסיכיק און מיט'ן יודישען לעבענס־שטייגער", און דער עיקר מיט דעם אופן ווי יודען האָבען אויפגעבראַכט און ברענגען אויף זייערע קינדער.

און דאָס איז נאָך מעהר ווי אַ הונדערט יאָהר יודישע עמאַנציפּאַציע (און אַסימילאַציע) אין דייטשלאַנד.

און דאָס איז פופציג יאָהר נאָך דר. פּינסקערס „אויטאָ־עמאַנציפּאַציע".

האָבען מיר גאָרנישט געלערנט נאָך די הונדערט און פופציג יאָהר?

ווילען מיר, די יודען אין אַנדערע לענדער, אויך גאָרנישט אָפּלערנען פון די לעצטע געשעהענישען אין דייטשלאַנד?!

די טענה — אונזערע און אונזערע פריינדס — אַז מען פערפאָלגט אונז פשוט ווייל מיר זענען צו פעהיג, צו שטאַרקע קאָנקורענטען, מעג האָבען אין זיך קערן אמת, אָבער נישט די אין גאַנצען אמת. און די טענה איז שוין אויך נישט אַזוי גילטיג ווי אַמאָל ווען דער גלויבען אין אינדיווידואַליזם איז נאָך געווען גאַנץ

די יודישע געשיכטע, דער גלות, האָבען פערשאַרפט דעם יודענס קאַמפּס־פעהיגקייטען לויט דעם דאַרווין־טעאָריע פון צופּאַסען זיך צו דער סביבה, און אויסדויער פון דעם פעהיגסטען מין, האָבען זיך ביי אונז געמוזט אויסאַרבייטען שאַרפערע און געשיקטערע קאַמפּס־מיטלען.

די געזעלשאַפט פון אינדיווידועלער קאָנקורענץ אין וועלכער מיר לעבען נאָך האָט אויך ווי צושפּילט יודען אַ דאַנק זייער געשיכטליך פערשאַרפטער אינסטינקט פאַר קאָנקורענץ, זאָלען אַרויפשטייגען, אַרויפאַרבייטען זיך צו די אויבערשטע שיכטען פון דער געזעלשאַפט.

אָבער נישט מחמת אונזערע געבוירענע נאַטירליכע פעהיגקייטען, ווי אַ דאַנק אונזער שאַרפער טראַדיציע.

דערפאַר האָבען מיר יודען אַצינד אפשר טאַקע מעהר ווי די אַנדער'ע שעפערישע פעלקער טאַלאַנטען און ווירטואָזען און ווייניגער ווי זיי עכטע גאונים.

טאַלאַנטען קאָן מען אויסאַרבייטען, קולטיווירען; גאונים ווערען געבוירען.

קיין שום יודישע טאַטע־מאַמע וויל נישט מאַכען פון זייער'ע קינדער סתם געוועהנליכע נוצליכע בירגער, נאָר עפּעס גרויסער און אויסערגעוועהנליכעס.

אַ גרויסער! — איז אַ יודישער שם התואר. אַ גרויסער דאָקטאָר, אַ גרויסער גביר, אַ גרויסער רב, אַ גרויסער פּראָפעסאָר, און נישט נאָר דאָס: וואָס פאַר אַ יודישער טראַכט איז עס נישט אַ ווינקעלע פאַר'ן קומענדיגען משיח...

דער אָרטאָדאָקס וויל מאַכען פון זיין קינד אַ ווילנער גאון; דער ציוניסט אַ דר. הערצל; דער סוחר אַ ראָטשילד אַ באַראָן; דער בונדיסט אַ צווייטען לאַסאַל; דער אינטעליגענט — אַ צווייטען היינע און דער יודישער אַסימילאַטאָר חלומט אויך נאָך יודישלעך זיין קינד זאָל ווערען אַ נייער ביקאָנספילד.

פון קיין געוועהנליכע, נאָרמאַלע קינדער קלערט גאָר קיין יוד נישט.

גיב איהם נאָר דאָס גרעסטע און דאָס בעסטע! אמת, ער מיינט עס אָפט נישט אַזוי פאַר זיך, ווי פאַר דער וועלט „זיי צו ווייזען ווי גרויס, קלוג און געטריי מיר זענען".

מיר האָבען זיך אַליין פריוויליג פערשפּאַרט אין אַנ'עקאָנאָמישער געטאָ! מיר זענען געוואָרען אַ פאָלק פון סוחרים און אַלערליי טאַלאַנטען!

און ווער ווייסט צי אַפילו די שעפערישע כחות פון אַ פאָלק ווערען נישט אָרימער דורך אַ שפע פון טאַלאַנטען. אַזוי פיל קראַנטען און אַזוי ווייניג לעבעדיגע נאַטירליכע קוואַלען!

אברהם אבן עזרא

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון ד"ר ל. פיליפסאָן

— 12. —

אַרטור בעזוכט חולדה'ן

(פאָרטזעצונג פון קאַפּיטעל 10).

אַרטור האָט זיך מיט אַ געמאַכטער העפליכקייט פערנויגט און צוגעגאַנגען צו איהר גאַנץ נאָהענט, אַזוי אַז אַ גאַנץ קליינער שטח האָט די ביידע פונאַנדערגעטיילט.

מיט אַ דערהויבענער שטימע, פון וועלכע עס האָט זיך אַרויסגעפיהלט זיין דענערווירונג, האָט ער זיך געוואָנדען צו חולדה'ן:

— בעוויליג מיר צו ערקלערען די סיבה פון דיין אָפּזאָג וועגען וועלכען דו האָסט מיר אין בריף געמעלדען; די ווערטער, וואָס דיין פעדער האָט אויסגעשפּיגען זענען פאַר מיר אויסערגעוועהנליך שמערצליך, נישט צום איבערהאַלטען, און בעט דיך דעריבער און פערלאַנג אויסדריקליך אַז דו זאָלסט זיי פון דיין האַרץ אויסמעקען; ווייל מיך אויך פערשטעהן — אַלץ איז שוין צום פעסטשפּיל פאַרגעגרייט, און איצט, קורץ פאַר דעם פייערליכען טאָג ווילסטו דיין צוזאָג נישט ערפיהלען?!...

— אמת, פּירשט, ס'טוט מיר זעהר לייד און בין מיך דערפון אויך שטאַרק מצער, אָבער...

זי האָט נישט פערענדיגט דעם זאַץ, אַרטור האָט נישט געלאָזט און איהר אינדערמיט איבערגעהאַקט:

— בעדענק זיך אָבער, טייערע, און מיין חרפה. וואָס פרעסט ווי אַ וואָרעם מיין האַרץ; ס'איז שוין אַלעמען בעוואוסט אונזערע בעגענדייטיגע פריינדליכע בעציהונגען, און איצט וואו וועל איך קענען מיין גרויסען שמערץ איבערטראָגען?...

אַרטור האָט זיך נאָך מעהר צו איהר צוגערוקט. דער ערשטער כעס האָט זיך שוין עטוואָס איינגעשטילט; ער איז ווייכער געוואָרען; די פייערען, וועלכע האָבען אין זיינע אויגען געברענט האָבען זיך איינגעלאָשען, מיט צאַרטע בליקען האָט ער געקוקט אין איהר זייט, און זיין האַרטע, באַסאַרזע שטימע האָט איצט מילדער געקלונגען.

— בעגרייף, — האָט ער גערעדט שוין בערוהיגט — ווי גרויס וועט זיין מיין גליק, ווען מען וועט מיך זעהען אין דער עפענטליכקייט אין דיין געזעלשאַפט, מיין גליק וועט דאָך גאָר קיין גרענעצען נישט האָבען!...

אויף אַ מינוט איז שטיל געוואָרען. אַרטור, דער העלד, דער אַקסען־קעמפער האָט זיך איצט בפיהלט שוואַך, עפּעס אַנ'אומעכטיגקייט האָט איהם אָנגעכאַפּט.

ס'איז אַדורך אַ קורצע ווילע, און ער איז געקומען צו זיך.

ער האָט אָנגענומען איהר ווייכע, אידעלע, נישט אויסגעאַרבייטע האַנד און זי צאַרט און ליבליך געגלעט.

חולדה האָט זיך נישט איבעריג גוט געפיהלט פון די דאָזיגע צערטליכקייטען.

זיין גראָבע פליישיגע האַנד האָט זי געהאַסט, זי האָט געהאַט אַנ'אָבשיי און עקעל פאַר זיינע הענד וועלכע זענען מיט בלוט פון לעבעדיגע בעשעפענישען. מיט גאָט'ס חיות פערבלוטיגט. נישט איינמאָל און נישט צוויי מאָל האָבען זיי שוין אָקסען דערהרגעט, בעת זיינע אויפטריטען אויף דער צירקאַרענע. שוין פיל מאָל האָבען זיי זיך פּראָאומרייניגט מיט בלוט פון לעבעדיגע וועזענס.

זי האָט אָבער איהר האַנד פון זיינע נישט אַרויסגענומען,. זי האָט נישט געקאָנט איצט זיין אַזוי אַכזריותדיג לגבי איהם. האָט איהם קיין איבעריגע שמערצען נישט געוואָלט פערשאַפען. איהר אידעאַלער כאַראַקטער האָט איהר בעסער געהייסען אַליין אַמ'שולה כוערגנעהמען, איידער יענעם פערדרוס פערשאַפען.

— חולדה, — האָט ער בעטענדיג ווידער אַמאָל אָנגעהויבען — לאָז מיך זיין גליקליך! די פריינדשאַפט און ליבע, וואָס האָסט אָנגעהויבען אַרויסצוווייזען צו מיר, רויב נישט אַוועק!

פריינדשאַפט און ליבע צו איהם — ווי ווייט איז זי איצט פון דעם! אפשר אַמאָל, אַ גאַנץ קורצע צייט האָט עס געדויערט, אָבער היינט! היינט האָט זי צו איהם גאַנץ אַנדערע געפיהלען, געפיהלען וועלכע זענען גאַנץ ווייט פון ליבע...

מיט אַ לייכטער בושה האָט זיך בעדעקט חולדה'ס געזיכט, איהרע באַקען זענען רויט געוואָרען.

עס איז איהר געוואָרען אונערטרעגליך און דער ווידער זיין שפּילען זיך מיט איהר האַנד. האָט זיך אָנגענומען מיט מוט און כח און איהר האַנד פון זיינע אַרויסגעצויגען.

זי האָט זיך געפיהלט, ווי בעפרייט. עס איז איהר לייכטער געוואָרען.

זי האָט זיך צוריקגעצויגען מיט עטליכע שריט; זי האָט נישט געוואָלט זיין אַזוי נאָהענט נעבען איהם שטעהען, און מיט איהר זיס־קלינגענדער שטימע געענטפערט:

— ניין, פּירשט באַמאַן! נישט אין גורל טיילט אונז ביידע! דו קאָנסט צו דער העכסטער מדרגה שטייגען; דיין שטוהל קאָן זיך צווישען קעניגען געפינען, און איך וואָס? — איך דאַרף זיך אין הויז פון מיינע עלטערן געפינען, אונטער זייער שוץ זיין. אמת, אַרטור, איך האָב דיר צוגעזאָגט צו קומען אויפ'ן אָקסען־קאַמף, אָבער איך בין זיכער, אַז דו וועסט מיר מוחל זיין, ווען כ'וועל נישט קומען...

אַזוי ווי פון אַ דונער געטראָפען, אַזוי איז פון די דאָזיגע ווערטער דער יונגער העלד איבערראַשט געוואָרען, איהרע תמימותדיג רעדען, אָהן שום געקינצעלטקייט האָט איהם איבערצייגט אַז זי איז אויפריכטיג, האָט נישט דערביי קיין אַנדער'ע טוונה.

— אָ, חולדה! הלוואי וואָלטען דיינע איצטיגע רייד נאָר געווען אַנ'אומשולדיגער שפּאַס, וואָס האָט זיך דיר פערגלוסט צו שפּאַסען! אָדער צי איז דאָס שוין אַ בעשלאָסענע אונפערענדליכע זאַך? צי האָסטו דיר שוין אויסגעקליבען אַנ'אַנדער'ען אַלס בעשערטער, וועמען דו ווילסט מיט דיין האַרץ און נשמה בעגליקען?...

רעדענדיג דאָס האָט דאָס האַרץ ביי איהם שנעל געקלאַפּט.

אַרטור האָט זיך אויף אַ מינוט אָפּגערוהט, אויפגעהערט אַ ווילע צו רעדען, כדי מיט מעהר קראַפט אימשטאַנד צו זיין פאָרטצוזעצען.

— חולדה! פון דער ערשטער מינוט וואָס איך האָב דיך געזעהען, האָסטו מיך געפאַנגען. מיט מיין אַלע חושים האָב איך געגאַרט צו דיר... איך ווייס, אַז דו שטעהסט אויף דער שוועל פון אַ ביי לעבען, וואָס דו וואָלסט אָנגעהויבען... אויך איך שטעה אויף דעמזעלבען וועג, לאָמיר זיך, דעריבער, געבען די הענד און געהן צוזאַמען...

כאָטש זי האָט זיך אויף דעם דאָזיגען פאַרשלאַג געריכט, פונדעסטוועגען זענען די דאָזיגע ווערטער געקומען פאַר איהר איצט אונערוואַרטעט. זי איז צו זיי נישט געווען פאָרגעגרייט.

חולדה האָט זיך אַ ווילע פערטראַכט, זי האָט דערזעהען ווי אַלע טויערען זענען פאַר איהר אָפען. גבוה און רוהם זענען פאַר איהר אָנגעגרייט. קיין שום אונפערמיידליכע זאַך וועט נישט עקזיסטירען פאַר איהר. אַלץ וואָס עס קאָן נאָר אויסקלויבען די רייכסטע פּאַנטאַזיע, האָט איצט געשוועבט פאַר איהר'ע אויגען, אַלס צוטריטליך פאַר איהר.... זי האָט נישט געפיהרט איצט קיין קאַמף מיט זיך, זי האָט נישט געקלערט וועגען דער אַנטוואָרט, וואָס זי האָט צו געבען אַרטור'ן, די תשובה איז שוין געווען דעצידירט פון פריהער.

אָבער דאָס אַלעס איז געקומען געגען איהר ווילען. זי איז אַליין אויף זיך בייז געווען, וואָס פּונקט אין דער דאָזיגער רגע פאַלען איהר אין אַזעלכע מחשבות, זי איז אין כעס געווען, וואָס די דאָזיגע געדאַנקען זענען איהר בכלל אין קאָפּ אַריין געקומען.

זי ווייסט, אַז דאָס דאָזיגע גליק און גוטס, וואָס שטעלט זיך איהר איצט פאַר געהערט נישט איהר; עס איז איהר וועגען דעם אַפילו נישט פערלויבט צו קלערען. צי איז זי שוין אַזוי ווייט [illegible]לען, אַז די זאָל האָבען וועלכען עס איז ספק?.. ניין!

חולדה ווייסט גאַנץ גוט אַז דאָס וואָס זי זוכט אין דער פאַנטאַזיע איז אַ פרעמדע שפּראַכע אויף אַ פרעמדען באָדען...

אַרטור האָט זי די גאַנצע צייט דורכגעדרונגען מיט זיין בליק. ווען זי האָט זיך אויפגעכאַפּט און די אויגען צו איהם אויפגעהויבען, האָבען זיך זייערע בליקען געטראָפען.

ער האָט לייכטער און דרייסטער אַ שמייכעל געטהון. אַ שמייכעל — האָט ער געוואָלט — זאָל זיך אויך אויף איהרע ליפּען בעוויזען.

זי איז אָבער געבליבען גלייכגילטיג, געזעהן אַנ'ערנסטקייט אויף איהר געזיכט אויסגעגאָסען.

זי האָט אַרויפגעלייגט די האַנד אויפ'ן האַרץ און ענטשלאָסען געזאָגט:

— אַרטור! לאָמיר וועגען דעם נישט רעדען! לאָמיר זיין העלדען און זיך שטאַרקען איבער אונזערע געפיהלען... צי זעהסטו דען נישט די דיקע מויער, וואָס טוט אונז פונאַנדערשיידען? איז איז דיר נאָך אומבעקאַנט וואָס עס טיילט דעם יוד פונ'ם נישט־יוד?...

אַרטור האָט זי נישט געלאָזט פערענדיגען.

(פאָרטזעצונג פון קאַפּיטעל־פריטאַג)

בעאַרבייט דורך **אַהרן אַבאַזאַהן.**

וואס הייסט א „גאנצער" יוד?

פון די צווייגען צום ווארצעל

פון ש. ניגער

די באַציס, ווי אַלע האָטענטאָטען, האָבען צוויי מאָסען: איינע פאַר זיך אַליין, די אַנדערע — פאַר פרעמדע. אַליין בעגנוגענען זיי זיך נישט מיט זיבציגער, ווי גאַנצע הונדערט פּראָצענט אייגען ראַסען־בלוט, אָבער אַ יוד, — פאַר איהם איז גענוג צו האָבען געהאַט אַ יודישען זיידען, אַ יודישע באָבע. גאַנצקייט איז, הייסט עס, אַ פּריווילעגיע, וואָס זיי נעהמען פאַר זיך און די דייטשיגע. ביי אונזעריגען זוכען זיי נישט קיין הונדערט פּראָצענטיגקייט: אַ האַלבער יוד איז אויך אַ יוד...

זענען זייערע בלוטיגע טעאָריעס אונז פּונקט אַזוי דערווידער, ווי זייערע בלוטיגע מעשים: מיר גריבלען זיך נישט אין יחוס־בריף. אָבער גייסטיגע גאַנצקייט און גייסטיגע צוריסענקייט, — דאָס בעהט אונז זעהר שטאַרק אָן.

יענע יודען, וואָס קערפּערליך זענען זיי גאַנצע יודען, אָבער גייסטיג, קולטורעל זענען זיי האַלבע, דריטעל, ברוכצאָהל־יודען, זענען סיי פון פאָטערס, סיי פון מוטערס צד ביין פון אונזער ביין, לייב פון אונזער לייב, אָבער — נישט מעהר, זיי האָבען, אין בעסטען פאַל, אַ שייכות צו אינסטינקט־יודישקייט; זיי איז אָבער פרעמד די קולטור פון׳ם יודישען פאָלק. זיי ליידען מיט אונז אינאיינעם. זיי לעבען אָבער נישט צוזאַמען מיט אונז. אונזער חורבן איז זייערער, אָבער — נישט אונזער שאַפונג...

און אַזוי ווי אַזעלכע שטיקלעך און בראָקלעך יודען, אַזוינע יודישע שברי־כלים זענען דאָ אומעטום, נישט נאָר אין דייטשלאַנד, און אַזוי ווי זיי וועט גאָר בעזונדערס שווער זיין אין די איצטיגע שווערע און ביטערע צייטען צו „פערשטאַרקען אונזערע רייהען און צו האַלטען הויך די פאָהן איבער זיי", איז נויטיג נאָכאַמאָל און ווידער אַמאָל צו שטעלען די פראַגע וועגען היילען די צוריסענקייט, די צוברעקעלטקייט פון די אָפּגעפרעמדעטע נשמות, וועגען געבען זיי אַ זין, אַנ׳אויסזיכט און טיפע, גאַנצע וואָרצלען אין דער פערגאַנגענקייט."

מיר זענען אַלעמאָל געווען געגען האַלבקייט, — און טאַקע דערפאַר האָבען מיר זיך נישט געוואָלט בעגנוגענען נאָר מיט איין העלפט פון דער יודישער געשיכטע און דער יודישער קולטור־טראַדיציע, מיט יענער העלפט, וועלכע איז געווען פערבונדען מיט דעם לאַנד און דער שפּראַך פון די אבות;; מיר האָבען געוואָלט אויך די צווייטע העלפט, די, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אין גלות. די, וועלכע שליסט אין זיך איין אויך דאָס היינטיגע יודישע לעבען און שאַפען.

מיר האָבען זיך קיינמאָל נישט אָפּגעזאָגט פון דער פערגאַנגענהייט, — און עס איז שוין צייט אַוועקצוּוואַרפען די בבא־מעשה וועגען דער „בבא־מעשה", מיט וועלכער מיר הויבען כלומרשט אָן די ליטעראַטור און די עצם־געשיכטע פון דעם יודישען פאָלק.

די וואָרצלען, צו וועלכע אונז ציהט, זענען „אַזוי אַלט, ווי דאָס יודישע פאָלק". אָבער מיר ווילען, אַז זיי זאָלען אויך זיין אַזוי יונג, ווי דאָס יודישע פאָלק. מיר ווילען, אַז זיי זאָלען זיך ציהען אין דער הויך, נישט נאָר אין דער טיף, מיר ווילען, אַז זייער זאַפט זאָל גרייכען צו אַלע צווייגען פון׳ם יודישען לעבען, אויך צו די יונגסטע צווייגען...

די אויבערשטע, צווייגענדיגע, העלפט פון בוים אַליין קאָן נישט געדייען, עס מוזען זיין וואָרצלען, פּונקט אַזוי אָבער קאָן אויך די אונטערשטע, די וואָרצלדיגע, העלפט אַליין נישט געבען קיין פרוכט. עס מוז זיין אַ שטאַם מיט צווייגען. מיר ווילען דעם בוים מיט אַלע זיינע נישט־פערטריקענטע וואָרצלען; מיר ווילען די וואָרצלען מיט׳ן שטאַם, מיט אַלע זיינע לעבעדיגע צווייגען...

און אַז עס קומט צו די קינדער, ווילען מיר, זיי מאַכען פאַר גאַנצע יודען, אָבער מיר גלויבען נישט, אַז איינוואָרצלען זיי אין דעם יודישען לעבען און ברענגען זיי אין בעריהרונג מיט דער יודישער פערגאַנגענהייט הייסט בעגראָבען זיך מיט די אינאייגעם אין דער ערד און לאָזען זיי דאָרט לעקען אָדער זויגען די באַהאַקטע וואָרצלען. מיר מיינען, אַז די לעבעדיגע זאַפטען פון אונטען, פון די טיפענישען, פליסען אויבען אין די צווייגען אין דער פרוכט. מיר מיינען, אַז, אַ שטייגער, אַזאַ יונגער צווייג, ווי יודיש, און אַזאַ פרישע פרוכט, ווי די יודישע ליטעראַטור, האָט אין זיך דעם חיות פון די טיפע וואָרצלען, אַנדערש וואָלט עס נישט געקאָנט עקזיסטירען, און ווען מיר נערען דעם יונגען דור מיט אָט דער שפּראַך און ליטעראַטור, גיבען מיר איהם צו פערזוכען דעם טעם פון דער גאַנצער יודישער געשיכטע. מיר הויבען טאַקע אָן פון דער נייעסטער עפּאָכע, אָבער מיר טוען עס דערפאַר, ווייל מיר ווייסען, אַז נישט נאָר געהט די פאַ־אויס, די פיהרט אויך צוריק.

און ווי האָבען יודען אַמאָל געטון? מיר האָבען געלערנט חומש מיט רש״י, נישט חומש, וואָס הייסט עס? דאָס הייסט, אַז מיר האָבען נישט געצויגען אונזער חיות גלייך פון מקור, פון ערשטען קוואַל. מיר האָבען זיך געווענדעט צום שטראָם, וואָס האָט זיך געצערט פון קוואַל און וואָס איז אָבער פון איהם ווייט אַוועק. מיר האָבען געוואוסט, אַז טייטש־חומש אָדער חומש מיט רש״י איז נישט חומש. אָבער קיין אַנדער וועג צו דער ביבלישער ירושה, אַ חוץ טייטש־חומש אָדער חומש מיט רש״י, איז נישט געווען אַזוי אין איצט אויך, דאָס בעסטע מיטעל צוצוקומען צום שורש — דאָס, וואָס דערפון איז געבליבען אין די צווייגען...

זאָלען יודישע קינדער פערזוכען די פרוכט, וואָס וואַקסט אויף דעם אָדער יענעם צווייג, — זאָלען זיי זיך איינבייסען אינ׳ם היינטיגען יודישען לעבען און שאַפען און זאָל דאָס זיי זיין זיס צום גימען, וועלען זיי קריגען אַפּעטיט דערצו און בעטען נאָך... ביי דער לאַגע, אין וועלכער מיר געפינען זיך דערווייל, איז די הויפּט־אויפגאַבע פון יודישער דערציהונג אויפצוּוועקען ביי יוגנטאַרג אַפּעטיט צום יודישען קולטור־לעבען. מעהר ווי וועקען איהר הונגער קאָנען מיר נישט.

און דאָס איז ריכטיג וועגען אַלע אונזערע שול־טיפען, — אַלץ איינס, וואָס די פּראָגראַם איז. די פּראָגראַם פון די למודים דאַרף נישט צונויפגעמישט ווערען מיט די רעזולטאַטען, צו וועלכע זיי פיהרען. לויט זייער פּראָגראַם, וואָלטען, אַ שטייגער, די תלמוד־תורה׳ס, די ישיבה׳ס, געדאַרפט זיין די ערשטע אַרויסצוגעבען פון זיך יודען מיט גאַנצע און טיפע וואָרצלען אין דער פערגאַנגענהייט, אָבער זיי רעכענען זיך נישט גענוג, אָט די שולען, מיט דער געגענוואַרט, מיט דעם קינד׳ס סביבה, און דער סוף איז, אַז זיי בינדען עס נישט צו, זיי קאָנען עס נישט צובינדען צו דער ירושה פון די פריהערדיגע דורות, און ישעיה׳ס „לעמפּערטען, וואָס שפּילען זיך מיט קעלבלעך", בלייבען פּונקט אַזאַ טויטע בבא־מעשה, ווי די מעשה־בבא פון אליהו בחור... מיר דוכט, דאַריבער, אַז דער בעסטער וועג צו דער פערגאַנגענהייט איז — די געגענוואַרט. עס איז לייכטער אַרויפצופיהרען די קינדער אויפ׳ן לאַנגען פיל־טויזענט־יאָהריגען יודישען וועג פון דער זייט, וועלכע איז נעהנטער צו אונז, ווי פון יענער ווייטער זייט...

אָבער דאָס! זענען מעהר פראַגען פון מעטאָד, ווי פּראָגראַם־פראַגען, און ווייל דאָס איז אַ פּראַקטישער ענין, וואָלט מען געדאַרפט רעדען וועגען דעם קאָנקרעט, מיט ביישפּילען — אַ זאַך, וואָס איז אוממעגליך אין אַ צייטונגס־אַרטיקעל.

כ׳וועל נאָר צוגעבען אַז קיינער האָט נישט קיין מאָנאָפּאָל אויף הונדערט־פּראָצענטיגער יודישקייט, דאָס וואָס איז גאַנץ און הונדערט־פּראָצענטיג פאַר איינעם, קאָן פאַר דעם אַנדערען נאָר זיין אַ טייל, אַ ברעקעל, — און פערקעהרט, דער עיקר איז, מיר זאָלען צוגעבען, אַז אין דער איצטיגער צייט פון געפאַהר, אין דער צייט, ווען יודענטום איז ווידער נישט קיין רעליגיע, נישט קיין ראַסע, נאָר אַן אוממגליך בענוצענדיג דעם אַלטען אויסדרוק פון הייבריך היינע — איז נויטיגער ווי אַלעמאָל צו שטאַרקען דעם געמיט פון׳ם יונגען דור און צו זעהען אַז זיין קאַמף זאָל האָבען „אַ זין", אַנ׳אויסזיכט און טיפע, גאַנצע וואָרצלען אין דער פערגאַנגענהייט", וואָס פאַר אַ זין עס זאָל זיין: — אַ רעליגיעזער, אַ נאַציאָנאַלער, אַ סאָציאַלער, אַ אינדיווידועל־עטישער? — דאָס איז אַ פראַגע, וואָס וואָלט געווען באַוויזען צו וואַרטען אויף איהר ענטפער פון אונז אַלעמען. יעדע גרופּע, יעדע ריכטונג וועט זיך איינשטעלען פאַר דעם זין, אין וועלכען זי גלויבט. דאָס אייגענע איז מיט דער פראַגע פון דער „אויסזיכט", מוז עס זיין דווקא די פערספּעקטיוו פון אַנ׳אייגענעם לאַנד? פון אַנ׳אייגענעם פאָלקס־לעבען דווקא אין גלות? אָדער גאָר — פון „אַ ליכט פאַר די פעלקער"? פון אַ פאָלק אַ משיח? פון אַ פאָלק — אַ אליהו הנביא, וואָס בריינגט די בשורה פון אויסלייזונג? דער עיקר איז, אַז דאָס ליידען, דער קאַמף, דער מאַרטירער־וועג זאָל בעלייכטען ווערען פון אַ ציל. דאָס אייגענע איז מיט דעם ענין „טיפע וואָרצלען". עס קאָן נישט זיין — און עס איז קיינמאָל נישט געווען אַנדערש — קיין פולע איינשטימיגקייט, פאַר די מקובלים, פאַר די חסידים איז דער נ ס ת ר געווען אַ טיפערער וואָרצעל, ווי נגלה, פאַר אחד־העם׳ן איז דער „עם־הספר", דער פערגליווערטער קולטור־אוצר, געווען וויכטיג נאָר אויך, ווי ווייט ער האָט געקאָנט העלפען אונז צו ווערען אַן „עם בספרות", אַ לעבעדיג שאַפעריש פאָלק. איצט זענען דאָ ביי אונז נאָך טיפע מיינונגס־פערשידענהייטען. אָבער איין פּונקט איז דאָ ביי אונז אַלעמען אַ שותפותדיגער. מיר גיבען אַלע צו, אַז אין אונזער פערגאַנגענהייט — אין די אָדער אין יענע טיילען פון איהר — ס׳איז דאָ ליכט. איז זאָל אָט דאָס ליכט לייכטען אין דער פינסטערניש פון אונזערע ענויים, זאָל עס אונז העלפען געהען אויפ׳ן באַקטיגען וועג.

כ׳ווער אהן עין=הרע א מיליאנטשיק!...

מאנאלאג פון א יוד, וואס האנדעלט מיט... לופט

פון י. אָבערזשאַנעק

צ׳געזעהן; אַ ייד אַ נודניק? ער זעהט, אַז כ׳לויף אַ פּעריסאָפּעטער מיט דער וואַליזע צום „פּאָטשאָנג" שטעלט ער זיך אַוועק מיך אויספרעגען:

— וואָס מאַכט מיין ווייב, וואָס מאַכען מיינע קינדער, ווי געהען די געשעפטען?

שריי איך צו איהם: ר׳ יוד, לאָזט מיך אָפּ! הערט מיך אויף צו „שלעדזשען", איהר זעהט דאָך, אַז איך איל מיך צום פּאָטשאָנג!

— אָבער, וואָס איז ס׳געאייל, וואָס? — לאָזט מיך דער נודניק ווייטער נישט אָפּ — וועניג האָט איהר פּאָטשאָנגעס? אַז איהר וועט פערשפּעטיגען דעם פּאָטשאָנג, וועט איהר פאָהרען מיט אַ צווייטען פּאָטשאָנג,— אַזוי האָט דער נודניק מיך געהאַלטען ביים ערמעל און נישט אָפּגעלאָזט.

— איהר טראָגט אייך מיט גוטען — בין איך שוין געוואָרען אין כעס, אָדער איך רוף אַ פּאָליצייאַנט ער זאָל אייך מאַכען אַ פּראָטאָקאָל פאַר שטערען די עפענטליכע רוה!..

— איהר זענט אַ גזלן! — האָט זיך דער יוד בעליידיגט.

— איהר זענט אַליין אַ רעוויזיאָניסט! — האָב איך איהם געענטפערט, און קוים זיינע פּטור געוואָרען.

— נו, וואָס מיינט איהר, איז געווען דער סוף? דער סוף איז געווען אַז צוליב דעם נודניק האָב איך טאַקע פערשפּעטיגט דעם פּאָטשאָנג...

איצט, אַזוי ווי איך דאַרף סיי ווי וואַרטען אויף אַ צווייטען פּאָטשאָנג וועל איך אייך דערציילען אַ מעשה, אַ סוד, אַ גרויסען סוד, נאָר איין בקשה האָב איך צו אייך: איהר זאָלט עס נישט אויספּויקען — אַ קשיא אויף אייך!...

איך וועל אייך דערציהלען אַ מעשה, ווי אַזוי איך האַלט, אָהן עין הרע, ביי ווערען אַ יוד אַ גביר, אַ גביר, אַנ׳אדיר, — אַ מיליאָנטשיק! און טאָמער זאָל מיר ווייטער אַזוי געהען, וועל איך בקרוב ווערען אַ ראָטשילד, אַ ראָקפעלער — אַנ׳אשר קאָרח, וועל איך, נאָך ווערען!...

האַ? איהר שטוינט? איהר מיינט מ׳כמא אַז איך בין בעכאַפּט אויף דער מעשה? אַז איך בין געראַטען חלילה אויפ׳ן „אייד־קעסטעל"? אויב איהר מיינט אַזוי, האָט איהר במחילה אַ גרויסען, גאָר אַ גרויסען טעות — איך בין ב״ה נאָרמאַל — איך, הער, אַ מיליאָנטשיק!

— וויפיל איך האָב אַריינגעלייגט אין דעם געשעפט אַריין?

— אַ גרויס, גאָר אַ גרויס קאַפּיטאַל.

— דהיינו?

— 2 זלאָטעס מיט 30 גראָשען.

— הע? איך האָב אייך צע׳חושט? איהר ווילט ווייסען דעם סוד, ווי אַזוי מיט 2.30 זל. קען מען היינטיגע צייטען ווערען אַ מיליאָנטשיק? אויב איהר וועט מיר געבען אייער הן־צדק, אַז איהר וועט עס נישט אויספּויקען, וועל איך אייך דעם סוד איבערגעבען, נאָר געדענקט, וואָס מיר האָבען געשמועסט — נישט אויספּויקען!

אַזוי ווי סיי ווי מוז איך דאָך וואַרטען אויפ׳ן פּאָטשאָנג, וועל איך אייך די מעשה דערציהלען פּאָהראָבע:

יאָהר־איין, יאָהר־אויס, בין איך, ווי איהר ווייסט — אַ ליעטניק, יעדען זומער פלעג איך די פעריעס אויף די דערפער אָנהענגען דעם זאַק. די קיה־שטאַהל איז ביי זיי געווען אַ „ווילע", מיין געזעלשאַפטס־לייטער איז געווען — דער תורי: מקבל־פּנים געווען האָבען מיך די מוקען מיט די בינען. געשלאָפען בין איך אין דער סטאָדאָלע. זיין קוה האָט שטאָטס מילך געגעבען „באַוואַרקע" וואַסער מיט מילך, הייסט עס. יאַגדעס האָט ער פערקויפט אויפ׳ן שטיק. אייער האָט ער געגעבען מיט אַ „פּראָצענט־נאָרמע" — יעדען אַ פּאַרציע. פאַר יעדען טראָפּ לופט — אַ זלאָטע. פאַר יעדען שמייכעל פון דער זון — אַ זלאָטע, און אַזוי ווי די זון האָט געהאַלטען אין איין שמייכלען, זענען געפלויגען די זלאָטעס ווי האָגעל!...

און איצט די „יאַזדעס"; יעדען פרייטאָג אַ „יאַזדע". באַהן־געלד, און ברישקע־געלד, „זאַבאַווקעס" פאַר די קינדער, און עפּעס אַ שטיקעל מתנה פאַר דער יודענע אויף שבת.

האָב איך טאַקע יעדעס יאָהר איבערגעלאָזט אויפ׳ן דאָרף „מאַיאָנטקעס", און פאַר דעם געלד אַהיימגעבראַכט — לופט...

הייאָהר איז מיר איינגעפאַלען אַ געדאַנק, ווי אַזוי צוריק אָפּצונעהמען ביי די פּויערים און ביי די ווילע־בעזיצער מיין געלד, וואָס זיי האָבען ביי מיר צוגענומען.

— ווי אַזוי? — פרעגט איהר.

— אָט ווי אַזוי:

באַלד נאָך פּסח האָב איך, מיר געלאָזט אָפּדרוקען צוויי הונדערט וויזיט־קאַרטען פאַר צוויי זלאָטעס מיט דרייסיג גראָשען, מיט אַ פירמע „דאָם האַנדלאָווע לעקיש בער אי ספּולקאַ" און מיט דער וויזיט־קאַרטע האָב איך מיך אַרויסגעלאָזען אין דאָרף אַריין..

דעם ערשטען וויזיט האָב איך געמאַכט אין קאָלומנע.

דערזעהענדיג מיין וויזיט־קאַרטע „דאָם האַנדלאָווע לעקיש בער אי ספּולקאַ" איז מען מיך בעפאַלען פון אַלע זייטען. מ׳האָט מיר געבראַכט צוויי שטובען מיט קוכען מיט „וויגאָדעס", מיט „שקלאַנע וועראַנדעס", מיט „פּאַרוואַטנע וועשטשעס", מיט טעראַסעס אויף „סלאָנעטשנע קאַמפּילעס", און אַנדערע „וויגאָדעס" אַ חוץ „וויגוּדקעס"...

כ׳האָב אַזוי לאַנג געזוכט, ביז כ׳האָב דערטאַפּט אַ ווילע אַ יאַלד, ביז איך פערדינג געוואָרען אַ פּריז, כ׳האָב מיך נישט געהאַנדעלט: אַ הונדערטער אַרויף אַ הונדערטער אַראָפּ און צום סוף, אַז דער ווירט האָט געוואָלט האַנד־געלד, האָב איך אַרויסגענומען מיין וויזיט־קאַרטע „דאָם האַנדלאָווע לעקיש בער אי ספּולקאַ" און מנשה ויטשילד אַ זאָג געטון:

— פּאַניע ווירט, איהר וועט אַזוי גוט זיין און מיר געבען האַנד־געלד, איך, פּראָשען פּאַנאַ, בין נישט אַבי־ווער, עפּעס אַ יודעל פון דער נאַוואָמיעיסקאַ־גאַס, איך בין דער מיטאינהאַבער פון דער פירמע „לעקיש בער אי ספּולקאַ", איך בין טאַקע דער לעקיש בער אַליין, מוז איך זיין זיכער, אַז דאָס געשעפט איז אָפּגעמאַכט — פערשטאַנען?!...

— אָבער... פּאַניע... לעקיש בער... האָט דער ווירט גענומען שטאַמלען.

— אָהן אָבער, און אָהן פּאַניע, האָב איך מיט אַ מינע פון אַ יוד אַ גביר איהם נישט געלאָזט קומען צום פּסוק.

— אָבער... פּאַניע... לעקיש בער... האָט דער ווירט ווייטער געשטאַמעלט, ס׳ערשטע מאָל הער איך אַז דער ווירט זאָל געבען דעם לאָקאַטאָר האַנד־געלד... אפשר...

— אָהן אפשר! אַזוי איז עס! ווילט איהר האָבען די פירמע „לעקיש בער אי ספּולקאַ" אין אייער ווילע, מוזט איהר געבען האַנד־געלד! איך מוז זיין זיכער, אַז איהר וועט די דירה שפּעטער נישט פערדינגען אַנ׳אַנדערען.

וואָס איז געווען דער סוף? דער סוף איז געווען, אַז דער ווירט האָט געשריבען און געציילט — ער האָט מיר געגעבען האַנד־געלד און איך בין אַוועק צו אַנ׳אַנדערען ווירט, האָב פאַרגעלעגט מיין וויזיט־קאַרטע „דאָם האַנדלאָווע לעקיש בער אי ספּולקאַ", מ׳האָט ווידער געגעבען אַ „וויבור" פון וואוינונגען מיט וויגאָדעס, מיט טעראַסעס אויף „סלאָנעטשנע קאַמפּילעס", מיט וואַסער־ליטונג, מיט „שקלאַנע וועראַנדעס", כ׳האָב מיך ווידער לאַנג געהאַנדעלט: אַ הונדערטער אַרויף, אַ הונדערטער אַראָפּ, אויך דער צווייטער ווירט האָט געסטעבקעט און צום סוף, האָט ער מיר געגעבען האַנד־געלד...

פון דעמאָלט אָן, האַלט איך אין איין אַרומפאָרען: נאָך קאָלומנע האָב איך בעאַרבייט פּאַדעמביצע נאָך פּאַדעמביצע — ווישניאַוואַ גוראַ, קראַשעוו, לאַסק גלאָוונאָ, יודער־פאַבאַניץ, זגאַליער, אוזדראַוויסקאַ — די אַלע נאָהענטע לעטניקעס האָב איך שוין בעאַרבייט, איצט לאָז איך מיך אַביסעל ווייטער — אויף דער „מאַמאַשאָווער" ליניע און אַזוי ווי איצט בין איך שוין אַ „פּאַכמאַן" אין דער „בראַנזשע", האָף איך, אַז דאָס געשעפט וועט מיר ווייטער געלונגען.

אי, העט איהר, רבותי, איז דאָס אַ געשעפטעל, זאָל איך מיר שוין האָבען אַזאַ יאָהר. אַריינגעלייגט אין עסק צוויי זלאָטעס מיט דרייסיג גראָשען און יעדען טאָג קום איך מיר אַהיים מיט פולע טאַשען געלד. יעדען טאָג „בעאַרבייט" איך מיר אַנ׳אַנדערע געגענד, און קום אַהיים מיט כסף ממש, „גאָטובקאַ אַנאַ סטול" און לאָך מיר פון דער וועלט מיט׳ן קריזיס צוזאַמען!...

* * *

— האַלאָ... האַלאָ!... כ׳האָב גאָרנישט בעמערקט אַז מיין פּאָטשאָנג איז שוין דאָ. האָט מיר אַ גוטען, נאָר געדענקט, וואָס מיר האָבען אָפּגערעדט — פּויקט עס נישט אויס — אַ קשיא אויף אייך!

ברוך שפינאזא איז גאר געווען א סוחר

מען האט ערשט פערעפענטליכט אומבעקאנטע דאקומענטען וועגען ברוך שפינאזא'ס לעבען. — מען וועט איבער זיי דארפען איבערשרייבען די גאנצע ביאגראפיע פון שפינאזא'ן. — שפינאזא איז נאכגעגאנגען דעם פאטער זיינעם אין געשעפט און אין יודישער קהל'ישער טעטיגקייט. - וואס די געפונענע דאקומענטען דערציילען.

פון ד"ר יעקב שאצקי

— 1. —

די גרעסטע איבערראשונג אויף דעם שפינאזא־קאנגרעס, וואס איז פארגעקומען אין האאג, אין דער ערשטער וואך פון סעפטעמבער 1932, איז געווען בלי ספק די ידיעה, אז מען האט געפינען א ריהע וויכטיגע דאקומענטען וועגען דעם גרויסען פילאזאף ברוך דע שפינאזא.

עס איז א בעקאנטע זאך, אז וועגען שפינאזא'ס לעבען האט זיך אפגעהיט גאר א קליינע צאהל דאקומענטען, דערצו נאך זענען די אפגעהיטע דאקומענטען מעהרסטענטיילס פון זיין נאך־חרם'דיגער תקופה, דער אזוי־גערופענער „נישט־יודישער צייט".

פון זיין יוגענט, רייפע יאהרען, ביז דער צייט פון חרם איז די צאהל פון דאקומענטען זעהר א קליינע.

לאזט זיך אויס, אז די נייע, אקאדעמיש געפונענע און פערעפענטליכטע דאקומענטען זענען דווקא פון דער „יודישער" תקופה, פון יענער תקופה ווען ברוך שפינאזא איז געווען א זוהן פון אמסטערדאמער געטא.

די דאזיגע ידיעה איז געווען די גרעסטע סענסאציע, און די איצט־ארויסגעגעבענע דאקומענטען בעשטעטיגען אז די ענטדעקונג איז די גרעסטע סענסאציע אין דער געשיכטע פון שפינאזא־פארשונג.

לאמיר דעריבער זעהען, וואס פאר א נייעס עס ברענגען אונז די דאזיגע דאקומענטען, וועלכע העלפען צוזאמען איבערצושרייבען די ביאגראפיע פון שפינאזא'ן, ספעציעל די צייט פון פאר דעם חרם.

שפינאזא'ס ערשטע ביאגראפען זענען געווען פרומע קריסטען, וואס האבען זיין לעבען שטארק „פערקריסטעלט". וועגען זיין יוגענד האבען זיי דערצעהלט פאנטאזיעס, לעגענדעס, טראדיציאנעלע אנעקדאטען, וואס מען האט קיינמאל נישט געקאנט קאנטראלירען.

דעריבער האבען די יודישע ביאגראפען פון שפינאזא'ן זיך בעצויגען צו די דאזיגע ביאגראפען מיט גרויס פארזיכט. די נישט־יודישע אבער האבען זיי געגלויבט אויף יעדען שריט און טריט.

אזוי, למשל, האבען כמעט אלע ביאגראפען געשריבען אז שפינאזא'ס זיידע, אברהם, איז געקומען קיין האלאנד פון פארטוגאל; אז ברוך דע שפינאזא איז געווען א תלמיד פון א ישיבה און ער האט געזאלט מיט דער צייט ווערען רב.

ווייטער געהט ארום א לעגענדע, אז מען האט איהם מחרים געווען, ווייל ער האט געפרעדיגט אטעאיזם, אדער לכל הפחות בעקעמפט די יודישע אמונה.

איצט קאן מען פעסטשטעלען, אז דאס איז אלץ נישט ריכטיג.

מען קאן אבער צוגעבען נאך א פאר וויכטיגע פאקטען, און איין פאקט איז אן איבערראשענדע סענסאציע. ברוך שפינאזא, דער שפעטער בערימטער פילאזאף, איז געווען אייניגע יאהרען א סוחר און גאר א שטרענגער „ביזנעסמאן", און אז דאס איז געווען איידער מען האט איהם ארויסגעווארפען אין חרם".

לאמיר געהן כסדר.

שפינאזא'ס זיידע, אברהם, איז געקומען קיין אמסטערדאם פון דער פראנצויזישער שטאט נאנטעס וואו ער האט זיך געפונען שוין אין 1596, עס איז אפילו נישט אויסגעשלאסען אז ער איז דארטען געבוירען געווארען, אין אמסטערדאם בעגעגענען מיר איהם צום ערשטען מאל אין 1616.

ווי אלע מאראנען־סוחרים האט ער אויך געהאט צוויי פולע נעמען: א יודישען פאר — גאט און א גוי'אישען פאר — לייט.

זיין צווייטער נאמען איז געווען עמנואל ראדריגעז שפינאזא. אזוי פלעגט ער זיך אונטערשרייבען אויף וועקסלען און אנדערע געשעפטס־פאפירען.

אין אמסטערדאם ווערט אברהם שפינאזא טעטיג אין א ריהע יודישע צדקה־אינסטיטוציעס, ווי א בית־יתומים, הכנסת־כלה, און אנדערע. ער איז געווען א מיטגליד פון דער קהלה בית־יעקב (פאר 1631 האט אמסטערדאם געהאט דריי ספרדישע קהלות).

זייענדיג גאטספארכטיג און בעל־הבתיש, איז אבער אברהם אדער עמנואל ראדריגעז דע שפינאזא געווען אין דערזעלבער צייט א זוהן פון א גליהענדער, לייהענשאפטליכער וועלט.

אין 1620 ווערט ער בעשולדיגט אין האבען א ליבעס־פערהעלטניש מיט זיין דינסט. וועגען דעם איז אריינגעטראגען געווארען א געשריבענע אנקלאגע און פראטאקאלירט אין די אקטען, אבער אזוי ווי דער דאזיגער מין פון פאליגאמיע איז צו יענער צייט געווען פערשפרייט צווישען די ספרדים פון דרום־שפאניען האט עס, ווייזט אויס קיינעם נישט שאקירט און עס שאקירט אויך נישט דעם איצטיגען ארויסגעבער פון די דאזיגע דאקומענטען. ער טענהט, אז די פרומע קאלוויניער זענען דאן נישט געווען בעסער.

די דאזיגע בעשולדיגונג האט איהם אבער נישט געשטערט צו זיין א פרנס הקהלה, און וועמעס הויז ס'פלעגען אפילו פארקומען די זיצונגען פון דער געמיינדע, אפילו אין זיינע מסחרים האט ער געהאט פאר שותפים נישט נאר די אנגעזעהענסטע בעלי־הבתים פון יודישען אמסטערדאם, נאר אפילו רבנים, אזוי למשל, האט דער חכם שאול הלוי מארטיירא אביסעל אונטערגעהאנדעלט און דווקא מיט'ן... זיידען אברהם דע שפינאזא.

קיין גרויסער גביר איז דער דאזיגער אברהם דע שפינאזא נישט געווען. אבער לויט די וועקסלען זייבע איז צו זעהען אז ער האט געהאט א גרויסען קרעדיט, אנ'ענין, וואס האט צו יענער צייט געמיינט זעהר א סך.

דאס זענען אלץ נייע פאקטען וועגען דעם פילאזאפס זיידען.

וועגען זיין טאטען מיכאל דע שפינאזא ברענגען די דאקומענטען אויך א ריהע נייע פאקטען.

קודם־כל איז איצטער קלאר אז מיכאל דע שפינאזא איז נישט קיין זוהן פון אברהם, נאר אן אידעם ער האט חתונה געהאט מיט א קרובה אויך א דע שפינאזא פון דער היים.

מיכאל האט געהאט דריי ווייבער. וועלכע פון זיי איז געווען איהם'ס טאכטער, איז דערווייל שווער צו בעשטימען.

דער אידעם האט געהאנדעלט בשותפות מיט'ן שווער. דאס ווערט קלאר פון א „קאסא־בוך", פון קרעדיטארען, וואס איז איצט געפונען געווארען. דארטען איז פערשריבען, אז אין יאהר 1631 האבען דער שווער אברהם דע שפינאזא צוזאמען מיט'ן אידעם געהאט א קאנטא אין דעם „אמסטערדאמער וועקסעל־באנק".

מיכאל האט אויך געהאט א גוי'אישען נאמען: גבריאל אלווארעז דע שפינאזא — לויט'ן מנהג פון דער דעמאלסדיגער מאראנישער וועלט.

מיט וואס האט געהאנדעלט דער פאטער פון דעם גרויסען פילאזאף?

איצט איז דאס קלאר געווארען — ער איז געווען א פרוכט־הענדלער.

לויט א געוויסען דאקומענט פון 1633 האט ער נישט געוואלט צונעהמען א טראנספארט פון ראזשינקעס, וואס איז אנגעקומען פון מאלאגא.

שוין צו יענער צייט איז ער געווען א פערמעגליכער מענש. ער האט זיך געקויפט א הויז אין א פראמינענטען טייל פון שטאט, נישט ווייט פון דער ישיבה „עץ חיים" וואו זיין זוהן, ברוך, האט זיך געלערנט. ער איז געווען א מיטגליד פון פערשידענע וואוילטעטיגע חברות און א פרנס אין דער קהלה בית יעקב.

אין דער ישיבה איז שפינאזא'ס פאטער געווען א מיטגליד פון דער פערוואלטונג, האט אפט געגעבען צדקה, פערשטעהט זיך, לויט'ן אלטען יודישען שטייגער, אין שייכות מיט א יום־טוב פאר א „מי שברך" א. אז. וו.

בעזונדערס איז שפינאזא'ס פאטער טעטיג אין אזעלכע אינסטיטוציעס, וואס העלפען פינאנציעל דעם יודישען סוחר, אין אמסטערדאם, ווי א מין גמילות חסדים קאסע.

געשעפטען האט מיכאל דע שפינאזא געפירט מיט פערשידענע קלאסען מענשען, מיט יודען און מיט נישט־יודען, אין געשעפטס־ענינים איז ער געווען זעהר שטרענג, די חובות געמאהנט מיט דער גאנצער שטרענגקייט, פון געזעץ, עס האבען זיך אפגעהיט ביים רעגענט אין אמסטערדאם א גאנצע ריהע פון זיינע געשעפטס־מאטעריאלען, וואס מאכען קלאר די פערצווייגטע האנדעלס־טעטיגקייט פון שפינאזא'ס פאטער.

ער איז א קוראטאר אין צוואות, א פערטרויענס־מאן און אפיציעל פראקלאמירטע באנקראטען.

ער האט געהאנדעלט מיט קאירא (עגיפטען), מיט לאנדאן, וואו עס ווערט פעסטגעשטעלט אז יודען סוחרים זענען געווען איידער מען האט די יודען אפיציעל ערלויבט זיך דארט [illegible] צו בעזעצען.

מיכאל דע שפינאזא האנדעלט אבער נישט מיט יודען בלויז, עס איז נישט אויסגעשלאסען אז אונטער די קלינגענדיגע קאסטילישע נעמען פון „אדעל לייט" בעהאלטען זיך יודען־מאראנען, די מאראנען האבען געהאלטען אז אין געשעפט איז יודישקייט א שטערונג. די געשעפטס־פאפירען פון מיכאל דע שפינאזא בעווייזען אז מיר האבען פאר זיך א יוסטען, באלעבאטישען סוחר, גאטספארכטיגען מענשען, א „מתנגד" און א שוואכען בעל־תורה.

ער וויל אלעמען אריינשפאנען אין מסחר. אלע באלס די משפחה זיינע.

אזוי למשל, האט ער זיין איידעם שמואל דע קאזערעס, וואס האט געהאט סמיכות אויף רבנות, געמאכט פאר א סוחר, דאס איז נישט קיין אויסנאהם צווישען האלענדישע יודען. כמעט אלע רבנים האבען אונטער־געהאנדעלט און אייניגע פון זיי גאר אויף א ברייטען פארנעם.

עס איז דעריבער נישט קיין חידוש, אז מיכאל דע שפינאזא האט אויך זיין זוהן, ברוך, געמאכט פאר א סוחר, און דאס איז די גרעסטע סענסאציע אין דעם ביאגראפישען טייל פון שפינאזא־פארשונג.

דער אומגליקלעכער שליסעל

ערצעהלונג • (נאך פראנצויזישען) • פון נ. פערלמאן

פלארא האט ארויסגענומען פון איהר האנט־טאש א פלאטשיגען, מעשענעם שליסעל. עס איז געווען דער שליסעל, וואס האט געעפענט די טיר צו איהר מאנ'ס וואוינונג. וויפיל מאל האט זי שוין געוואלט אפשיקען מיט דער פאסט דעם שליסעל, וואס האט איהר צו גארנישט גענוצט. אבער איילען זיך מיט אזא קלייניגקייט איז נישט געווען צו וואס, האט זי עס אלץ אפגעלעגט, ביז זי האט אינגאנצען פערגעסען אן דעם און זיך נאר דערמאנט, ווען זי האט אמאל אויסגעלעדיגט איהר האנט־טאש צו מאכען דארט אביסעל אנ'ארדענונג.

איצט איז זי געווען צופרידען, וואס זי האט געהאלטען דעם שליסעל ביי זיך. זי וועט קאנען אריינקומען צו בענ'ען אין זהויז — זי האט מעהר נישט געוואגט צו זאגען „צו זיך אין הויז", — און נישט דארפען פריהער אנקלינגען און ווארטען ביים אריינגאנג, ביז וואנען די דינסט, — אוודאי שוין א נייע דינסט, — וועט מעלדען דעם באלעבאס וועגען איהר.

דער טאג האט געהאלטען ביים פערגעהן. פלארא האט געוואוסט, אז אין דער צייט זענען די טרעפ אין הויז נאך נישט בעלויכטען. שטילערהייט וועט זי זיך דורכשלייכען אין שאטען און אויסמיידען דעם שפאטישען בליק פון א שכנה אדער פון דער הויז־אויפזעהערין.

זי איז געשטאנען פאר דעם הויז, וואס איז אמאל געווען איהר היים, עס איז געווען אנ'אלט, מאסיוו־שטיינערנע הויז, אויף א שטילער גאס. זי האט געוואלט וואס שנעלער זיין אינעווייניג, זיך טרעפען מיט דעם בעקאנטען מעבעל, מיט די ווענט וואס זענען איהר אמאל געווען אזוי נאהענט און אייגען. אבער א פרעמדקייט האט זיך געטראגען צו איהר פון די אומהיימליך־ברוינע ווענט, פון די פארבאמטיגע — טונקעלע פענסטער, וועט זי האבען דעם מוט ארויפצוגעהען, בעגעגענען בענ'ען?

„פארוואס האב איך איהם גאר פערלאזען?"— האט זי ארויסגעמורמעלט פאר זיך.

עטליכע מינוט איז זי דארט אזוי געשטאנען מיט געזונקענע אקסעל, דרעהענדיג נערוועז דעם שליסעל צווישען די פינגער. זי האט זיך אבער באלד געמאכט הארץ און געעפענט די דרויסען־טיר. זי איז שנעל ארויף די טרעפ און אויפ'ן דריטען שטאק איז זי מיט א קלאפעדיג [illegible] געבליבען שטעהן ביי א טיר. האט צוגעלעגט דעם אויער און זיך איינגעהערט, קיין קלאנג איז נישט דערגאנגען צו איהר פון יענער זייט, זי האט געעפענט מיט'ן שליסעל די טיר און איז אריין. אין פאדער־צימער איז געווען פינסטער, בען איז, ווייזט אויס, נאך נישט געקומען אהיים און דאס דינסט־מיידעל איז אוודאי געווען אין קיך, וואס האט זיך געפונען אין ווייטען עק פון הויז, פלארא האט א דריק געטאן דאס עלעקטרישע קנעפעל, און געמאכט ליכטיג. דאס פאדער־צימער האט געקראגען אנ'אנדער פנים, נישט ווי זי האט עס פריהער געקענט. אנשטאט דעם געפלאכטענעם, שטרויענעם „טרעטער", איז דארט געלעגען איבער דער גאנצער לענג פון דיל א דיקער, ברוינער טעפיך, זי האט דארט אויך געזעהן עפעס א נייע שטיקעל מעבעל, א מין שאפע מיט א שפיגעל־טיר, וואס איז דארט אויך פריהער נישט געווען.

זי האט געכאפט א קוק אין שפיגעל, דערזעהען איהר פנים אפגעצויגען, פערמאומערט פנים, די זעקלעך אונטער די אויגען, און האט שנעל אוועקגעדרעהט דעם קאפ. די קראנקהייט, פון וועלכער זי איז נאך נישט געקומען אינגאנצען צו זיך, און דאס גאנצע שווערע לעבען איהרס אין דער לעצטער צייט, האט איבערגעלאזט טיפע סמנים אויף איהר יונגען פנים. די אכט חדשים זינט זי איז אוועק פון דעם הויז, האבען זי מעהר פעראלטערט, ווי די אלע צעהן יאהר וואס זי איז געווען בענ'ס פרוי. דער שפיגעל האט עס אויך איצט געוויזען און זי האט מורא געהאט צו קוקען ווייטער אויף זיך.

זי האט ארויסגעלאזט א טיפען זיפץ און געעפענט פארזיכטיג די טיר רעכטס, וואס האט געפיהרט אין זאל, ווידער איז זי געבליבען שטעהן פערוואונדערט, זי האט נישט דערקאנט דאס צימער אלץ איז דא געווען געביטען, אפילו דער קאליר פון די ווענט. דארט וואו זי האט געהאט איבערגעלאזט אלט, פארצייטיג מעבעל, האט זי איצט געזעהען אלץ ביי־מאדערנע זאכען: א דיוואן, קליינע, נידעריגע שטוהלען, א לענגליכען טיש, נייע בילדער אויף די ווענט, פאפירענע בלומען האבען בעצירט די וואזעס און רויטע פישלעך זענען ארומגעשוואומען אין א קיילעכדיגער גלעזערנער כלי.

פלארא האט בעטראכט די אלע נייע זאכען און געצויגען מיט די אקסעל, עס איז נישט געווען קיין גוטער סימן, וואס בען, אזא שפארעוודיגער ווי ער איז געווען, זאל מיטאמאל גאר ווערען אזוי ברייט און אויסגעבען געלט אויף נייע מעבעל. זי האט דאס נישט געקאנט פערשטיין, זאל עס מעגליך זיין, אז בען האט געוואלט אוועקנעהמען פון הויז יעדע זאך, וואס האט איהם דערמאנט אן איהר, אן זיין אומדאנקבארער פרוי? זי האט זיך געשראקען גאר צו טראכטען פון דעם־

זי האט געעפענט אנ'אנדער טיר און איז אריין אין שלאף־צימער, אויך דא איז אלץ געווען אנדערש ווידער האט זי געטראטען אויף א נייעם ווייכען טעפיך, וואס איז דארט פריהער נישט געווען. נייע בלויע פארהאנגען זענען געהאנגען אויף די פענסטער — און די לופט איז געווען בעלאדען מיט א דינעם ריח פון פערפום.

„מיין גאט, — האט פלארא ארויסגעמורמעלט פאר זיך, — איך האב מורא, אז אנ'אנדער פרוי פערנעהמט שוין דא מיין פלאץ... ווי זעהט זי אויס? אוודאי יונגער און שעהנער פון מיר..."

זי האט זיך אנגעכאפט ביים הארצען און זיך אריינגעלאזט אויף א שטוהל, טרעהרען זענען אנגעלאפען אין איהרע אויגען, עס זענען געווען טרעהרען פון חרטה, פון געפאלענקייט, פון מורא פאר דעם, וואס עס וועט באלד פאסירען, ווי שטיל עס איז געווען ארום איהר!... ווי גליקליך זי וואלט דא געקאנט זיין!... זי האט עס אבער אלץ אליין פערלאזען, איז אנטלאפען פון דאנען, ווייל זי האט געוואלט לעבען איהר אייגען לעבען...

איהר אייגען לעבען... אט האט זי עס פערזוכט און איז געקומען צוריק, א פערלוירענע, אנ'אומגליקליכע, אהן מוט און אהן זיכערקייט אין זיך, ווי וועט זי דען קאנען פערלאנגען פון בענ'ען אז ער זאל זי צוריקנעהמען אויב ער וועט איהר הייסען געהן?

זי זעהט איצט איין, אז זי איז בעגאנגען א ווילדע נארישקייט. מען פערלאזט נישט א היים, ווען מען איז שוין אין די לעצטע דרייסיגער, ווען די האר בעהמען זיך שוין גרויען, פיליפ, א שעהנער, אבער לייכטזיניגער יונג, האט זי פערכאפט מיט'ן שארפען רייץ פון זיין בליהענדער יוגענד, זי האט געפאלגט, וואס ער האט איהר געהייסען, און איז איהם נאכגעגאנגען, זי האט נישט געהאט קיין ווילען צו ווערען זיך. וואו איז דעמאלט געווען איהר שכל? זי האט גארנישט געזעהען, האט גארנישט געטראכט. זי האט גאר געוואלט זיין מיט פיליפן, ווערען זיין געליבטע, זיין שקלאף, וואס נאר ער וועט וועלען פון איהר מאכען, זי איז געווען איבערגעגעבען אין זיין מאכט, א צייט איז זי געווען בערוישט פון א גליק, וואס זי האט קיינמאל נישט געוואוסט אין איהר לעבען. דאס גליק איז אבער געווען נישט מעהר ווי א גאסט. וואס האט ביי איהר לאנג נישט געווײלט; עס האט זיך באלד אפגעטראטען, איינאיינעם מיט'ן געליבטען, אהן צערעמאניעס, מיט דער גראבקייט פון א מענשען אהן א שפור פון געוויסען, איז פיליפ אוועק פון איהר און איז מעהר קיינמאל נישט געקומען צוריק. זי האט אפילו נישט געוואוסט וואו איהם צו זוכען. זי איז געבליבען אליין, אנ'אפגענארטע, א פערפיהרטע. איהר געזונט איז געווען אונטערגעגראבען, זי איז אריינגעפאלען אין א לאנג־פערצויגענע קראנקהייט.

ווען זי איז ארויס פון שפיטאל, האט זי ווידער גענומען זוכען פיליפ'ן, אבער ער האט, ווייזט אויס, שוין געזארגט אז זי זאל איהם נישט קאנען געפינען.

עטליכע חדשים האט זי געלעבט אין א וויסטען חלום. איצט, ווען די מיטלען צום לעבען האבען זיך כמעט אויסגעלאזט ביי איהר, האט זי זיך דערמאנט אן דעם פלאטשיגען, מעשענעם שליסעל, וואס זי האט געעפענט די טיר צו איהר מאנ'ס וואוינונג, זי האט פערשטיקט אין זיך דעם שטאלץ און איז מיט א געבראכענעם געמיט געגאנגען זיך בעטען ביי בענ'ען ער זאל זי נעהמען צוריק.

זי האט געוואוסט אז בען האט א גוט הארץ, און וועט נישט וועלען נעהמען אין איהר קיין נקמה זי האט שוין געקראגען איהר שטראף, אנ'ערגערע און שווערערע שטראף, ווי ער וואלט געקאנט אויף איהר ארויפלייגען.

ווי נישט־פערדיענט און איבעריג עס זענען געווען די אלע טענות, וואס זי האט צעהן יאהר נאכאנאנד געהאט צו איהם! עס איז איהר קיינמאל נישט געווען צום הארצען זיין „טויטקייט", זי פלעגט איהם שטענדיג דארפען מיט געוואלט ארויסשלעפען פון הויז, ער איז א שטילער, פערשלאסענער אין זיך און האט ליב שטילקייט און רוהיגקייט. אבער איצט זעהט זי גאר אין דעם נישט קיין חסרון. זי אליין וויל איצט אויך פיהרען א שטיל, רוהיג לעבען ביי זיך אין דער היים, אין די אייגענע פיר ווענט. אויב ער וועט איהר נאר פערגעבען דאס גרויסע אומרעכט וואס זי איז בעגאנגען געגען איהם, וועט זי האבען נאר איין וואונש אין לעבען: צו ברענגען איהם גליק.

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

אויף פעלדער

א קאפיטעל פון ראמאן פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפארבאנד

פון פרץ הירשביין

האפענונג

די איז אויפגעגאנגען אין געראטענעם פעלד, נישט נאר האט די ווינטער־זריעה אויף די יודישע פעלדער דערציילט פון א בעסערער צייט, נאר דער פריהלינג־פרוי, וואס יודען האבען בעהאלטען אין אנ׳ערד, וואס זיי האבען אליין „אויף לייטישע געלעכטער״ געאקערט און געבאראנאוועט, האבען גערשטען און קוקורוזע געזייט — איז אויפגעגאנגען געטריי צו די יודישע איבערוואנדערער און געמאהנט פון זייער מעה און אמונה אין מאמע־ערד.

אין דער אייגענער צייט זענען אין יונגען דארף אנגעקומען בריוולעך פון ווייטע שטעטלעך, וואו די האלבע און פערטעל איבערגעבליבענע משפחות דערציילען, ווי זיי קוקען שוין אויס די שעה, מען זאל קאנען אנטלויפען פון וויסטען שטעטעל באשר די מלוכה האט שוין האנדעל־וואנדעל מיט די פיס צערטראטען.

אין א העלען פריהמארגען איז ארויסגעקומען אויפ׳ן מיטען צוקונפטיגען דארף זלמן קאסאי און פאר אלעמען געלייענט א ביטער בריוועל פון זייניגע, וואס בעטען זיך ביי איהם, ער זאל פערגעסען אן שטעטעל און בעסער זעהען אנהויבען בויען א היים אויף קרימער ערד. מען בעט איהם, ער זאל אריבערברענגען דעם עלטערען זוהן פייוועל און זיין בת־יחידה פעריל, באשר ס׳איז וויסט און ווי... באשר דער "פינאינספעקטאר" איז נאך ערגער פון א גזלן. „באשר א גזלן הרגעט און בעהמט צו דאס פערמעגען. און דער פינאינספעקטאר הרגעט נישט, ער נעהמט נאר צו אלץ, וואס מען האט און הייסט פאהרען אהין, וואו מ׳גיט יודען ערד... ס׳מיינט געהן לעבעדיגערהייט אין דער ערד אריין״...

האט דעריבער זלמן קאסאי אנגעוואוירען זיין שפאטישען שמייכעל, וואס האט געווארימט זיין קאלט־גרויליכע אויסגעצופטע בארד, ער איז אוועק צופוס אין אגראדושאגט קאנטאר מודיע זיין, אז ער שטעלט זיך בויען; ער ווערט אנהויבען פיהרען שטיינער. אין קאנטאר האט ער געטראפען נאך יודען פערטראגענע. וואס דאס שטעטעל האט פון זיך ארויסגעשפיגען. מען האט איהם דארט אונטערגעגעבען חשק, ער האט נישט געוואלט זיין דער איינציגער וואס שטעלט זיך שפעט בויען. ער האט אנגעצונדען מיט זיין חשק אפילו דעם געוועזענעם פערהענדלער פיניע זייטשיק, שמעריל אסטראווער, דער היימישער מלמד האט סיי־ווי אנגעהויבען פיהרען שטיינער; און נאטע קרעטשמער, דער גרויסער בעל בטחון האט פאמעלעכקע שוין געפיהרט שטיינער צום ערד־חלק. צאב־צאבע, דער יודישער ריף צו די אקסען, זיי זאלען זיך אביסעל א ריהר־טון... דער צאב־צאבע איז געווארען א מעהר געדולדיגער. אביסעלע מעהר אמונה אין פעלד קאן טאקע דאך נישט שאדען. פארוואס טאקע נישט לערנען פון דעם אקס, וואס האט זיך געלאזט איינשפאנען צו בעדינען דעם יודישען אומגעדולדיגען פויער.

אין אזא לויטערען און גלויביגען פריהמארגען איז נאר אומגעריכט צוגעקומען צו לאנען דער אנגעכמורעטער, שווייגענדיגער יוסף ראטנער. לאנע האט דעמאלט פונאנדערגעגראבען א שטיקעל ערד נישט ווייט פון איהר ווייצענפעלד. יוסף ראטנער איז געקומען איהר אנבאטען צו העלפען גראבען; אין אמת׳ן האט ער געוואלט זיך דורכרעדען מיט איהר, נעבען איהר צו פערשטיין פארוואס ער האט שוין א פאר מאל אזוי שארף ארויסגעטראטען אנטקעגען דער יודישער איבערוואנדערונג צו ערד־ארבייט.

לאנע האט געגראבען די ערד מיט א רידעל און ס׳איז איהר שווער אנגעקומען איינצושניידען דעם פערהארטעוועטען, דארנדיגען, ברוינעם גרונט טשיקאווע, ווען ער איז צוגעקומען מיט זיין געלבליך־רויטען קאפ און געבליך־געשפרענקעלטען פנים האט זי אין זיין געשטאלט דערקענט דעם אנבליק פון דער ערד, וואס זי גראבט מיט׳ן רידעל, איבע וויביג האט עס אין איהר א לאך געטון. זי האט אויף שנעל דעמדאזיגען געפיהל פערבארגען.

יוסף האט אויסגעצויגען די האנט, געוואלט ביי איהר איבערנעהמען דעם רידעל.

— גראב בעסער דיין אייגען שטיקעל ערד — האט זי געענטפערט אויף זיין אנבאט — ס׳איז טאקי אמת, אז דו ביזט אהער געקומען פערנעהמען דיינע לייט צוריק קיין ווייס־רוסלאנד?

— איך ווייס אליין נישט צוליב וואס איך בין אהער געקומען. מעגליך, כ׳האב עס נישט געדארפט טון, דער טאטע איז א שניידער, האט ער נאך געקענט געפינען אינדערהיים וואס צו טון. איך פערשטיי נישט וואס איהם האט אהער געצויגען. דער יונגערער ברודער האט געקענט אוועק אויף א זאווד ארבייטען. די מאמע האט קיין חשק נישט צו קומען אהער. דארטען גייט זי אום איבער די דערפער מיט קלייניגקייטען און ברענגט צוריק וואס צו עסען. דא קייט מען דערווילע די ערד. הערצו ווייס איך נישט, וואס יודען ווילען אויף קרימער ערד טון.

— פונדעסטוועגען ביזטו געקומען מיר העלפען פונאנדערגראבען די ערד...

— דו רייצט אויף מיט דיין מוט און ענערגיע; וואס זאל איך עס פערלייקענען? איך קוק ווי די ברעזערס וועלען באלד האבען א שטוב, א שטאל — א היים. ס׳איז מיר טאקע א חידוש — כא־כא־כא... וואס וועסטו דא פערזעצען?

— כ׳ווייס נאך נישט. אפשר קארטאפליעס, און אפשר גאר בלומען, כ׳האב אלערליי נאסעניעס מיטגעבראכט.

— ווילסט, איך זאל זיך דא פערנעהמען מיט א שטוב?

— אוודאי וויל איך — האט לאנע מוטיג געענטפערט — מיר וואלט א סך גרינגער אנגעקומען מיין האר־וואניע. ווען אלע איבערוואנדערער טוען זיך א נעהם און זעהען, אז ווינטער־צו זאל מען שוין דא דערקענען א דארף.

זי האט גוט פערשטאנען זיין צווייידייטיגע שאלה זי האט גוט געוואוסט, וואס אונטער דיינע ווערטער איז געווען בעהאלטען — ווי זי האט געשפירט די ליבשאפט וואס ער האט איבערגעגעבען דעם רידעל, גראבענדיג די ערד. ער האט דעם רידעל געטריבען טיף אין דער ערד אריין און גאר גרינג איבערגעקעהרט די פייכטע גליבעס ערד; איינס־נאך־איינס, גליבע נאך גליבע, האט ער אויסגעלייגט א פרישע בייט מיט די אויגען אינגאנצען צו דער ערד...

דער דאזיגער שמועס איז פארגעקומען מיט א פאר וואכען פריהער, דעמאלט האט נאך יוסף חשק געהאט דערציילען לאנען ווי ווייט אזעלכע מענשען ווי די קאוואלסקיס זענען געווארען די נישט־געבעטענע טשינאווניקעס ביי דער ראטענמאכט. וואס מיינט זעהר גוט מיט׳ן בעזעצע יודען ביי דער ערד; נאר אזעלכע קאוואלסקיס און זייער גלייכען וועלען פון א גרויסען נאציאנאלען געדאנק מאכען נישט מעהר ווי א שטיקעל אפגעזעסען ברויט.

פונדעסטוועגען האט יוסף ראטנער פאר די פאר וואכען אויסגעגראבען א זעמליאנקע; ארויסגעצויגען פון הקדש, פערנומען פון דארטען זיין בעוואקסענעם רויטען טאטען און נאך רויטערען, מיט קליין־געשפרענקעלטען יונגערען ברודער. ער האט אויך צוגעגראבען א פאר פאסיקלעך ערד נישט ווייט פון האבער־פעלד און היינט האט ער שוין אריינגעפיהרט דעם פערטען וואגען שטיינער.

ס׳איז אויסגעקומען, גלייך א שווערער אייז האט זיך גענומען ברעכען איבער א שווער־פערפרוירענעם טייך; די אייז־שטיקער האבען זיך אוועקגערודערט פון א טיפערען כוח, וואס דער לעבעדיגער שטראם האט ארויסגעשיקט אנטקעגען דעם געוועלבטען אייז. דא און דארטען זעהט מען שוין דעם לעבעדיגען שטראם ארויס. פון אנדערע ערד־חלקים קומען אן גוטע ידיעות, אומעטום בויט מען איין דארף רופט דעם אנדערען ארויס אויף א וועט און מען מאהנט.

איצטער שטייען שוין דא צוויי נייע הייזער. מיט רויטע קוימענס קוקען צום בלויען דימעל. ס׳איז די קאוואלסקי און די ברעזער שטיבער. אין ביידע שטיבער פלייסט מען זיך אויסצושמירען דעם דיל — דאס גלייכער און וואס גלאטיגער. ביי די קאוואלסקיס טוען עס די מאמע רייזעל מיט איהר זוהן נחום, און ביי די ברעזערס — לאנע און ביילקע. דא גייט אויך אן א נישט־אפגעמאכטער געוועט, ווער ס׳וועט פריהער האבען די היים פארטיג; ביי אויסגעשמירט.

וואווע ברעזער דראגט די ליים אין שטוב אריין און זיין געמיט איז צעבראכען, ער בעהאלט עס פון די קינדער, אין פערנעמענקייט האט מען נישט בעמערקט ווי ביי וואווע ברעזער איז פון דער לינקער זייט בארד צוגעקומען נאך א בולטער פאס גרויקייט. ס׳איז איהם א רעטעניש די גאנצע זאך. די גאנצע לאנע איז איהם א רעטעניש. ביילקע, די יונגערע, פערשטייט ער, זי ווערט געטריבען פון דער עלטערער׳ס חשק, אבער לאנע... מיט וואס פאר א ליבשאפט זי גלעט די ליים מיט מיסט געמישט אויפ׳ן ערדענעם דיל! ער האט שוין א פאר מאל אין דער שטיל אויסגעווישט די טרעהרען. וואס קוועלען איהם פון גאנצען לייב און פערגלייזען איהם די אויגען. עפעס וואלט ער חשק האבען זאגען לאנען; ער וואלט איהר וועלען טרייסטען און זאגען: אז גערעכטיגקייט איז נאך אינגאנצען נישט אפגעשטארבען; גערעכטיגקייט וועט נאך אראפקומען אהער און אויפהויבען פון שטויב דעם, וואס בעדארף אין שטויב נישט ליגען.

ער וואלט חשק האבען טרייסטען זיין טאכטער און זאגען, אז די גוטע צייטען זענען נאך נישט געשטארבען אויף אייביג; ער וועט נאך צוריק ארויף אויפ׳ן בענקעל; ער וועט נאך קריגען צוריק זיין גרויסע שטוב; ער וועט נאך בויען א נייע שטוב אין א גרעסערער שטאט, וואו זי, לאנע... עס פערקוועטשט איהם אין האלז. און א יעדעס מאל ווען ער קומט אריין מיט׳ן עמער געקנאטענעם ליים און געפינט אז די פריהער אריינגעבראכטע ליים איז שוין פערנוצט, א שטיק דיל אזוי גלאט אויסגעשמירט — ווערט איהם הייס אין האלז, די ווערטער ווערען צעגליהט און ער קען גארנישט זאגען.

דער אלטער יאשע זיצט אויפ׳ן שוועל און בענשט די הענט פון זיינע צוויי אייניקלעך, וואס ווערען גאר נישט פערמאטערט. ער חזר׳ט איבער דאס, וואס ער האט שוין א סך מאל געזאגט צו די אייניקלעך; „אומעטום גאטס וועלט; אומעטום וואו מען איז זוכה מיט׳ן לעבען, איז אנגעלייגט... אין היים...״

ער, דער אלטער יאשע, קאן גאר נישט פערשטיין, צוליב וואס און צוליב וועמען שמירט מען א דיל פון ליים געמישט מיט מיסט, ווען מען האט בעדארפט גאר לייגען א דיל פון ברעטער. „וואס הייסט, נישט אויפרייסען לייטען די אויגען מיט א הילצערנעם דיל? ווער ס׳קאן בעווייזען — דער מאכט פון האלץ״. ער טראכט פון דעם און וויל עס אבער נישט זאגען. ער ווייסט מען לעבט אין א צייט, וואס מען בעדארף האלטען ס׳מויל...

ביי די קאוואלסקיס האט מען אויך געגלויבט אז די ברעזערס וועלען לייגען א הילצערנעם דיל, מען האט אפילו אויסגערעכענט אז די ברעטער וואס לאנע האט אנגעפיהרט, וועט׳ן מסתמא אויף דעם אויסנוצען..

— כ׳האב אזוינס אין מיין לעבען נישט געזעהן —האט רייזעל געגאפט, ווען ס׳יונגסטע יונגעל איז געקומען פון די ברעזערס און געבראכט די נייעס, אז די ברעזער־מיידלעך האבען שוין באלד פערטיג דעם דיל.

בערע האט געטראגען ליים אין שטוב אריין, וואס ער מיט׳ן טאטען זיינעם האבען אנגעקנאטען.

— כ׳מיין מיין זוהן, אומזיסט קוקסטו אויף זיי מיט רוגזה; האבען נאך דערווייל נישט ארויסגעוויזען קיין שלעכטקייט, מאלע וואס זיי זענען אמאל געווען.

בערע האט אויף דעם נישט געענטפערט, איהם איז בכלל נישט גרינג געווען צו רעדען מיט דער מאמען פון זיינע געפיהלען, וואס זענען אזוי פערפלאנטערט, זינט די ברעזערס האבען זיך בעווי־

(ווייטער זעה 18־טע זייט)

כראנישער אפענדיציט

(מעדיציניש שמועסן)

פון ד״ר ס. קלארמאן

ביי א כראנישען אפענדיציט (בלינדע קישקע) איז דער חולה אין צווייפעל, צי לײדט ער גאר איינגאנצען אויף דער קראנקהייט; און ער איז טאקע גערעכט אויך, וואָרום די קראנקהייט איז אזוי פערוויקעלט און קאמפליצירט; איז אזוי עהנליך צו פערשידענע אנדערע בויך־קראנקהייטען, אז אפילו גאנץ געניטע דאקטוירים געפינען זיך אפט אין א פערלעגענהייט צו בעשטימען אויף זיכער די נאטור פון דער קראנקהייט.

אין אזוינע פאלען ווענדט זיך א קראנקער צו א דאקטאר פון אינערליכע קראנקהייטען, ס׳האט דאך איהם נישט אנגעכאפט מיטאמאל, האט ער דאך צייט צו ווארטען, אפשר איז עס גארנישט קיין אפענדיציט און לאזען זיך אויפשניידען דעם בויך אומזיסט איז ער נישט קיין בעלן; דאס וועט ער דאך קיינמאל נישט פערשפעטיגען.

דער עולם האט איבערהויפט אינסטינקטיוו מורא פארן מעסער. ער טראכט ביי זיך, אז דער כירורג געהט מיט דעם גאנג פון יענעם מלמד, וואס האט געקויפט א קוה מיט א ממה־נפשך: וועט זי געבען מילך איז דאך אוודאי גוט און טאמער נישט, — ניין, ס׳קאן נישט זיין — זי מוז געבען! ס׳הייסט, איז עס אפענדיציט דארף מען דאך געוויס אפשניידען, און טאמער איז עס נישט אפענדיציט וואס־זשע האט ער (דער כירורג) אנגעוואוירען.

צי דער כירורג געהט טאקע באמת מיט אזא גאנג, איז דא נישט די פראגע. אבער דער חולה וויל זיין זיכער, אז מ׳וועט איהם אומזיסט נישט שניידען. און ער וויל מ׳זאל טאקע די זאך פריהער נישט אויספארשען, צי לײדט ער טאקע פון כראנישען אפענדיציט אדער נישט. און, גלויבט מיר, אז אזא חקירה ודרישה איז גארנישט אזא לייכטע זאך. דער קראנקער געפינט זיך ארומגערינגעלט מיט אזוי פיל אברים ארום זיך, און איינער ווירקט אויף דעם אנדערען אזוי שטארק, אז מ׳קאן טאקע אמאל צומישט ווערען און מאכען א גראבען טעות. און כדי דאס בעסער צו פערשטעהן, איז זעהר וויכטיג צו וויסען, וואו דער קראנקער געפינט זיך, וואס פאר א פנים ער האט, וואס ס׳טוט זיך אין און ארום איהם.

איהר ווייסט געוויס, אז מיר פערמאגען א דינע, לאנגע קישקע און א דיקע. די דינע איז בעהעפט מיט דער דיקער אין דעם אונטערשטען טייל פון בויך, צו דער רעכטער זייט צו. און אביסעל העכער אדער נידעריגער פון אט דער בעהעפטונג איז דער אפענדיקס צוגעטשעפעט צו דער דיקער קישקע. איך זאג אומזיסטען צוגעטשעפעט, ווייל נאך וואס טויג ער דארטען ווייסט נאר איין גאט, סיידען אויף אויסגעשניטען צו ווערען ווען ער ווערט ענטצונדען, דאס איז א קליין קישקעלע, אומגעפעהר דריי און א האלב אינטשעס די לענג און א רום א פערטעל די ברייט. ביי זיין בעהעפטונג מיט דער דיקער קישקע איז ער אפען און פערמאכט ביים אנדערען בראג, און מ׳רופט איהם דערפאר די בלינדע קישקע. ער איז געוועהנליך פריי, בעוועגבאר און מליגט זיך צולייגט אין בויך, ווי ביים טאטען אין ווינגארטען. אמאל שפארט ער אן צו דער לעבער צו, אמאל אין דער ברייט צום מאגען צו און אמאל ווידער גאנץ אריינטער צום רעכטען פוס צו, ס׳וואלט אפשר נישט כדאי געווען צו וויסען פינקטליך, וואו ער קאן אנשפארען, ווען דאס זאל נישט מאכען קיין אונטערשייד בעת ער ווערט ענטצונדען. ווען ער שפארט אן, צום ביישפיל, ביים מאגען, קאן מען מיינען, אז די צרה איז אין מאגען; און ווען ער דערגרייכט די לעבער. קאן מען ווידער האבען א טעות און דאס אננעהמען פאר א לעבער־קראנקהייט.

נאר דאס אליין איז נאך ווייניג, זייענדיג אין שכנות מיט פערשידענע אברים, קאן ער זיי נאך קאליע מאכען ווען ער איז ענטצונדען. דער אפענדיקס איז פריי ארומצושפאצירען וואוהין ס׳פערגלוסט זיך איהם נאר דעמאלט ווען ער איז געזונד. קוים אבער ווערט ער ענטצונדען, ווערט ער דורך אזא מין אויסגוס שפעטער צוגעקאוועט צום אבר, אין וועמעס שכנות ער געפינט זיך בשעת דער אומגליק פון זיין ענטצינדונג האט איהם געכאפען, נאר דער חסרון, וואס דער פערגיפטעטער אפענדיקס ווערט דורכ׳ן ענטצינדונג צוגעקלעפט צום אבר, וואו ער ליגט, האט אבער אויך א מעלה, וואס ס׳ווערט ארום איהם אן אויסגוס, וועלכער ווערט מיט דער צייט פערהארטעוועט. בויט ער ארום זיך א וואנט. און ער ווערט שוין דארטען בעגראבען. און ווען ער זאל דארט, חלילה, פלאצען, קאן זיך שוין דאס פערגיפטעטע שמוץ נישט פערשפרייטען איבער׳ן גאנצען בויך, און ס׳קאן נישט קומען צו אן אלגעמיינער פערגיפטונג פון גאנצען קערפער.

דער אפענדיקס, ווי יעדער אבר, פערמאגט פערשידענע בלוט־אדערען און זייענדיג פערבונדען מיט אדערען פון אנדערע אברים, איז ווען ער איז פערגיפטעט, ווערט דאס אומריינע בלוט זיינס אוועקגעטראגען צו אנדערע אברים, אפילו גאנץ ווייטע, און וואס דערפון קאן ארויסקומען, קאנט איהר שוין אליין פערשטעהן. דאס איז אייגענטליך די אמת׳ע אורזאך, פארוואס ס׳איז אפטמאל שווער אנצוצייגען מיט׳ן פינגער, וועלכער אבר איז דער קראנקער. ס׳פערשטעהט זיך, אז דאס, וואס דער אפענדיקס געפינט זיך נישט שטענדיג אויף איין און דעם זעלבען פלאץ, מאכט, אז ס׳זאל זיין שווערער צו וויסען פון וואנען די צרה קומט.

ווען ער געפינט זיך אין דעם אונטערשטען טייל פון בויך, דארט וואו די קליינע קישקע, די פרויען־געשלעכט ארגאנען און די וואסער־בלאז געפינען זיך, איז פון איין זייט די לאגע ערגער, ווייל ער איז אין גאנץ נאהענטע בעריהרונג פון די נאר וואס דערמאהנטע אברים. פון דער אנדערער זייט, אבער, האט ער נישט קיין פרייען פלאץ זיך צו בעוועגען, ווי ווען ער וואלט זיך געפונען אין דעם איבערשטען טייל פון בויך, וואו די געלעגענהייט צו שעדיגען פערשידענע אברים איז גרויס.

דער כראנישער אפענדיקס נעהמט זיך געוועהנליך פון א פריהערדיגען שארפען אנפאל. אמאל איז דער שארפער אנפאל נישט שטארק גענוג, אז מ׳זאל איהם האבען בעמערקט, און מ׳וואונדערט זיך דעריבער ווי אזוי דער כראנישער פאל זאל האבען געשעהן. פונדעסטוועגען, טרעפט אמאל דאס אונגעוועהנליכע — ס׳הויבט זיך אן לאנגזאם, כראניש.

כראנישער אפענדיציט קאן מאכען וועהטאגען אונטערן סאמע לעפעלע פון „הארצען״, און דארט ליגט נאר דער מאגען, אבער דער בעוויז, אז די שמערצען קומען פון אפענדיקס און נישט פון מאגען קאן דינען דער פאקט, וואס אפט פיהלט מען די שמערצען פון דעם אפענדיקס נאר אין ברוסט־קאסטען, און דאס קאן דאך שוין אוודאי נישט קומען פון מאגען, אזעלכע שמערצען קומען גאר פון מארך, וועמעס נערוועז פערבינדען די אלע אברים צוזאמען. די שמערצען פונ׳ם כראנישען אפענדיקס קאנען אפט דערגרייכען די וואסער־בלאז, און נאך נישט זעלטען זאל מען גאר פיהלען די שמערצען אין רעכטען פוס.

אט די אלע פערשידענע שמערצען זענען נישט שטענדיג אין די זעלבע אברים און אפילו ביים זעלבען חולה זענען זיי נישט שטענדיג אלץ איינס, ווייל דער צושטאנד פון די נערוועז קאן זיין פערשידען אין פערשידענע צייטען און אומשטענדען.

דער כראנישער אפענדיקס קאן אויך פערשאפען אנדערע קראנקהייטען. ווי א געשוויר אין מאגען אדער אין די געדערים; ער קאן אויך זיין די אורזאך פון גאלשטיינער, ווען ער געפינט זיך אין דעם אונטערשטען טייל פון בויך, קאן ער פערארזאכען, ביי פרויען, געשלעכטליכע קראנקהייטען. ער קאן אפילו געהן אזוי ווייט, ווי פערשאפען קראנקהייטען אין די קנאכען פון די ביינער.

ווען דער דיאגנאז פון כראנישען אפענדיציט איז פעסטגעשטעלט, איז די איינציגע רפואה — פון איהם וואס שנעלער פטור צו ווערען דורך אן אפעראציע.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

אַי, ס׳איז הייס! די פּאַציאַנטען גייען שוין בּליאַנק — אין די בלויסע הויזען און מיט בלויסע קעפּ.

וואָלט איך געווען ראַך, וואָלט איך אָכעט גע־פאָהרען אויף פּאָוואָנזשע. בין איך דאָך אָבער אַ פּענטאַק, עלמיך באָדען אין סטוב.

מיינט עץ, אַז די וואָס בלוזען פון זיך, זענען נישט קאַ פּענטקעס? זאָג איך ענק, אַז די מיט די פּאַפּערס און סאַמאָכאָדניקעס קאַכען פאַר אַ יראָשען פונקט אַזוי ווי איך. זיי קענען באַר מאַכען די משוגענע קינץ: שראַבען און דרייען און מעקן און טאָמער זעהט ער, אַז ער אָט זיך באַדועסט, גייט ער פליישע און בלאַבט אַ שייבער יוד, און אַז איך, אויף אַ ליאַרע, מוז איך באַצולן, טאָמער נישט — פּיניעלע מזיק, באַרג מיר באַ עמיצען אַ פּיגוער. לייגט מען לאַטעס !...

יאָ, כ׳אָב דאָך ענק גאַר פערגעסען צו דערציי־לען: כ׳אָב דאָך געסקיצטשעט די ליודאָוועקע. כ׳אָב געקריגן אַ טאַרע צענזורקע — בלויז ניעסטאַטעטש־נעס מיט יעדינקעס.

אָבער, איך, פּיניעלע, פאַף אָף זייערע צענזור־קעס! על איך נישט זאַן קאַ יאַקטער. על איך נישקאַ מענשען מיט ריצעפּטען — אַ וואַשנע פאַך דאָס מאַכען קאַ מילכיגע קאַנעס. על איך נישט אַפּהיימען גאַנצע דאָקטאָרהאַ!

כ׳על מיך ניש לערנען קאַ פאַך אָכעט — כ׳על מיך לערנען ווערען אַ שאַצער אין סקאַרב און כ׳על פערטיידיגען קליינהענדלער — קעט שוין גוט זאַן ! ....

פרויען=ספּאָרט

פערענטפערט א קשיה

פאַרוואָס בעטייליגען זיך אַזוי ווייניג פרויען אין שווים־ספּאָרט ?

— גאָר פּשוט: צוויי זאַכען מיט אַמאָל: שווי־מען און רעדען קען מען נישט!...

איז א יוני-נאַכט

אויף אַ באַנק אין פּאָניאַטאָווסקי-פּאַרק

ער: דו ביזט מיין זון. דיינע אויגען זענען מיינע שטערען. ווען ס׳זאָל רעגענען פון צעבערס און דונערען מיט שטיינער...

זי: וואָס זאָל דאָס זיין: אַ מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט אָדער אַ ליבעס־ערקלערונג ?

אין דער קאָנפעקציע=בראַנזשע

אונטערגעהערטער געשפּרעך אויף נאַוואָמיעסקא גאַס

— נו, וואָס הערט מען ביי אייך פּאַניע האַל־בּערג, ווי געהען די געשעפטען?

— זיי געהען גאָר־נישט! דער גאַנצער היינטי־גער סעזאָן איז געווען פּופּצעהן גראָשען.

אייער געשעפט פאַר פּופּצעהן גראָשען?

— פּופּצעהן גראָשען? וואָס האָט איהר אין

— א שכנטע איז אַריינגעקומען טעלעפאָנירען.

א רעצעפּט

פאַר א לאַדזער בייכיגען גביר

צום ד״ר שיפּמאַן קומט אַריין אַ לאָדזשער גביר מיט דעם אָמת׳ן „בייכעל" פרעגען אַן עצה, ווי אַזוי אָפּצומאָגערען.

דער דאָקטאָר גיט איהם אויף אַ דיעטע: אַ פּעקעצל טרוקען ברויט, אַ קליין קאָטלעטל מיט אַ ביסעל פּאָמעראַנצען־זאַפט.

— זעהר גוט, פּאַניע דאָקטאָרשע, אָבער דאַרף איך דאָס נעהמען פאַר׳ן עסען אָדער נאָכ׳ן עסען? — האָט דער בייכיגער יוד געפרעגט.

א וואָרנונג פאַר בחורים

וואָס פאָהרען צו גאַסט אויף די דאַטשעס

גייע נישט מיט קיין מיידעל צווישען בוימער און בלומען, ווארום דאָס מיידעל קען דיך נאָך פערפיהרען אונטער די פיער חופה־דרענגלעך.

ווען ס׳ברענט די היץ, זוך נישט דיין רעטונג אויף דער פּליאַזשע, ווארום דאָרט קען זיך צו דיר חלילה צוקלעבען אַ מיידעל, און דו ביזט אַ בעגראַבענער לעולם ועד —

היט אייך, בחורים!

מיניאַטורען

פון משה נאַדיר

די הוחז און דער אייער=סוחר

אַמאָל איז געווען אַ יוד — אַן אייער־סוחר, האָט ער, ווי די טבע איז פון אַלע אייער־סוחרים, געהאַנדעלט מיט אייער.

יעדען פרימאָרגען פלעגט ער פערפּאַקען די פּאָלעס פון זיין פערבלאָטיגטער בעקעשע, נעהמען אין דער האַנד אַריין אַ קוישעל און זיך אַוועקלאָזען אין דאָרף אַריין — נאָך אייער.

דער יוד — דער אייער־סוחר — האָט גאָר נישט געזעהען אַז אין דאָרף זענען פערהאַן צופיל הינט און... צו ווייניג אייער.

איינמאָל איז אונזער אייער־סוחר פערבייגעגאַנגען אַ גויאיש שטיבעל, און בעמערקט ווי אַ הוהן געהט דאָרט אַרום אין דרויסען זעהר נישט־אויפּ־געלעגט און קוואָקעט שרעקליך און מאַכט „באַ־באַ־נאַ־נאַ!"

— אַ מאָדנע הוהן! — האָט זיך אַרויסגעזאָגט דער אייער־סוחר — טאָמער דאַרף זי האָבען איין שטיקעל איי, איז טוט זיך חושך, וואָס זאָל איך נאָך זאָגען, אַז איך דאַרף האָבען עטליכע שאָק אייער יעדען טאָג ?

אויף דער פּליאַזשע

אויפ׳ן ל.ה.ס.=פּלאַץ

מערעל (צו דער קאַלעזשאַנקע): רעגינאַ, האָסט נישט מורא אַריינצוגעהען אין אַזאַ קאַלט וואַסער? איך האָב אַריינגעשטעקט אַ פוס, האָט מיר גענומען האַקען אַ צאָהן אין אַ צאָהן.

צווייטע: דאָס איז נאַרישקייטען! איך האָב צו דעם אַ גלענצענד מיטעל

— צום ביישפּיל?

— אײדער כ׳געה איך וואַסער אַריין, טון איך, נעם צום האַבען.

פון די חסידישע תורות

הלעיטני נא

בעת דער מלבים איז געווען רב אין קעניגסבערג, האָט ער אַמאָל שפּאַצירט אין גאָרטען, האָט איהם אָנגעטראָפען אַ דאָרטיגער בעל־הבית און זיך גאַנץ העפליך בעגריסט, דאַביי בעט ער דעם מלבים ער זאָל איהם ענטשולדיגען וואָס ער גיט איהם נישט די האַנד, דען ביידע הענד זענען איהם פערנומען: אין איינער האַלט ער דעם קאַפּעלוש און אין דער צווייטער דעם שטעקען.

דער מלבים האָט איהם דעריוף געענטפערט, אַז יעצט פערשטעהט ער די סיבה פאַרוואָס עשו האָט געזאָגט צו יעקב׳ן ער זאָל איהם אַריינשיטען די אַרבעס אין מויל! מסתם האָט עשו אויך געהאַלטען אין איין האַנד דעם הוט און אין דער צווייטער דעם שטאָק, האָט ער דעריבער געמוזט בעטען אַז יעקב זאָל איהם שיטען אין מויל אַריין...

פּאַטערליכע געפיהלען

וואָס דער תליון ווינשט זיין זוהן

דעם תליון׳ס זוהן איז אַלט געוואָרען אַכצעהן יאָהר. ער האָט איינגעאָרדענט אַ באַל, און דערביי האָט ער פאַר דעם זוהן געהאַלטען אַ דרשה, וועלכער ער האָט געענדיגט אַזוי:

היינט איז אַ וויכטיגער טאָג אין דיין לעבען! דו ווערסט היינט אַכצעהן יאָהר, פון היינט אָן ביזטו שוין אַ בירגער, קענסט שוין אַפילו פערמשפּט ווערען צום טויט!

אין קאַליע-גאָרטען

— גלויבט צו גאָט, זאָגט אַ יוד צום אַנדערען — כ׳האָב די יאָהן אויסגעגעבען די אַכטע טאָכטער.

— די אַכטע טאָכטער? איז דאָך איין זאַך אַ באַרג פון די פּלייצעס.

— זייט מיך נישט מקנא — די 7 עלטערע זע־נען צום האַבען.

—:O:—

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

• צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 144 — פרייטאַג, דעם 23 יוני 1933

ער האָט מורא צו פאָהרען אויף א דאַטשע

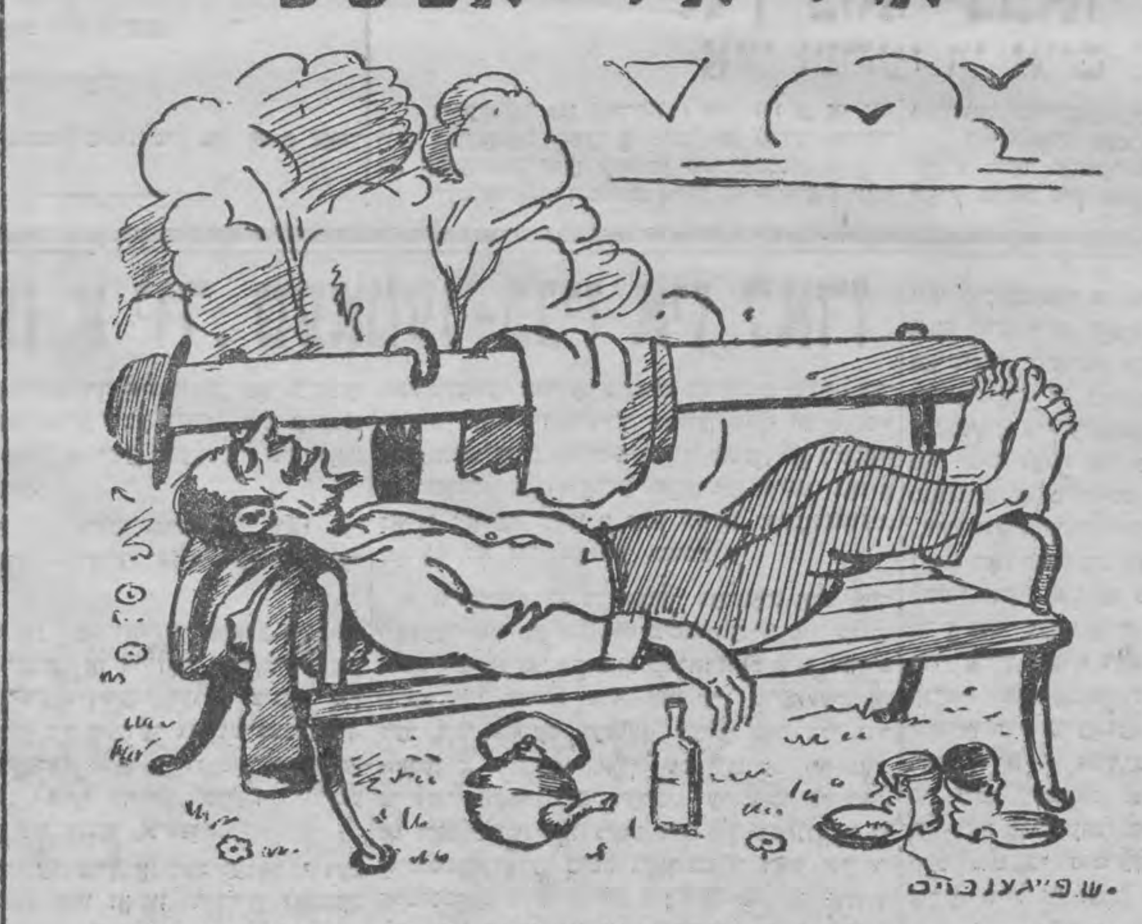

האָט ער זיך איינגעאָרדענט א „ווינגאָרנע" דאַטשע אין קאַליע-גאָרטען.

פאליטיק פון וואד

א שאס אין פאלעסטינע האט אביסעל אפגעווענדט די פאליטישע אויפמערקזאמקייט פון לאנדאן און זשענעווע.

פאקטיש ווערט אין לאנדאן געארבייט איבער א זעהר וויכטיגע זאך, — איבער פרנסה. און אין אזא פרנסה היינטיגע צייטען א זעהר שווערער ענין מוזען זיך טאקע אוועקזעצען ביים טיש די בעסטע קעפ, די בעסטע דיפלאמאטען אויסצואארבייטען פרנסה פאר דער וועלט.

זיצט מען און מען ברעכט זיך די קעפ ביי די לאנדאנער טישען און ווער וויסט וואס די קעפ וועלען דארט אויסקלערען.

זאל מען זיי לאזען זיצען און קלערען, זאל מען זיי נישט שטערען זיי קלערען דאך וועגען פרנסה פאר אונז.

אוי, פרנסה, פרנסה!

אונזער ארימע פאליטיק, איז געבעך געווארען א פרנסה־וועט!

אסעקוראציע אין דייטשלאנד

די דייטשע פערזיכערונגס-געזעלשאפטען האבען איינגעפיהרט קאנצענטראציע לאגער פערזיכערונגען.

יודען פערשטעהען זיך
אין שטיבעל ביז מנחה למעריב

— וואס הערט מען עפעס ביי דיר?
— עך!...
— ווי געהען די געשעפטען?
— בע!....
— וואס מאכט דיין יודענע?
— פע...
— און די קינדערלעך?
— בא...
— אזוי זאגסטו? ס'איז ביי מיר אויך פאסטדנע!....

דייטשלאנד, דאס לאנד פון גרויסע גייסטער
און פון משוגעים און פאנאטיקער

איהר קענט אייך זאגען וועגען דייטשלאנד און וועגען היטלער וואס איהר ווילט, אבער איין זאך מוזט איהר מודה זיין, אז פון דייטשלאנד זענען ארויסגעגאנגען די קלוגסטע און גרעסטע גייסטער.

— יא, דאס איז אמת — אלע גייסטער זענען איצט ארויסגעגאנגען און געבליבען זענען בלויז משוגעים און ווילדע פאנאטיקער.

די קאמעדיע אין לאנדאן
שטים וועגען דער ווירטשאפטליכער קאנפערענץ

ביז איצט האבען מיר געהאט פערשידענע קאנפערענצען: סוחרישע, האנדווערקערישע, מעדיצינישע, יורידישע, סאציאליסטישע, פאציפיסטישע — אפילו גינעקאלאגישע.

די איצטיגע ווירטשאפטליכע קאנפערענץ אין לאנדאן איז א קאמישע

נייע ראדיא-חכמה
אימפארטירטע, נישט באיקאטירטע סחורה פון דייטשלאנד

ביים ראדיא זיצען א יוד מיט א היטלעריסט. זאגט דער היטלעריסט צום יוד:

— ווייסט דו יודע, די בעדייטונג פון „ראדיא"?

ראוס
אוס
דויטשלאנד
יודישע
אקסען.

— ביזט א בהמה! — האט דער יוד געענטפערט, לייען „ראדיא" צוריק, וועט עס בעדייטען:

אקסען
ין (אין)
דויטשלאנד
אם
רודער

אין מארינבאד
אזוי זעהען זיי אויס

דירעקטאר פון קור־הויז: איך גלויב, אז עס וועט נאך אמאל קומען א צייט, ווען מ'וועט ווידער דא קענען בעגריסען עטליכע קור־געסט.

רעסטאראטאר: גלויבט איהר, אז היטלערן וועט געלונגען צוריקצושטעלען די 1000 מארק־טאקסע?

דירעקטאר: דאס גלויב איך נישט, נאר אויב שאכט וועט ווייטער אזוי מאכען, וועט טויזענד מארק בקרוב קיין שום ראלע נישט שפילען.

וועגען א יוד. טעאטער-בנין אין לאדז

ווי מיר דערוויסען זיך, איז די טעג פארגעקומען אין לאדז א פערטרויעדליכע זיצונג פון עסקנים וועגען בויען פאר'ן יודישען טעאטער אין לאדז אנ'אייגענעם בנין.

מיר גיבען דא איבער מיינונגען, וואס זענען ארויסגעזאגט געווארען אויף דער דאזיגער קאנפערענץ.

י. טילער: אין דער דאזיגער פראגע בין איך איינשטימיג. כ'רעכען, אז די זאך וועט נישט זיין אזוי שווער צו רעאליזירען וועגען ציגעל און צעמענט וועט מען זיך ווענדען צו שטיינשניידערן. נאר איין זאך פערלאנג איך: אז די פארשטעלונגען זאלען פארקומען אויף פויליש, כדי די יודישע שתדלנים זאלען זיך קענען „איבען"...

ד"ר פאלעק: עך, מיין, אז דעם געמאך פון דעם טעאטערס דערפטע מאן זאראז הינבויען לאסטען, ווייל אזיסטען טא שע וויטשאנגניע נא דלוגע לאיר־קע (וועט זיך עס ציהען אין די לאנגע באנק אריין) אז מ'וואלט מעך געפרעגט, וואלט עך געזאגט, דאס דאס טעאטער שפילעניש זאלט פארקומען אויף העברעאיש, ווייל סיי מ'ווירד שפילען אויף יודיש, סיי אויף העברעאיש, ווירד ביעמאנד קומען, טא ביעכאיי זאל כאטשבי דאס טעאטער שטערבען אייגעס באציא באלען טאדעס. כ'האבע שוין זאראז געסקאנטשעט. פאדאם דא נוג, צאלויע ראנטשקע!

וויצע־פרעזעס ר' העניך בערגער: אלס אייראפעער און פארשטאנדס־מיטגלידעניש פון שלומי אמוני ישראל זאג איך אזא סברה: וואס איז? ס'ווילט טרעאטער? מהיכא תיתי, לאז זיין טרעאטער, אז דער השי"ת וועט העלפען, וועלען מיר בלי נדר האבען א טרעאטער אויך. עס ווענדעט זיך נאר, צי דער דור איז ראוי דערצו. דער עיקר איז נאר, אז דאס פרוכת זאל נישט זיין פון שעטנז, אז די ארטיסטען זאלען נישט געהן בגלוי ראש און די ארטיסטקעס בגלוי ערוות. און דאס איז דאך אוודאי לית מאן דפליג, אז אין טרעאטער דארף זיין א בעזונדער „עזרת נשים", כדי ס'זאל נישט זיין אויסגעמישט אנשים ונשים וטף... די אלע שטוקעס וואו ס'קומט פאר ווי אייגער ווערט נכשל מיט אנ־אשת איש ר"ל, דארף מען ארויסנעמען פון די פארטיטור, ס'הייסט פון טרעאטער, איך מיין פון רעפערטואר. די שטוקעס, וואו א בחור פערליבט זיך אין א מיידעל מחמת תאווה, מעג מען שפילען נאר צום לעצט מוז ער שיקען א שדכן צו די מחותנים. אז מ'שפילט א שטוקע מיט א מלך, ווי „אחשורוש", קעניג ליר", „חורבן ירושלים" וכדומה דארף דאס פובליקום מאכען א „ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם", און אז ס'קומט פאר אין א שטוקע ווי א בחור געהט אריין מיט א מיידעל אין א זייטיג חדר אריין, דארף דאס פובליקום מאכען א „רבונו קדיש".. מאנטאג און דא... טאר מען נישט שפילען קיין טרעאטער, ווייל מ'זאגט תחנון; ערב ראש חודש — אויך נישט, צוליב יום־כפור־קטן פון שבת יום־טוב, אין די דריי וואכען וכדומה איז דאך אפגערעדט! ערב פסח מוז מען אלע שטוקעס מיט די סובר־עטקעס פערקויפען אין חמץ אריין, ווייל זיי זענען אלט און פערלעגען.

אויב מ'עט אזוי טון, וועט די „אגודה" שטיצען די אקציע און די קהלה וועט געבען געלד.

דער ליעטניק

מיט זיין „באגאזש" געהט אהיים אויף שבת

דער מלמד און דער יעגער
כמעט אנ'אמת'ע מעשה מיט'ן אלטען ר' שמחה

וועגען דעם אלטען לאדזער נגיד, ר' שמחה א—ם דערצעהלט מען אזא מעשה:

מיט אנ'ערך א יאהר צוריק האט ער צו 75 יאהר חתונה געהאט מיט א יונגער 25־יעהריגער גרושה, און פונקט צום יאהר איז דער אלטער ר' שמחה מיט מזל געווארען א בעל־ברית.

ר' שלמה איז דאן אוועק צו זיינעם א בעל־יועץ און מיט איהם זיך משאל עצה געווען:

— כ'בין גליקליך, האט ר' שמחה געזאגט, אז גאט האט אויף מיינע אלטע יאהר מיך מזכה געווען מיט א קדיש, נאר דאס איינע וואס איך בין נישט זיכער, אז דאס קינד איז מיינס. איך פרעג אייך צי קען אין מיינע יאהרען געשעהען אזא נס?

— ס'איז מעגליך, האט דער בעל־יועץ געענטפערט, כ'וועל אייך געבען א ביישפיל:

אנומעלטען איז א מלמד געגאנגען אין א וויסטען וואלד מיט'ן שירם אין דער האנד. פלוצלונג איז אויף איהם אנגעפאלען א וואלף, דער און גליקליכער מלמד האט אויפגעעפענט דעם שירם — און דער וואלף איז געפאלען טויט אויפ'ן ארט.

— כ'פערשטעה נישט — האט געענטפערט ר' שמחה, וואס איז דאס פארא ביישפיל!?

— כ'האב אייך נאך פערגעסען צוצוגעבען אז אונטערן מלמד איז געגאנגען א יעגער.

מאדאם הודעל פיפיק
האט זיך דענערווירט אין טעאטער

שבת נאכמיטאג זיצט יונה פיפיק מיט זיין ווייב הודעל אין טעאטער. מ'שפילט א דראמע. נעבען זיי זיצען צוויי יורענעס און שמועסען אויפ'ן קול וועגען קאכען און באקען. ווען די ווייבער האבען גענומען רעדען ווי אזוי זיי באקען קעז־קיכען איז די מאדאם הודעל ממש ארויס פון די כלים:

— אומדערהערט! — האט זי אויסגעשריגען.

— אבער אויספאקעוע דיך! — האט זי דער מאן יונה פיפיק בערוהיגט.

— אז איך קען שוין ווייטער נישט הערען! קעז־קוכען באקט מען דאך נישט מיט מילך, נאר מיט שמאנד — האט זיך מאדאם הודעל פיפיק דערנערווירט...

טעלעפאנישע ליבע
אדער: 80 ער און 20 זי

דער אלטער לאדזער גביר גרונם ברען, איז צו אכציג יאהר געווארען אנ'אלמן, און חתונה האבען האט ער געוואלט דווקא מיט א מיידעל.

טעלעפאנירט ער צו א מיידעל, וואס מ'האט איהם גשדכנט, און ערקלערט זיך איהר אין ליבע.

— ס'פרעהט מיך זעהר, פאניע ברען, וואס איהר ערקלערט מיר ליבע דורכ'ן טעלעפאן, איך בין מסכים מיט אייך חתונה צו האבען און האבען קינדער אויך דורכ'ן טעלעפאן.

א מיטעל צום „טשענזשאר"

פאציענט (צום דאקטאר): פאניע דאקטאזשע, טא דא אויף מיין ברוסט פיהל איך א טשענזשאר.

דאקטאר: זייט רוהיג, ס'וועט אייך באלד „לייכטער" ווערען, טא דא וואו ס'געפינט סזיך דער פארטפעל.

אויפ'ן שאכער-מארק

סוחר פון אלטווארג (צום צווייטען): וואס הערט זיך עפעס בייעס?

סוחר: ווי קומט צו מיר בייעס, איך האנדעל דאך מיט אלטווארג.

דער חורבן אין יאפאן

דערהערענדיג די שרעקליכע ידיעה פון דער ערד־ציטערניש אין יאפאן, איז אונזער האניג־פויגעל צוזאמען מיט אנ'ענגלישער קריגס־שיף ארויסגעפאהרען פון ראנגאון קיין יאקהאמא.

מיר געבען שוין דעם ערשטען בעריכט, וואס האניג־פויגעל האט אונז געשיקט דורך א שפילעטער פון זדונסקא־וואליא.

יאקאהאמא, יוני. אין מיטען דער ערד־ציטערניש.

אנקומענדיג קיין יאקאהאמא האט מיך ארומגעכאפט א ציטערניש און איך ציטער. שייך צו זאגען — ציטערן, פשוט ס'ווארפט מיך. א שרעקליך בילד, טראגישע הארצרייסענדע סצענעס, צובלוטע קעפ, אונטערגעהאקטע זייטען, געבינדענע פיס מיט קוליעס, טויטע און פערוואונדעטע, טויזענטער מאכט דעם איינדרוק ווי נאך קהלה־וואהלען.

איך וויל אייך נאר איבערגעבען אנ'איבערבליק איבער דער רעטונגס־אקציע, וואס איז דא פארגענומען געווארען:

כדי אנצופיהרען מיט דער קבורה־אקציע איז בעשטימט געווארען די יודישע גמינע מיט'ן „חסד של אמת" בראש מיט'ן גאלען קאפעל אלס רושע־טשאזבאוצא אויף דעם קבורה־געביט.

מיט א ספעציעלער שיף איז נאר וואס אנגעקומען אנ'אמעריקאנער קאמיטעט מיט'ן נאמען ד. ד. ק., וועלכער האט זיך תיכף גענומען צו דער „ארבייט". אונטערן שטאט האבען זיי אויפגעשטעלט עטליכע ביי־מאשינען און בייען אויף פון לאדזער קאלומביע „אמעריקאנער מלבושים".

דערוויסענדיג זיך פון דער קאטאסטראפע איז אהער אנגעקומען א פראנצויזישע אויספארשונגס־קאמיסיע. די קאמיסיע האט פעסטגעשטעלט, אז די ערד־ציטערניש אין יאפאן איז א כינעזישע מלאכה. די ווייטערע אויספארשונג איז אין גאנג.

א חוץ די אלע ידיעות הערט מען אין לאנד רעדט, ס'לאקאטאר־ען־שוץ געזעץ איז אין פוילען קראפט. פון אנ'עקסמיסיע איז קיין רייד נישט. די נישט יודישע סטודענטען דערמאהנען נישט פון נומערוס קלאוזוס, פאר אלע מתים איז אפגעשטעלט געווארען די קארטי פאביטים און פאר אלע פאליטישע בריגען ווערט אויסגעארבייט א ברייטע אמנעסטיע.

די יאפאנישע געזעלשאפט ראזוואסא האט פערעפענטליכט א העך־פלאקאט אונטערגעשריבען פון די בעריהמטסטע יאפאנישע קוילען־כאפערס, טויבען־יעגערס, פערד־גנבים און אנדערע יאפאנישע געלעהרטע, וואו ס'איז געשילדערט אז די ערד־ציטערניש איז א שפעקולאציע פון יודישע פאסקאזשעס און ס'איז א שטיקעל ארבייט פון דער אנאנימער מלוכה.

א דאנק דער ענערגישער ארבייט פון „חסד של אמת" האט זיך דא סטאביליזירט די יאפאנישע וואלוטע.

האניג פויגעל.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
23
כט
סיון תרצ"ג

יוני
זון-אויפגאנג 3.15
זון-אונטערגאנג 8.01
ליכט-צינדען: 7,45

פאבאר פון יאהרגאנג 1912

היינט, פרייטאג, דעם 23-טען ד. ח. דארפען זיך שטעלען פאר דער קאמיסיע נומער 1 (אל. קאשטשושקי 21) די פאבאראווצעס פון יאהרגאנג 1912, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 11-טען קאמיסאריאט מיט די אותיות:

S Sch Sz S W

פאר דער פאבאר-קאמיסיע נומער 2 (אגראדאווא 34) דארפען זיך שטעלען די פאבאראווצעס פון יאהרגאנג 1912, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 14 פאליציי-קאמיסאריאט

P W Z Ź Ż

מארגען, שבת, דעם 24-טען דעם חודש דארפען זיך שטעלען פאר דער קאמיסיע נומער 1 (אל. קאשטשושקי 21) די פאבאראווצעס פון יאהרגאנג 1912, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 קאמיסאריאטען, און האבען זיך נישט בעצייטענס צוגעשטעלט מחמת קראנקהייט, אדער אנדערע בערעכטיגטע סיבות.

פאר דער פאבאר-קאמיסיע נומער 2 (אגראדאווא 34) די פאבאראווצעס פון יאהרגאנג 1912, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 קאמיסאריאטען.

טעלעפאן פערבינדונג לאדז — מאסקווע

(אג) לויט ווי מען מעלדעט אונז פון דער לאדזער פאסט וועט אין משך פון חודש יוני איינגעפיהרט ווערען טעלעפאנישע פערבינדונג צווישען לאדז און דער הויפט-שטאט פון סאוויעט-רוסלאנד מאסקווע.

ביז איצט האט מען פון פוילען געקענט בעקומען טעלעפאנישע פערבינדונג מיט מאסקווע נאר פון איניגע שטעט און נעמליך פון ווארשא, ביאליסטאק, סטאלפצע און בארנאוויטש. איצט ווערט אונטערגענומען ארבייטען מעגליך צו מאכען טעלעפאן געשפרעכען פון מאסקווע מיט אלע גרעסערע שטעט אין פוילען ווי קראקע, לעמבערג, פויזען, ווילנא, טוירען, קאטאוויץ און אנ.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: א. דאנצער (זגערזשער 57), וו. גראשקאווסקי (11 ליסטאפאד 15), ס. גארפיין (פילסודסקיעגא 54), ס. בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 164), ר. רעמבעלינסקי (אנדזשעיא 28), א. שימאנסקי (פשעגדזאלניאנא 75).

נייע געריכטס-מארקען

(2) אין די קאסעס פון די לאדזער געריכטען האבען זיך בעוויזען נייע געריכטס-מארקען צו 10 זלאטעס, מיט וועלכע עס דארפען, לויט א מיניסטעריאלער פעראָרדענונג געדעקט ווערען אלע געריכטס-הוצאות פון ציוויל-פראצעסען, וועלכע שטייגען נישט איבער די סומע פון 100 זל.

סומען איבער 100 זלאטעס ווערען פונ'ם 15 ד. ח. אנגענומען אין מזומן.

„פארוואס האב איך געזינדיגט"
דאס איז דער נאמען פון דעם פראכט-פולען פילם, וואס ווערט דעמאנסטרירט היינט צום לעצטען מאל אין קינא
„Casino"
אנהויב 4, 6, 8, 10 אוו. שבת א. זונטאג 12 בייטאג עס שפילען די בעדייטענדסטע ארטיסטען פון דער פראר. Metro Goldwyn Mayer
Helena Hayes, Lewis Stone, Neil Hamilton, Marja Prevost
אויסער'ן פראגראם: סלאנג-צוגאבע.

פון האנדעלס-געריכט

„אקצ. געז. פראנץ קינדערמאן" אונטער אויפאדלאשטש

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון האנדעלס-געריכט, איז בעטראכט געווארען די ביטע פון דער „אקצ. געז. פראנץ קינדערמאן" (לאנקאווא 1) אין וועלכער די פירמע בעט זי צו שטעלן אונטער אנ'אויפאדלאשטש.

די פירמע עקזיסטירט אין לאדז 74 יאהר. צוליב'ן ווירטשאפטליכען קריזיס האט זי געליטען גרויסע היזקות אזוי, אז זי איז איצט געצוואונגען צו בעטען ביים געריכט אנ'אויפאדלאשטש.

דער בייגעלעגטער בילאנס אויפ'ן 31-טען דעצעמבער 1932 שליסט זיך מיט דער סומע פון 2.724.899 זל.

דאס געריכט האט די פירמע פערעפענטליכט אנ'אויפאדלאשטש. אלס קוראטאר איז נאמינירט געווארען אדוו. ז. דמטשינסקי, געריכט-קאמיסאר האנדעלס-ריכטער קריניגג.

* * *

אויף דער זעלבער זיצונג, איז פערעפענטליכט געווארען אנ'אויפאדלאשטש דער אקצ. געז. אין לענטשיץ (קאליסקא 38).

דער מילך-ארטעל פון די פריצים

וועט צונעמען ס'ברויט ביי הונדערטער יודישע מילך-הענדלער

פון מילך-הענדלער פעראיין האבען מיר דערהאלטען א בריף אין וועלכען ס'ווערט צווישען אנדערען געזאגט:

דער סינדיקאט פון די פריצים האט אין לאדז געגרינדעט א מילך-ארטעל, כלומרשט צוליב היגיעניע, אבער טרעפען וועט דאס: פון איין זייט די ארימע יודישע מילך-הענדלער און פון דער אנדערער זייט דער ארימער בעפעלקערונג.

צוליב דעם ארטעל, וועט איצט אין לאדז קאסטען א ליטער מילך 60 גר. אין דער צייט, וואס ביז איצט האט מען בעקומען א ליטער מילך פון 15, 20 און 25 גר. און א חוץ דעם, וועט מען בעקומען נאר גאנצע ליטער'ס אזוי, אז פאר אנ'ארימאן, וואס פלעגט ביז איצט קויפען א האלבען, אדער גאר פערטעל ליטער מילך פאר די קינדער, וועט פון איצט אן עס נישט קענען בעקומען, מחמת די מילך וועט זיך געפונען אין פערקויף נאר אין איינצעלנע הענד.

דער ארטעל וועט אויך טרעפען די יודען, וואס געבען אכטונג אויף כשרות, ווייל די מילך וועט מען בעקומען נאר ביים פריץ אין געוועלב. און דער עיקר וועט דער ארטעל טרעפען די יודישע הענדלער, וועלכע וועלען פערלירען ס'שטיקעל ברויט.

דער פאטש האט געקלונגען

אנדזשעי מיט'ן אויטא, און ארטור — מיט'ן מאטאציקל

(2) דעם 13 מאי האבען זיך די 2 פאבריקאנטען און יודים ארטור קעסטענבערג און אנדזשעי סאבאטשיק ארויסגעלאזט איבער דער שטאט שפאצירען אויף זייערע נייע כלים — ארטור אויף זיין מאטאציקל און אנדזשעי אויף זיין אויטא (פאר 2,000 דאלאר).

עס איז געווען א פרייליכע און לוסטיגע יאזדע, אבער ראג פשעיאזד און פיעטרקאווער איז געשעהן א „מאלער":

אנדזשעי האט געמוזט אפשטעלען האסטיג דעם אויטא, ווייל ס'איז פערבייגעגאנגען א פרוי מיט א קינדער-וועגעלע.

ארטור האט נישט בעוויזען זיין אויטא אפצושטעלען, און ער איז מיט'ן גאנצען אימפעט ארויפגעפאהרען אויפ'ן הינטען — פון אנדזשעי'ס אויטא.

אז אנדזשעי האט דערזעהן, דאס דער אויטא איז איהם בעשעדיגט, האט ער נישט געקוקט, וואס ארטור איז זיינער א ידיד נפש, און ער האט זיך מיט איהם אנגעהויבען ארומצוקריגען, ביז ער האט איהם אינמיטען גאס דערלאנגט א פאטש...

נעכטען האט דאס עכא פונ'ם פאטש אפגעהילכט אין געריכט, וואו דער ריכטער האט פארגעלעגט די צדדים, אז זיי זאלען זיך איבערבעטען.

האט ארטור געזאגט: גוט, נאר זאל אנדזשעי געבען א גווינגדער פאר'ן „לאפפ"...

אנדזשעי ווידער האט געזאגט: — לאוו דווקא. ער וויל גאר עפּיס אנדערש — ארטור זאל ביי איהם אפקויפען דעם אויטא פאר א העלפט געלד.

דער פראצעס איז אפגעלייגט געווארען, בכדי צו פערהערען דעם פאליציאנט, וועלכער איז געווען אנ'ערות פונ'ם צוזאמענשטויס פון אויטא מיט'ן מאטאציקל.

אנ'אפערע מיט אויסגענארטע דיפלאמען

(2) לעצטענס איז איינגעפאלען אין אויספארשונגס-אמט א רייהע אנקלאגעס געגען אפעריסטען, וואס די געליטענע ווייסען נישט, ווער זיי זענען און וואו זיי זענען.

די אפערעס בעשטייען דער עיקר אין דעם, וואס דורך אנאנסען זענען ביי די געליטענע ארויס געגארט געווארען פערשידענע דיפלאמען.

די אנאנסען האבען זיך געדרוקט אין איי-ניגע ד'היגע פוילישע בלעטער, און אין זיי איז גע מאלדען געווארען, אז עס ווערען געזוכט אנגעשטעלטע מיט העכערע בילדונג אויף פאסטענס, און דעריבער דארפען די פראינטערעסירטע צושיקען אפשריפטען פון זייערע דיפלאמען מיט פאסט-מארקען אויף תשובה.

האבען זיך געפונען א סך אזעלכע, וואס האבען געשיקט, און מחמת דער רוב ארבייטסלאזע אינטעליגענטען קאן זיך נישט פערגינען אויף צו מאכען אפשריפטען פון די דאקומענטען, ווייל ס'קאסט א סך געלד, האט מען געשיקט ארגינאלען. און דער סוף איז געווען, אז נישט די דאקומענטען און נישט תשובה האט מען בעקומען.

מען איז חושד, אז די דאזיגע אויסגענארטע דיפלאמען ווערען אויסגעניצט אויף א שווינדלערישען אופן, און פאליציי האט דעריבער אנגעהויבען שטארק אכטונג צו געבען אויף די אנאנסען וועגען פרייע פאסטענס, ווארענענדיג דעם ברייטען עולם, אז מ'זאל נישט ריזיקירען מיט'ן ארויסשיקען אויטענטישע דאקומענטען.

נישט בערעכטיגטע אונטערשטיצונגען פון ארבייטס-לאזען-פאנד

(2) לעצטענס האט די קרייז-פערוואלטונג פון ארבייטסלאזען-פאנד אדורכגעפיהרט א דרינגענדע קאנטראלע פון די ארבייטסלאזע אין לאדז, און אין לאדזער קרייז.

אין רעזולטאט האט זיך ארויסגעוויזען, אז 1 פראצענט ארבייטסלאזע נעהמט אומבערעכטיגט אונטערשטיצונגען פון דעם דאזיגען פאנד.

זיך אויפגעהאנגען א הויז-ווירט

(2) נעכטען אינדערפריה האט מען געפינען אנ'אויפגעהאנגענעם אויף א פאסעק (אויפן בוידעם פון זיין הויז) דער הויז-ווירט פון זוטאמירסקא 107, דעם 65-יעהריגען סטעפאן פישער.

מען האט איהם ארונטערגענומען שוין א טויטען.

די סיבה פון דעם פערצווייפעלטען שריט איז נישט פעסטגעשטעלט.

„SPLENDID"
JEAN BENNET
i JOHN BALES
אין רעוואלוציאנס פילם
א מאן פון אילוזיע
אויסער'ן פראגראם:
סלאנג-צוגאבע פון „FOX"
פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער!
אנהייב 4 א זייגער נאכמ.
שבת און זונטאג 12 בייט.

אינטערווענץ פון לאקאטארען-פערבאנד אין מאגיסטראט

(2) דער געזעלשאפטליכער לאקאטארען-פערבאנד האט נעכטען אינטערווענירט אין מאגיסטראט אין שייכות מיט די בעדינגונגען, וואס האבען זיך געשאפען מחמת דער ליקווידאציע פון דער וואוינונגס-אינספעקציע.

אין רעזולטאט פון דער ליקווידאציע האנארירען נישט די הויזווירטען די אנקלאגעס פון די לאקאטארען אויף אדורכפיהרען די נויטיגע רעמאנטען. אינם פארגעשטעלטען מעמאריאל זענען אפילו אנגעגעבען פאלען, ווען די ווירטען האבען אויף דער ידיעה וועגען דער ליקווידאציע פון דער אינספעקציע אפגעשטעלט די אנגעהויבענע רעמאנטען.

דער פעראיין האט אויך אינטערווענירט געגען דער אינאוואציע, וואס די בוי-אפטיילונג קאסירט ביי די לאקאטארען 17 זל. פאר שיקען א קאמיסיע צו קאנטראלירען א וואוינונג.

מען האט צוגעזאגט דעם ענין צו רעגולירען על צד היותר טוב.

יודישע קעמפער פאר פוילענ'ס אומאפהענגיגקייט

צוזאמענפאהר אין ווארשא קומענדיגען זונטאג און מאנטאג

קומענדיגער זונטאג, דעם 25. און מאנטאג, דעם 26. ד. ח. קומט פאר אין ווארשא א צוזאמענפאהר פון פערבאנד יודישע פראנט-קעמפער און קעמפער פאר פוילענס אומאפהענגיגקייט.

דער צוזאמענפאהר צו וועלכען ס'ווערען דערווארט א גרויסע צאהל דעלעגאטען פון גאנצען לאנד, וועט געעפענט ווערען זונטאג 11 פארמיטאג מיט א גאטעס-דינסט אין דער שוהל אויף טלאמאצקא, מיט א תפילה פאר די געפאלענע יודישע קעמפער פאר פוילענס בעפרייאונג. שפעטער וועט פארקומען אנ'אפעל מיט דער בעטייליגונג פון בעריק יאסעלעוויטש-לעגיאן פאר די געפאלענע. די אנטיילנעהמער וועלען דאן אוועקלייגען א קראנץ אויפ'ן קבר פון אומבעקאנטען זעלנער.

מאנטאג וועט אין ווארשאווער שטאט-ראט פארקומען א פייערליכע זיצונג מיט'ן אנטייל פון מלוכה פרעזידענט.

דער לאדזער קאמיטעט רופט אלע, וואס האבען זיך בעטייליגט אין די קאמפען פאר פוילענס בעפרייאונג, זיך צו ווענדען אין לאקאל פון בעריק יאסעלעוויטש-לעגיאן (אל. קאשטשושקי 21) היינט, פרייטאג און מארגען, שבת פון 4 ביז 7 אוונט מיט מיליטער-דאקומענטען, כדי צו בעקומען די געהעריגע באהן-הנחות.

דייטשע יודען פיהלען, אז זיי ווערען געשטויסען אין א נייער געטא

אסימילירטע דייטשע יודען בענקען נאך דער אלטער יודישקייט. — זענען מקנא די גרויסע מאסען פוילישע, ליטווישע און גאליציאנער יודען, וואס לעבען צוזאמען. — מען רעדט וועגען א טעריטאריע אין אפריקע פאר פופציג טויזענד דייטשע יודען. — געשפרעכען מיט יודען, וואס זענען אנטלאפען פון היטלער'ס דייטשלאנד

דאס שפעטער עס קומען די קלעפ אויף די דייטשע יודען, אלץ שטילער זענען זיי.

דער ערשטער קלאפ האט געווירקט ווי מיט א האמער איבער'ן קאפ, איצט קומען די דייטשע יודען צו זיך. זיי קוקען זיך ארום אויף די חורבות פון זייער לעבען, און וואס מעהר זיי קוקען, אלץ מעהר זעהען זיי, אז עס איז קיין האפנונג מעהר נישטא.

דער חורבן איז אזוי גרינדליך דורכגעפיהרט געווארען, אז אויב עס וועט דעם בעסטען יאהר נישט בעסער ווערען, נאר, ווי זיי גלויבען אלע, עס וועט ווערען ערגער, דאן בלייבט מעהר נישט ווי צו נעהמען דעם שטעקען אין האנט און אויסוואנדערען.

מען הויבט אן זיך צוצופאסען צום אומגליק. דאס איז באטיליך ביי די, וואס האבען שוין ביי זיך בעשלאסען אוועקצוגיין, און זיי ווארטען נאר אפ די געהעריגע געלעגענהייט. ביי די, אבער, וואס קאנען נישט אויסוואנדערען און מוזען בלייבען, הויבט אן צו וואקסען א גאנץ נייע שטימונג.

— מיר ווייסען גאנץ גוט — האט מיר געזאגט א יונגער יודישער סוחר, וואס איז נאר וואס געקומען פון בערלין — מיר ווייסען גאנץ גוט, אז קיינער קען אונז נישט העלפען, און אויב מיר

(א בריף פון פאריז)

פון דוד איינהארן

וועלען זיך אליין נישט העלפען, דאן בלייבט גאר אין גאט.

— אין אויסלאנד גלויבען מיר נישט — האט מיר א צווייטער, א באר־וואס אריבערגעקומענער יוד, געזאגט — דער באלקאט וועט די דייטשען נישט איבערצייגען און נישט אפשרעקען. זיי זענען אזוי טיף פערזונקען אין מיטעלאלטער, אז דער יודען־האס איז געווארען ביי זיי א רעליגיע. היטלער וועט קענען די ערשטע פאר יאהר בלויז מיט'ן יודען־האס הערשען, און וועט קענען רוהיג אין בעצוג צו די ארומיגע פעלקער געהן אויף קאמפראמיסען. און קיינער וועט נישט געהן ערקלערען קריג היטלער'ן צוליב די דייטשע יודען. עס איז אויך נישט אויסגעשלאסען אז אונטער'ן מאראלען דרוק פון דרויסען און א געוויסער איבערצייגונג מיט'ן אנטיסעמיטיזם, פון איבערליביג וועט די יודען־רציחה א ביסעלע אפגעשוואכט ווערען, און דער טייל פון יודען, וואס וועט בלייבען וועט מוזען איבעראנדערשען זייער לעבען און אפזאגען זיך פון יעדען אנטייל אין דער דייטשער פאליטיק און גייסטיגען לעבען.

— דאס הייסט צוריק אין דער אמאליגער געטא? — האב איך פערוואונדערט געפרעגט דעם דייטשען יודען.

— יא, צוריק אין געטא — האט ער מיר שטיל געזאגט, — עס בלייבט אונז מעהר נישט איבער.

א דייטשער אנגעזעהענער רב, וואס איז א פאר טעג געווען אין פאריז האט עס אפען געזאגט:

— מיר מוזען זיך אפזאגען פון דרויסיגען לעבען. מיר מוזען זיך אומקעהרען צו אונזערע עלטער־עלטערען־זיידעס, מיר מוזען זיך אפשליסען ווי אין מיטעל־אלטער און געפינען אין אונזער גאט א באַרעכטיגונג אויף אונזערע ליידען.

לויט ווי די אנקומענדע יודען גיבען איבער, וואקסט די דאזיגע בעוועגונג פון טאג צו טאג אלץ גרעסער, די סינאגאגעס און די שוהלען ווערען פולער עס קעהרען זיך אום מענשען, וואס זייערע זיידעס האבען שוין נישט געוואוסט פון יודישקייט, און מען זוכט א וועג צוריק צו דעם אמאל.

די בעסערע אינטעליגענץ זוכט א וועג צו די מזרח־יודען, אין פאריז, צום ביישפיל, לערנען זיך מאסען דייטשע יודען — יודיש.

— אייך מזרח־יודען איז גוט — האט מיר א דייטש־יודישער פראפעסאר געזאגט — איהר האט אן אייגענליכע, גייסטיגע היים, וואוהין אוועקצוגעהן, איהר האט א שפראך, א קולטור, א ליטעראטור, א פרעסע. איהר לויטיגט זיך נישט אין א צושטימונג פון דרויסען. איהר דארפט קיינעם נישט. און א צייט פון בויט זענט איהר צוזאמען. מיר זענען ווי יתומים, פון דייטשלאנד הויז האט מען אונז ארויסגעווארפען, און מיר האבען אפילו נישט, וואו א גייסטיגען דאך איבער'ן קאפ צו געפינען.

די געשעהענישען אין דייטשלאנד וועלען האבען טיפע פאלגען אויפ'ן גאנצען יודישען לעבען. אונטער דעם אנטיסעמיטישען דרוק וועלען אויפשטיין נייע בעוועגונגען ביי די דייטשע יודען. וואס וועלען זוכען אנ'ענטפער אויף די ליידען, אויף דעם „פאר־וואס" און „צוליב וואס". עס איז נאר א פראגע, וואס פאר אנ'ענטפער זיי וועלען בעקומען אין די האלב־טונקעלע סינאגאגען, אין די פינסטערע, איינזאמע נעכט מיט זיך אליין.

— יעדענפאלס — האט מיר דערזעלבער פראפעסאר געזאגט — וועט דאס שוין נישט זיין קיין רעפארמאציע, קיין מאדערנע יודישקייט. די האלב־יודען און פערטעל־יודען וואס קעהרען זיך צוריק אום, וועלען זיך נישט בענוגענען מיט'ן קומען איינמאל אין יאהר צו כל נדרי, און נישט מיט'ן כארעלען געזאנג אויפ'ן שטייגער פון די דייטשע קירכען, זיי וועלען זוכען עפעס טיפערעס און שטרענגערעס.

— די מיסטיק, יא, די מיסטיק, — האט א יונגער פילאזאף מיט אויפרעגונג מיר איבערגעריסען, ווען איך האב דאס ווארט געזאגט מיט א שטילען שפאסיגען טאן.

— די מיסטיק! ישעיה הנביא האט דער ערשטער ערקלערט די אידעע פון פעלקער־פריהען און פעלקער־פערבריידערונג., מיר זענען די ערשטע געווען וואס האבען געקעמפט געגען שקלאפעריי און פאר פרייהייט, געגען בלוט־פערגיסונג און פאר מענשען־ליבע, און פון דאן אן ברענט מען אונז און מען פייניגט אונז צוזאמען מיט אלע אידעאלע מענשען פון דער וועלט, לעזט אונזער געשיכטע, מיר האבען קיינמאל נישט געליטען מיט די ערגסטע פון דער מענשהייט, נאר מיט די בעסטע. און שטענדיג זענען אונזערע פערפאלגער געווען די פינסטערסטע טיילען פון דער מענשהייט. אויך איצט ווערען מיר געפייניגט מיט די בעסטע פון דייטשלאנד.

איך האב דעם יונגענמאן געלאזען זיך אויסריידען. געגען זיין מיסטיק־אידעע האב איך גארנישט געהאט אויף וויפיל ער איז געווען בעגייסטערט פאר ישעיה הנביא'ס אידעען, פונקט ווי איך האב גאר נישט געגען א פראנצויזישען פאטריאט, וואס שטאלצירט מיט זיין היסטארישער "ערקלערונג פון מענשענרעכט". ווען א פאלק נעהמט זיך בעטראכטען אלס טרעגער פון אידעאלע מענשליכע אידעען, איז דאס דער בעסטער שטאלץ, אנטקעגען דעם שמוציגען, בלוטיגען, באַרבארישען, מענשענפרעסערישען שטאלץ פון די דייטשע „ראסיסטען", די אפהיטער פון דער „עכט־דייטשער ראסע".

צווי וועלטען וועלען זיך איצט צונויפשטויסען אויף דעם איביגען וועג פון דער יודישער געשיכטע. — די מזרח־יודען מיט די מערב־יודען. פון איין זייט, א גרויסע, ריזיגע מיליאנען־מאסע, פון וועמען די אינטעליגענץ אנטלויפט צו דער פראקטישער אסימילאציע, פון דער צווייטער זייט, א מאסע פון דורכאויס אינטעליגענטען, וואס וועלען לויפען צוריק פון דער אסימילאציע צום פאלק.

און מיר קאנען האבען א מערקווירדיגע ערשיינונג, א גרויסער טייל פון דער דייטש־יודישער אינטעליגענץ וועט זיך ווארפען צו דער יודישער מאסע און פערנעהמען דעם פלאץ פון דער ציוניסטישער און אסימילאטארישער אינטעליגענץ, וואס איז פון איהר אנטלאפען, די מענשען מיט א הויכער בילדונג, קולטור און די זוכענדע נשמות וועלען מיטברענגען נייע אידעען און נייע בעוועגונגען. וואס פון דעם וועט ארויסקומען, צי וועט די בעוועגונג זיין פרוכטבאר, אדער נישט, און וואוהין זי וועט שטויסען אויף וועלכע וועגען — דאס וועלען מיר זעהען אין דער צוקונפט.

יעדענפאלס, האבען מיר שוין א נייעס. דער בעקאנטער דייטשער באנקיר מיכאעלס, מיט א גרופע אנגעזעהענע פערזענליכקייטען, פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט דער פארטוגעזישער רעגירונג וועגען בעזעצען אין איהרע אפריקאנישע קאלאניע אנגאלא פופציג טויזענד דייטשע יודען... אין דער יודישער טעריטאריאליסטישער געזעלשאפט, וואס איז שוין געווען כמעט טויט, וועט איצט אריינקומען נייעם לעבען. דאס איז אנ'אנפאנג וועלכע נייע בעוועגונגען וועלען נאך אויפשטעהן?

דערווייל געהט אן א שטילער זוכען צווישען די דייטשע אנטלאפענע יודען, און ווען זעקס הונדערט טויזענד אינטעליגענטע מענשען נעהמען זיך בעוועגען, קאנען מיר פערשידענעס ערווארטען.

פאר דער יודישער גייסטיגער שאפונג און ליטעראטור קאן זיך אויך אנהויבען א ניי לעבען מיט נייע קאמפען און נייע זוכענישען.

לאמיר אויפמערקזאם ווארטען און זיך טיפער פערטראכטען וועגען דעם. (פארוו.)

Dr. med.
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז- און האלז-קראנקה. שפראך- און שטים-שטערונגען.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אוועגד
און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 11—2

גרויסע סענסאציע מיט א פידעל
פאר א מיליאן פראנק פון א יודישען ארבייטסלאזען

פאריזער „היינט" דערציילט פאלגענדע סענסאציאנעלע פאסירונג: דער ארבייטסלאזער מאריס ראשלין האט בעשלאסען פערקויפען זיין אלט פידעלע פאר 50 פראנק.

— אבער וועמען פערקויפען?

ער האט זיך דערמאהנט, אז זיין בעל־הבית האט א פריינד, א דיריגענט פון א גרויסען ארקעסטער.

ער איז אוועק צו איהם און געוויזען די פידעל. דער פראנצויזישער דיריגענט האט א שפיל געטון.

ער האט בריט געעפענט די אויגען.

— וויפיל ווילט איהר?

דער יודישער גאלדשמיד האט בעשיידען געענטפערט:

— א... א... 50 פראנק.

און ווי צו ענטשולדיגען זיך האט ער נאך צוגעגעבען —

— איך בין ארבייטסלאז, מוז איך פערקויפען די פידעל... מיינע קינדער מוז איך דאך געבען צו עסען... 22 יאהר האב איך ש[illegible] די פידעל.

דער דיריגענט האט א שמייכעל געטון:

— איך וויל אייך נישט געבען קיין 50 פראנק...

דער יודישער יונגערמאן האט זיך דערשראקען. וועט ער זיינע קינדער אפילו קיין 50 פראנק נישט קענען ברענגען.

— טא וויפיל?

— נישט קיין 50... נאר טויזענד פראנק קריגט איהר.

— וואס?

— און אפילו 3 טויזענד, אויב איהר ווילט.

— וואס?

— אפילו מעהר.

מאריס ראשלין האט זיך גארנישט געגלויבט:—

— איהר שפאסט... איהר לאכט פון דער אלטער פידעל?

— ניין, חלילה! — האט דער דיריגענט געענטפערט. אויב עס איז ריכטיג, וואס איך טראכט. וועל איך אייך פאר אייער פידעל געבען 10 טויזענד פראנק און אפילו 15 טויזענד!

די „געטליכע פידלען"

ראשלין האט נישט געוואוסט וואס צו ענטפערן:

— אייער פידעל איז אנ'אמאטי

— וואס הייסט עס? —

דער דיריגענט האט איהם אויפגעקלערט:

— דאס הייסט, אז דער פידעל איז נאך טייערער, ווי א סטראדיוואריוס, אמאטי איז געווען דער רבי און מייסטער פון דער סטראדיוואריוס און גוארנעריוס פאמיליע. זיי אלע האבען געקענט דעם סוד פון מאכען פידלען פון א האלץ, וואס מען געפינט שוין היינט נישט און זיי האבען אזוי רעגולירט די סימעטריע פון דעם פידעל, אז דער קלאנג איז אנ'אונגעוועהנליך רייבער, שטארקער און ריהיגער. מען רופט זיי: די געטליכע פידלען! — זיי קאסטען אוצרות מיט געלד, און די גרעסטע פידעל־ווירטואזען פון דער וועלט קענען נישט אלע מאל האבען די געלעגענהייט צו שפילען אויף דעם פידעל.

אבער די אמאטיס זענען געווען נאך א גרעסערע פאמיליע פון פידעל־קינסטלער. די פאמיליע איז געווען בעריהמט אין 16־טען און 17־טען יאהרהונדערט. אבער דער גרעסטער מייסטער פון דער פאמיליע איז געווען ניקאלאוס אמאטוס. מיט איהם, דערציילט מען אין דער געשיכטע פון מוזיק, איז פארגעקומען פאלגענדעס. ער איז צוליב רעליגיעזע סיבות פערפאלגט געווארען און איז געווען ארעסטירט. אין טורמע האט ניקאלאוס געמאכט ארום 20 פידלען. די מאטעריאלען פלעגט מען איהם געהיים צושטעלען און ער פלעגט יאהרען לאנג מאדעלירען יעדען אינסטרומענט. אבער איין פידעל האט ניקאלאוס געמאכט פאר זיך אליין. לאנג, לאנג האט ער מאדעלירט און געשניצט דעם פידעל און צום סוף איז ארויסגעקומען אנ'אמת מייסטער־ווערק. אויף דעם פידעל האט ניקאלאי אמאטי אליין געשפילט אין זיין טורמע און כדי עס צו דערקענען פון די אנדערע פידלען, האט ער אויסגעשניצט דאס הענטעל פון פידעל.

נאר עטליכע אזעלכע פידלען זענען דא אין דער וועלט

יאהרען זענען דורך. ניקאלאי איז שוין לאנג, לאנג געווען געשטארבען. זיינע תלמידים, די סטראדיווארייוס, זענען שוין געווען בעריהמט. דורך דורות זענען די אמאטי־פידלען פערשוואונדען. בלויז עטליכע זענען געבליבען. איין אמאטי געפינט זיך אין פאריזער מוזעע קליני. מיט 80 יאהר צוריק האט עס די פראנצויזישע רעגירונג אבגעקויפט פאר 125 טויזענד פראנק, אבער דער פאריזער אמאטי איז צובראכען און מען קען נישט שפילען אויף איהם.

א צווייטער אמאטי געפינט זיך אין ניו־יארק און זי האט געקאסט 850 טויזענד פראנק.

אין לאנדאן איז אויך דא אזא פידעל, איז זי ווערט זעהר פיל. און בלויז דער וועלט־בעריהמטער מישא עלמאן שפילט יעדען יאהר אויף דער פידעל, כדי זי זאל נישט פערלירען איהר קלאנג.

די מוזיק־היסטאריקער האבען אפט זיך געפרעגט:

— אבער וואו איז אהינגעקומען די פידעל פון אמאטי אליין? — מיט דעם סקולפטירטען הענטעל? זאל דאס זיין אלזא אמאטיס אייגענע פידעל?

„אייער פידעל איז ווערט א מיליאן און אפשר מעהר"

דער דיריגענט האט אנגענומען דעם יודישען יונגענמאן פאר ביידע הענד:

— געהט פרעגען גרעסערע, ווי איך. אויב ווירקליך די פידעל איז פון אמאטי מיט'ן געשניצטען הענטעל, וועלען שוין אייערע קינדער זיין זאט... דאמאלסט...

— דאמאלסט איז וואס? — האט דער יודישער יונגערמאן אנגעהויבען ציטערן.

— דאמאלסט איז אייער פידעל ווערט א מיליאן און אפשר מעהר! —

דער יונגערמאן האט זיך אינגאנצען אנגעהויבען צאפלען, ער האט נישט געקענט מעהר רעדען. בלויז געשטאמעלט:

— וואס? — וואס?

— יא, געהט זעהען עקספערטען, האט דער דיריגענט איהם ערקלערט. היט אב אייער פידעל, זייט פארזיכטיג. קען זיין, אז איהר האלט אין האנד אנ'אוצר.

די פערצווייפעלטע סצענע אין מעטרא

דער יונגערמאן איז ארויס אין גאס. עס האט איהם געשווינדעלט פאר די אויגען: — איז עס אמת? — באקע? — ער האט געוואלט לויפען צום ווייב, צו די קינדער, זאגען די, זאלען זיי זיך פרייען. אבער אויף קיין טאקסע האט ער נישט געהאט. קוים, קוים אויף א אונטערבאהן. ער איז אריין אין וואגאן. געשטאנען צווישען די פאסאזשירען צונויפגעקוועטשט מיט דער פידעל, צוגעדריקט צו זיך. ער האט נישט געגלויבט זיינע אויערען. איז עס טאקע אמת, אדער א טעות פונ'ם דיריגענט, אדער אפשר א שפאס אזא? — אוי! — צו שטארק וואלט עס געווען! — מען האט געדריקט פון אלע זייטען. האט ער מורא געקריגען. זאל מען נאר נישט צודריקען די פידעל און צובראכען זי. ער האט אוועקגעלייגט די פידעל אויף דער פאליצע און קיין אויג נישט אפגעריסען פון איהר. דער וואגאן איז געפלויגען. סטאנציעס זענען דורך. די טירען האבען זיך אנ'עפען געטון. מאריס ראשלין איז ארויס פון וואגאן. די באהן האט א ריהר געטון ער האט פלוצלונג געגעבען א גרויס געשריי:

— מיין פידעל! —

פון גרויס אויפרעגונג און פערטראכטקייט איז ער ארויס פון וואגאן און נישט גענומען די פידעל.

„שטעלט אב דעם צוג"!

ער איז געווארען פערצווייפעלט.

— דאס איז דאך שרעקליך! —

דער צוג איז שוין געווען אין פולען גאנג. מאריס איז נאכגעלאפען און געשריגען פערצווייפעלט

— שטעל אב. שטעל אב!

ער איז אריין צום שעף און גענומען בעטען:

— טעלעפאנירט, א פידעל... געבליבען אין צוג.

אלע האבען געקוקט פערוואונדערט:

קיינער האט נישט געוואוסט פארוואס מאריס ראשלין וויינט אזוי. קיינער האט נישט געוואוסט וויפיל האפענונג ער וויל איצט ראטעווען.

— א משוגענער, צו וואס? צוליב א פידעל?

דער שעף האט אנגעקלונגען אויף דער ווייטער דייגער סטאנציע.

(סוף זונטאג)

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער- שוועכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.
עלעקטראנאליזען.
נעהמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג
פאר אונעמיטעלטע – ב לעטשניצע-פרייזען.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער - שוועכע. עלעקטראנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעהמט אן פון 8-2 און פון 5-9 אוועגד
באזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל-גאס 19, טעל. 125-17
נעהמט אן פון 1-2 בייטאג און פון 4-7 נאכט.

דעמאלירט דעם לאקאל פון „החלוץ"

צוגענומען שקלים און סערטיפיקאטען און צעריסען דאקומענטן

(2) נעכטען מיטאג־שעה, האט איינער פון די לאקאטארען פון וואולטשאנסקא 52, וואו ס'געפינט זיך, דער לאקאל פון „החלוץ" בעמערקט, צוויי יונגעלייט ארויפגעהען אין דעם זעלבען איינגאנג, ער האט אבער אויף די יונגעלייט נישט געלעגט קיין אכט.

7 אזייגער, ווען די מיטגלידער פון „החלוץ" זענען געקומען אין פעראיין, האבען די בעמערקט, אז די טיר איז געעפענט, דעם שלאס אראפגעריסען און אין דער קאנצעלאריע איז די שאנק געווען אויפגעריסען. ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די אנפאלער האבען פון דער שאנק ארויסגענומען 40 שקלים־ביכלעך מיט די אפשניטען פון 400 שקלים, צוליב וואס די שוקלים פעדלירען דאס וואהל־רעכט צום ציוניסטישען קאנגרעס.

ס'איז אויך צוגענומען געווארען 100 סערטיפיקאטען פאר חלוצים און א רשימה פון חלוצים וואס האבען אדורכגעמאכט הכשרה.

וועגען דעם אנפאל איז מיטגעטיילט געווארען דער פאליציי, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז דער אנפאל טראגט א פאליטישען כאראקטער. ס'ווערט געפיהרט אן אויספארשונג. אין משך פון עטליכע טאג זענען אדורכגעפיהרט געווארען רעוויזיעס.

שטאטישע טעאטער זאל איבער־געהען אין „סקאלא"

באהן־גארטען ווערט פעראייניגט מיטן באהן־פלאץ

(א) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער ווירטשאפטס־קאמיסיע זענען בעשטעטיגט געווארען א גאנצע רייהע אינוועסטיציעס. צוו. אנד.: איבערבויען די פלאצען נעבען דער קאלישער און פאבריקס־באהן. פונאנדערנעהמען דעם פלויט פון נאהען גארטען, אזוי, אז דער גארטען וועט פעראייניגט ווערען מיט דעם נעבען באהן־פלאץ. דער קאנטראקט מיט'ן דירעקטאר פון שטאטישען טעאטער ווראטשינסקי פערלענגערט אויף 11 חדשים. ס'איז אויך בעשטעטיגט געווארען דער אפמאך מיט דער דירעקציע פון סקאלא־טעאטער. פון אקטאבער ד. י. געהט דאס שטאטישע טעאטער איבער אין „סקאלא". פון 1. יולי ד. י. ווערט ליקווידירט דאס שטאטישע קינא „אשוואטאוועץ" און אין דעם לאקאל ווערט איינגעארדנעט א ביבליאטעק.

לאדזער סוחר ערמארדעט אונ־טער פאביאניץ

מארד אדער זעלבסטמארד?

(2) אין דארף הערלא אונטער פאביאניץ האט מען נעכטען געפונען אן ערמארדעטען דעם לאדזער סוחר באזארסקי. ער האט זיך לעצטענס געפונען אין א שווערער פינאנציעלער לאגע. צי ער איז בעגאנגען זעלבסטמארד, אדער מ'האט איהם ערמארדעט, וועט מסתמא אויפגעקלערט ווערען.

בעפאר איהר פאהרט אויף ערהאלונג!

קויפט איין | קויפט איין

נייעסטע פערפומען

ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט־זייפען זאווי אלערליי מאדערנסטע קאסמעטיק

צו פאבריקס־פרייזען

אין דער בעקאנטער פערפומעריע

י. דרוקער

5 זאווארזקא 5

טעל. 175־92

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

הורט און דעטייל

הורט! | דעטייל!

שטיצט די באראכאוו־שולען

צו דער מארגענדיגער פערוויילונג אין העלענאוו

דער אויסגאנגס־פונקט פאר אונזער קולטור־עקזיסטענץ און ענטוויקלונג איז די יודישע שול פאר'ן יודישען קינד. ס'איז דעריבער פערשטענדליך, ווען די יודישע בריטע הארעפאשנע מאסען קלאמערן זיך, פשוט מיט די נעגעל אין דער יודישער שול, וועלכע איז דורך זיי, מיט אזוי פיל מיה געשאפען און אויסגעבויט געווארען.

ס'איז פערשטענדליך די פרייד פון די יודישע מאסען ווען דער גרויסער קאמף פאר דער אנערקענונג פון דער יודישער שול ברענגט גוטע רעזולטאטען, ס'איז פערשטענדליך די פרייד וואס איז ארויסגערופען געווארען דורך דעם, וואס די רעגירונג האט צום ערשטען מאל אנערקענט מלוכה־רעכט פאר דער רעאל־גימנאזיע מיט דער יודישער אונטערריכטס־שפראך אין ווילנא.

דאס דערהאלטען די יודישע שולען, דאס ענטוויקלען זיי לויט אלע וואקסענדע מאדערנע פאדערונגען טרעפט אן אויף אזעלכע מאטעריעלע און אויסערליכע שוועריגקייטען, אז מאנכעס מאל דוכט זיך, אז די דאזיגע שוועריגקייטען וועלען נישט קענען בעוויטיגט ווערען. די שול־טוער און די שול־לערער לאזען אבער נישט אראפ די הענד, זיי ווייסען אז די קעמפען נישט נאר פאר א געריכטע זאך, נאר פאר אונזער א לעבענסוויכטיגקייט און דעריבער איז דער זיג א געוויסער.

די לאדזער באראכאוו־שולען האבען שוין בע־פייערט דעם 15־טען יובל פון זייער עקזיסטענץ, שווערע צייטען האבען שוין די דאזיגע אינסטי־טוציעס מיטגעמאכט, אבער שטענדיג א דאנק דעם מסירת נפש פון אלע וואס האבען א אינטערעס צו דעם קולטור־ענין, האבען די שולען בעוויזען פון יעדער שוועריקייט ארויסצוגעהען גאנץ און אפגע־פרישט, דער מאטעריעלער קריזיס איז אבער די לעצטע צייט א פערמאגענטער און שטייגט, ביי דער איצטיגער שווערער צייט, פון טאג צו טאג.

די יודישע מאסען וועלען אבער וויסען ווי אזוי אונטערצושטיצען זייערע שולען. זיי טון דאס ביי יעדער געלעגענהייט און וועלען דאס אויך, טאן איצט דאך, דעם וואס זיי וועלען מאסענהאפט בע־זוכען די גרויסע גארטען־פערוויילונג וואס קומט פאר מארגען שבת אין „העלענאוו", די גאנצע הכנסה איז בעשטימט לטובת די „באראכאוו"־שולען.

ד.

Wyrazy szczerego współczucia z powodu śmierci

B. P. **Mojżesza Fuchsa**

składa pozostałej RODZINIE

Dyr. Kina „CAPITOL"

w ŁODZI.

לאדזער פייערלעשער לעבען איבער א שווערען קריזיס

אפעל צום זאמעל־טאג ד. 25־טען ד. ח.

די לאדזער פרייוויליגע פייערלעשער געפי־נען זיך אין א שווערער פינאנציעלער לאגע, דער ווירטשאפטליכע קריזיס לאזט זיך שטארק פיהלען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, ארדענט די פייערלעשער־פערוואלטונג איין א זאמעל־טאג ד. 25־טען ד. ח. די פערוואלטונג ווענדט זיך דערום מיט אן אפעל צו דער בעפעלקערונג, אין דעם זאמעל־טאג ברייטהארציג אונטערצושטיצען און גע־בען שפענדען לטובת די פייערלעשער.

פרעזידיום פון דער פוטער־סעקציע

ביים צענטר. סוחרים־פעראיין

די פערוואלטונג פון דער פוטער־סעקציע ביים צענטר. סוחרים־פעראיין (פעטריק. 10) האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן:

פרעזעס—א. בראמבערג, וויצע־פרעזעסען: ב. ברייטבארד און ג. גלאטער. סעקרעטאר — וו. עטר־בעל. פערוו.־מיטגלידער: י. טיגער און ב. שווארצ־מאן.

א נאקעטער טאנץ אויפן גאס

(2) אנדזשעיא 35 האט זיך נעכטען געמאכט אן אויפגעלויף, צוליב דעם, וואס א פרוי פון אבי־ערך 45 יאהר האט זיך אויסגעטון פאר אלעמען אין די אויגען פולשטענדיג נאקעט און אנגעהויבען צו טאנצען...

מ'האט זיך ארויסגעטיילט, אז דאס איז א גייסטיג־קראנקע און די ארויסגערופענע פאגאטאוויע האט זי מיט גרויס מיה אפגעפיהרט אין שפיטאל פון דעם שטאטישען זאמעלפונקט. איהר נאמען איז נישט פעסטגעשטעלט געווארען.

קינדער ווערען געביסען פון הינט

פארפאלען דעם נעכטיגען טאג

(2) נעכטיגען טאג זענען פערצאטירט געווא־רען מעהרערע פאלען פון געביסענע פון הינט.

אויף מארשינער 19 איז געביסען געווארען א 3־יעהריג יונגעל.

אויף פעטריקאווער 166 איז געביסען געווא־רען דער 8־יעהריגער ישראל שטעבצער.

אויף פאדמיעסקא 57 איז געביסען געווארען דער 8־יעהריגער לאזשין.

אויף קאליסקא 6 איז געביסען געווארען דער 3־יעהריגער פאיאנס. אין אלע פאלען האט די פא־גאטאוויע געגעבען הילף.

דער רוף פון הערצער

סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן

(30

אין דער שטים פון יונגענמאן איז געווען עט־וואס זייער סימפאטישעס: ער האט איטליכען קלאנג ארויסגעגעבען אזוי, אז עס האט זיך אויסגעוויזען, דאס עס טוט איהם הנאה נאכצופאלגען נאך די דאזיגע קלאנגען פון וועלכע עס שטעלען זיך צונויף ווערטער, און פונקט איינגאנצען ער וואלט געווען פער'חידושט, וואס די דאזיגע ווערטער האבען א בעדייטונג...

אזוי פונקט, ווי ביי דעם רוב פרויען, פלעגט דער מין ארויסגעהן־ען ארויסרופען ביי פרויען פער־דאכט.

דאס מאל אבער האט די איראניע פון'ם יונגען מאן נישט ארויסגערופען קיין אומצופרידענהייט, ווייל זי האט זיך אין דעם דאזיגען יונגענמאן צו־זאמענגעפאסט מיט א זעהר שטארקער ליבענס־ווירדיגקייט און פריינדליכקייט.

צו־דעם־צו איז ער נאך געווען זעהר שיין גע־בוירט. פריטפליציג, אנגעטון מיט געשמאק.

דאס פנים זיינס איז געווען בעגייסטערט, זעהר צארט און פערמאגט עפעס קינדיש־יוגענדליכעס.

— פערבעטען צו אייך די דאמען? — דאס מאדאם אגאיס א פרעג געטון.

— מיין בויגונג לאגיש צו דענקען צווינגט מיך צו טראכטען, אז איהר ווערט דערפיהלט קאייער כוונה זאגט זיי, אז מען רופט מיך אנדרע, איך בין גע־בוירט צו טראכטען, אז זיי וועלען זיך ווענדען צו מיר אויף „דו", און אז פון אזא פאמיליארישקייט קאן ארויספליסען עפעס אמת'ע אינטימקייט אין די בעציהונגען... יא!.. דערביי בעט איך אייך צו נעהמען אין אכט, אז אייערע דאמען טארען נישט זיין מיאוס, אדער נישט בעזונדער סימפאטיש... ווייל, פערשטייט איהר מיך, א צופאל האט מיך דא אהערגעבראכט און אייער סאלאן — איך האב איהם אויסגעקליבען אויף בלינד פון דעם סך אנאנ־סען, וואס איך האב אדורכגעקוקט אין דער צייט־טונג... בזה האופן האט מיך דא אהער־געבראכט דער גורל... און ער האט מיך קיינמאל נישט פער־פיהרט...

לאכענדיג האט מאדאם אגאיס איבער־געשלאגען דעם בערעדעוודיגען יונגענמאן:

— ווען איהר וואלט פערזענליך נישט געווען אזוי סימפאטיש — האט זי געזאגט — וואלט איהר אנגעיאגט־פען אויף מיר א שרעק מיט אייער פילא־זאפירען.

מאטילדא און שארלאטא האבען אויף לאנג בעהאלטען אין זינ'ען דעם ווערט פון דעם דא־זיגען יונגענמאן.

אין דעם אלעם, וואס ער האט גערעדט איז געווען עפעס אומגעלומפערט־כישוף'דיגעס.

זיי האבען איינגעזעהן נישט איינגאנצען פער־שטאנען וואס ער האט געטענה'ט, אבער זיי האבען געפיהלט, אז די ווערטער זיינע זענען בעשטימט פאר מענשען, וואס זענען מעהר ענטוויקלט פון זיי.

זיי האבען געפיהלט, אז דער דאזיגער יונגער־מאן בעהאנדעלט זיי, נישט ווי מיט חפצים, מיט וועלכע מען האנדעלט מחמת קערפערליכען געניוס.

נאר אז ער שענקט זיי א מתנה דאס בעסטע, וואס עס איז אין איהם פערהאן.

זיי האבען דאס געפיהלט, און דאס האט זיי אויפגערודערט, געריהרט ביז'ן טיפסטען הארצען.

סעווערינא איז געווען די איינציגע וואס האט זיך צוגעהערט צו אנדרע'ן און געקאנט, ווי געהעריג אפשאצען דעם איינגעבטליכען ווערט פון זיינע רייד און שכל.

זי איז אבער אויך געווען די איינציגע, וואס האט זיך נישט אונטערגעגעבען דיין רייץ.

אפילו פאר מאטילדא'ן איז עס געווען א גרוי־סער חידוש וואס ער גייט איהר נישט אן, און זי האט איהר איינגערוימט אין אויער:

— זיי! דאך ליבליכער מיט דעם דאזיגען יונגעל... אזעלכע מענשען קומען נישט אפט צו אונז!..

אנדרע'ן האט זיך ארויסגעוויזען, אז מאטילדא פערלאנגט עפעס. נאר זי שעמט זיך עס צו זאגען אויפ'ן קול.

— פאדערט איהר גארנישט פון מיר, טייערע פריינדינס? — האט ער א פרעג געטון, — א דאס בעגליקט מיך אויסערגעוועהנליך, און נישט דעריבער, ווייל איך בין קארג, נאר דערפאר טאקע ווייל עס שמייכעלט מיך... הייבט אבער, על פי גליקליכען צופאל, האב איך ביי זיך געלד. און איך וויל פון דעם פטור ווערען און פערוואנדלען זיי אין אייער אנגעוועהנהייט אינ'ם בעסטען ווינן.

די מאדאם אגאיס האט א קוק געטון אויף איהרע מיידלעך.

אין איהרע אויגען, ווי אויך אין די אויגען פון די מיידלעך איז געווען עפעס אן אומזיכערקייט.

— איך דאנק אייך, — האט אנדרע צופריה'ען אויסגערופען, אויסכאפענדיג דעם געדאנק פון דער מאדאם אגאיס — אבער, צי וואלט איהר דען גע־וואלט, אז איך זאל מיינע גראשענס אפטראגען אין אן אנדער ארט?.. אדער איהר ווילט ביי מיר אפנעה־מען די מעגליכקייטען „אפצוגיסען" מיין ערשט בוך?

— דו שרייבסט ביכער? — האט נישט־גלוי־בענדיג, אויסגערופען שארלאטא.

איהר איז אפט אויסגעקומען צו קלערען וועגען דעם, ווי אזוי עס זעהען אויס די מענשען, וואס זייערע נעמען איז איהר אויסגעקומען צו זעהען אויף די פארדער־בלעטער פון די ביכער, וועלכע זענען געווען אויסגעשטעלט אין קיאסקען און וויטרינעס.

אנדרע האט אפגעבונדען דאס פעקעל, וואס ער האט מיטגעבראכט מיט זיך — און איהם זענען געלעגען 5 עקזעמפלארען פון איינעם און דעמזעל־בען בוך.

— הייסט עס, אז דאס איז אמת? — האט שאר־לאטא א זאג געטון — מען רופט דיך אנדרע מילהא?

אנדרע האט א שמייכעל געטון און אין דעם דאזיגען שמייכעל איז געווען אזוי פיל באאיוועער שטאלץ, אז ס'האט זיך אויסגעוויזען צו זיין גע־מאכט.

— איך האב נאך נישט געלייענט דאס בוך, — האט שארלאטא פארטגעזעצט — וועסט מיר איהם שענקען.

— יא... דאס זענען די ערשטע עקזעמפ־לארען...

— נו, וואס־זשע איז דערפון געווארען, טייערער?

ביי אנדרע'ן האט נישט געשטייגט קיין דרייסט קייט, אז ער האט זיך געקליבען צו פערסוניפיצ די דאזיגע עקזעמפלארען.

שארלאטאס געפיהלפולער און אויפריכטיגער טאן, וואס האט זיך א זאג געטון פון איהרע ליפען צום פערקויפען, האט איהם שטארק געריהרט.

ער האט אויפגעכאפט מאטילדאס אומעגטשלאג סענעם בליק און האט איהם זיך נישט געקאנט ווי־דערשטעלען.

ער האט אויך נישט געקאנט בעליידיגען די מאדאם אגאיס און סעווערינאן.

(פארטזעצונג קומט)

העלפט די זומער-קאלאניעס פון טאז

(אויפרוף)

ביים היינטיגען טאג פארשטייען כמעט שוין אלע עלטערען, אז עס איז זייער חוב צו געבען זייערע קינדער א געזונטע ליכטיגע ויט אין די זומער חדשים באכדעם, ווי זיי זענען במשך פון שול־יאהר געוועז איינגעשלאסען אין די שול־מויערן.

אלע עלטערען, וועלכע האבען פיל־וועניג די מעגליכקייטען, פערלאזען דעריבער אין די זומער־חדשים די ענגע שטאט־לופט און פאהרען מיט זייערע קינדער, יעדער אויפ'ן זומער־וואוינונג און ווער גאר אין א קורארט.

אנדערש איז אבער די לאגע ביי אומבעמיטעלטע עלטערען; נישט זיי האבען די מעגליכקייטען אליין מיט זייערע קינדער צו פאהרען און נישט זיי קענען די אפילו אליין ארויסשיקען.

די צאהל אינסטיטוציעס, וועלכע דארפען זיך פערנעהמען מיט דעם געזונדהייט פון קינד אין צייט פון די זומער־חדשים איז זעהר א ווינציגע און די צאהל פון די קינדער, וועלכע ווערען דורך די דערמאהנטע אינסטיטוציעס ארויסגעשיקט אויף די זומער־קאלאניעס איז זעהר א קליינע.

„טאז" האט זיך געשטעלט פאר א ציל צו געבען דעם יידישען אומבעמיטעלטען קינד די מעגליכקייט זיך אפצורוהען במשך פון 4 וואכען אויפ'ן רוהיגען דארף, שעפען רייניגע, נישט פערפעסטעטע לופט און געניסען פון דער גוטער דערנעהרונג און צוליבעדיגער ווירקונג פון די זונען־שטראהלען.

די אויפגאבע איז א שיינע, אבער א שווערע, ווייל — כדי ארויסרייסען דאס יידישע אומבעמיטעלטע קינד פון די קעלערס אדער האף־שטיבלעך, ארויסשיקען עס און אויפהאלטען עס מיט אלע הצטרכות'ן במשך פון 4 וואכען, מוז „טאז" בעזיצען א גרעסערע סומע.

ביים היינטיגען טאג איז אבער די מאטעריעלע לאגע פון „טאז" ווי איבעריגענס פון אלע יידישע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס ווייט נישט קיין גלענצענדע און זאל זי זיך נישט אין די באהענטסטע צייט נישט פערבעסערן, וועט „טאז" ליידער נישט קענען דערפילען איהר אויפגאבע, וועלכע זי האט זיך געשטעלט.

„טאז" ווענדעט זיך דעריבער מיט דעם הייסען אפעל אין די ערשטע רייה צו די פערמעגליכע עלטערן, וועלכע האבען זייערע קינדער פערזארגט מיט פרישע און געזונדטע לופט.

עלטערען! אייערע קינדער האט איהר פערזארגט, געדענקט־זשע אויך אין די קינדער, וועמענס עלטערען קענען עס נישט דערגרייכען צוליב געציוואונגענער ארבייטסלאזיגקייט און ארימקייט! זאל אויף דעם געוויסען פון אייערע קינדערליך נישט לאסטען דער בעוואוסטזיין, אז בעת זייער אפרוה האבען זייערע קאלעגען נישט די מעגליכקייט דערצו! העלפט דעם „טאז" צו דערפילען זיין אויפגאבע! העלפט דעם „טאז" ארויסצושיקען די טויזענדער ארימע יידישע קינדער אויף די זומער־קאלאניע!

שיקט צו אייערע נדבות פאר דער זומער־קאלאניע פון „טאז". געדענקט, אז פאר יעדען גילדען אייערען קען „טאז" אויסהאלטען א יידיש קינד א גאנצען טאג אויף איהר קאלאניע.

נדבות פאר די זומער־קאלאניע פון „טאז" ווערען אנגענומען אין דער קאנצעלאריע, נאוואר מיעסקא 3. טעל. 76־137, ווי אויך אין די אדמיניסטראציע פון „נייער פאלקסבלאט", פיעטריקאווער 21. טעל. 71־224.

גאנץ לאדז קומט זיך געזעגנען
מיט די ליבלינגס-קינסטלער
לוסי און מישא גערמאן
אין זייער געזעגנונגס-פרעמיערע
„די אייביגע מאמע"

הרב שמחה טרייסטמאן וועט שבת רעדען אין דער אלטשטאטישער שוהל וועגען די יודען אין דייטשלאנד

מארגען שבת וועט אין דער אלטשטאטישער שוהל, הרב שמחה טרייסטמאן האלטען בעת'ן דאווענען א דרשה וועגען דער לאגע פון די יודען אין דייטשלאנד און וועגען דער הילפס־אקציע, וואס ווערט געפיהרט לטובת די יודישע פליטים.

הרב טרייסטמאן וועט רעדען אין נאמען פון קאמיטעט צו העלפען די יודישע פליטים פון דייטשלאנד.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר
אויערן, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 11-1 און פון 2-3 נאכמ.

אז ס'איז א יונגעל בעשערט א „גליק"...

ווערט ער איבערגעפאהרען פון פאגאטאוויע-אויטא פון דער קר.-קאסע

(2) אויף פעטריקאווער 68 איז דער אויטא פון דער קראנקען־קאסע איבערגעפאהרען דעם 12־יעהריגען יאסעל רובין פון פעטריק. 70. דעם יונגעל האט אויפ'ן ארט געגעבען הילף דער דאקטאר פון דער פאגאטאוויע. געגען שאפער פון דער קראנקען־קאסע איז צונאמענגעשטעלט געווארען א פראטאקאל.

אויף פעלדער

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

זען אויפ'ן ערד־חלק, ער, בערע, קאן גאר נישט בעגעהמען, ווי אזוי דעמאלט ביינאכט האט ער זיך פון די ברעזע־מיידלעך געלאזט פערפיהרען אין פעלד אריין, זיי זאלען פון איהם חוזק מאכען. זיי זענען דעמאלט אנטלאפען אין דארף, איהם געלאזען זיצען אין פעלד אנ'אפגענארטען און אויסגעלאכטען, האבען עס בכיון געטון... „א, די לאנע, די איד א פויגעל, זי איז א פערשטעלטע. דער טאטע איהרער איז אנ'אפענער שונא; גייט ארום א שווייגעוודיגער און מאכט פלענער ווי אזוי נישט אויסצופאלגען וואס די מלוכה הייסט..." איהם קען ער גוט. וואוו ברעזער וועט זיך נישט אויסבעהאלטען, אבער זי... גיי און דערצייל דער מאמען וואס ער טראכט פון איהר, בשעת די מאמע האט זיך א פנים אריינגענומען אינזינען עפיס אנדערש. „די מאמע האט נאך ליב יענע צייטען, ווען די שטעטלשע יחסנים האבען אויף איהר געקוקט פון אויבען אראפ און זי בעטראכט פאר א נבזה. געווען אנגעלייגט, ווען יענע לייט האבען א חסד געטון און פערווארפען א פאר ווערטער צו די נבזה'ניקעס... יא, אפנים איהר איז נאך איצט אויך א גרויסער כבוד צו רעדען מיט די ברעזערס..." זינט יענער נאכט האט ער מיט די ברעזערס כמעט נישט גערעדט. אויסער ווען דער אגראנאם איז געווען און ארומגערעדט דעם אופן ווי מען זאל בעזארגען די קיה פאר די איבערוואנדערער, וועלכע האבען שוין היימען.

דערווייל האט זיך בעוויזען לאנע אין טיר; פון דער העלער הויט איז זי אויסגעוואקסען. דאס רויט און גרין געקווייקעלט קליידעל ביז צו די קני אונטער־געהויבען, די הענט אונטער די באקעס — מיט דער גאנצער ספריטנעקייט איהרער איז זי געשטאנען אין טיר.

רייזעל האט זיך א הויב געטון פון דיל מיט צוויי זשמעגעס ליים און געווארט אויף א בעפעהל. בערע האט נישט ווילענדיג בעמערקט לאנע'ס טריט ווי זיי זענען שווער און ברייט געווארען; בעליידיגט, בלויז איין גראבער פינגער פון דער רעכטער פוס איז אנ'ארומגעוואשענער.

מיט א פריילכען פנים און מיט אנ'איבערגעטריבענער דרייסטקייט איז זי אנגעקומען:

— איך בין געקומען א קוק טון, ווי איהר שמירט און וואו איהר האלט שוין, ביי מיר דארטען, וואו כ'האב נעכטען געשמירט, האט אנגעהויבען צו פלאצען. וואס טוט מען, ס'זאל נישט פלאצען?

זי האט גערעדט און די קאוואלסקיס האבען איהר שטים געהערט, גלייך ווי די שטים וואלט געקלונגען פון אנ'אנדער וועלט, ס'האט זיי אויסגעוויזען, אז די שטאטישע, נגידישע לאנע האט זיך בכיון פערשטעלט פאר א פויערטע, פערשמירט די הענט, פערשמירט די פיס אין ליים, פערשטעקט דאס געבלימעלטע קליידעל, כדי צו בעווייזען די רויטע קני...

— לאמיך דיר זאגען, — האט רייזעל אומגערעכט אנגעהויבען, — איך גלויב נישט מיינע אויגען, דיך צו זעהען אזא־א. וואס בין מיר'ן ווערען פארטיג מיט אונזער דיל, וועלען מיר אריבערקומען ארויסהעלפען.

— ס'איז זעהר גוט פון אייך, חברטע קאוואלסקי; איהר האט א בעסער הארץ פון אייער זוהן. מאר־כא־סא! ער איז אפילו נישט צוגעקומען א קוק טון ווי מיידלעך שמירען א ליימענעם דיל...

— געה־צו, בערע; זעה וואס דארטען איז דער חסרון אין זייער ליים; אפשר נישט צוגעטראפען מיט'ן זאמד... געה־צו, מיין זוהן.

— ס'וועט זיי דער רוח נישט נעהמען! זאלען זיי זיך לערנען בויגען דעם קארק...

די דאזיגע ווערטער זענען ביי איהם גרייט געווען ארויסצוזאגען; באר לאנע האט זיך צעלאכט אויפ'ן הויכען קול:

— איך בין געקומען גאר אייך ארויסהעלפען; כ'ווייס, אז מאנסבילען טויגען נישט פאר אזא מלאכה, וואו האלט איהר, חברטע רייזעל?

צו בערע'ס דערשטוינונג האט זיך לאנע אראפ געלאזען לעבען רייזלען און אנגעהויבען העלפען שמירען דעם דיל.

— ברענג אריין ליים, חבר קאוואלסקי; בעווייז דו ביזט דער עלטסטער פון אונזער דארף — האט לאנע פון איהר ארט בעפוילען.

בערע האט זיך דערשפירט נאריש, נישט געוואוסט וואס צו טון. ער איז ארויס דרויסען און געווישט דעם שווייס. וואס האט איהם פלוצלונג ארויס געשלאגען אויפ'ן שטערן.

שטיצט דעם „מארגענשטערן"

צום מארגענדיגן ספארט-פעסט אויפ'ן ספארט-פלאץ אין העלענאוו

ספארט, פיזישע דערציהונג איז היינט שוין אנ'אלגעמיין בעקאנטער ענין, א נעץ פון נאציאנאלע און אינטערנאציאנאלע ספארט־ארגאניזאציעס נעמען ארום דעם גאנצען ערד־באל. הונדערטער טויזענטער מענשען מאכען יעדען זונטאג פול די סטאדיאנען, כדי צוצוקוקען זיך צו די ספארט־פערמעסטונגען. ספארט איז אריין אין טאג־טעגליכען לעבען ווי א געברויך.

נישט געקוקט אבער אויף דער דאזיגער פאפולאריטעט פון ספארט, האט זיך דאך ביי אונז יודען נישט איינגעגעבען אריינצוציהען אין קרייז פון פיזישער אויסבילדונג די גרויסע פאלקס־מאסען, פאר וועמען ספארט איז נויטיג פאר'ן גוף פונקט ווי ברויט. די גרויסע יודישע מאסע איז פון דרויסען געבליבען פון די ספארט־ארגאניזאציעס.

איינע פון די געצעהלטע ספארט־ארגאניזאציעס וועלכע האט זיך געשטעלט פאר א ציל פערוואנדלען דעם ספארט אין א מאסען־בעוועגונג — דאס איז די ארבייטער געזעלשאפט פאר פיזישער דערציהונג „מארגענשטערן". דעם ווינטער האט די אינסטיטוציע געפייערט איהר פינף־יעהריגען יובל.

די ארבייטער ספארט אינסטיטוציע האט באמת געשלאגען טיפע ווארצלען אין דער מאסע. נישט געקוקט אויף די בעגרענעצטע מאטעריעלע מעגליכקייטען פון „מארגענשטערן" בעקומען אין דעם נישט גרויסען ספארט־זאל זייער פיזישע אויסבילדונג הונדערטער ארבייטער, מעגער, פרויען און אפילו קינדער.

די טעטיגקייט פון „מארגענשטערן" איז א בעשיידענע, ווינטער אין ספארט־זאל, זומער אויפ'ן ספארט־פלאץ, אונטער'ן פרייען הימעל, וועדט שטערהייט געטון די עבודה פון אויסגלייכען די רוקענס, שטארקען די מוסקולען און אויסברייטערען די לונגען צום אטעמען. בלויז איינמאל אין יאהר בעווייזט זיך „מארגענשטערן" מיט איהר ספארט־מתנה — דאס איז אויפ'ן זומער טורן־ און ספארט־פעסט, וואס האט זיך שוין קונה שם געווען ביי די ברייטסטע מאסען, וועלכע געהען אוועק פון דאזיגען פעסט מיט בעגייסטערונג.

דער היי־יעהריגער טורן און ספארט־פעסט פון „מארגענשטערן" קומט פאר מארגען שבת אויפ'ן ספארט־פלאץ „העלענאוו". דעם מארגענדיגען פעסט גיט „מארגענשטערן" צו א בעזונדערע חשיבות צוליב דעם אינטערנאציאנאלען ספארט־טאג, וועלכער ווערט מארגען און זונטאג געפייערט דורך די ארבייטער־ספארטלער אין אלע לענדער ס'איז דעריבער צו דערווארטען, אז דער מארגענדיגער „מארגענשטערן" טורן און ספארט פעסט וועט ווי שטענדיג אויך, היי יאהר אראפ מיט דעם געוואונשטען ערפאלג

צו דער אויפפרישונג פון בלוט

פרינקט עפליכע טעג דורכאנאנדער פריהמארגענס א גלאז נאטירליך ביטערוואסער
Franciszka Józefa
עמפפעהלט פון דאקטוירים.

טרויער-אקאדעמיעס צוליבן טראגישען טויט פון ד"ר חיים ארלאזאראוו

נעכטען איז פארגעקומען צוויי טרויער־אקאדעמיעס, געווידמעט דעם טראגישען טויט פון ד"ר חיים ארלאזאראוו.

די ערשטע טרויער־פערזאמלונג איז פארגעקומען אין פילהארמאניע איינגעארדענט פון „התאחדות", מיט רעדעס זענען ארויסגעטרעטען די ה"ה: איגוש. לינדנער, ד"ר עלענבערג, רעד. י. לעווי, און י. ביאלאפאלסקי פון ווארשא.

די צווייטע אקאדעמיע פון די רעכטע „פ. צ." איז פארגעקומען אין ענגלישען זאל. עס האבען גערעדט ליידער לעווין און רעד. קרוי.

שילערינס וואס האבען בעקומען מאטורע אין אב'ס גימנאזיע

ביים פערענדיגען דעם היי־יעהריגען שול־יאהר האבען אין אב'ס גימנאזיע בעקומען מאטורע פאלגענדע שילערינס:

אידלא בעריליסקא, לוטא ביעלאאוס, מרים בירנענשטאק, מערי איכנער, האדאנא פיינשטיין, ראמאנא פעלדבריל, חנה גאלסטער, טאמארא העלער, רבקה האכענבערג, שרה קורץ, רבקה לאה מילכטייך, חיה מיאדאוניק קיינדעל רייכערט, בילע רחל ראזען, פרימעט ראזענבערג, העלא רוזשיצקא, יהודית זילבערבערג, דבורה סטאראפאלסקא.

די לעצטע טעג פון די בילדער-אויסשטעלונג פון אסתר קארפ

די אויסשטעלונג פון אסתר קארפ, וואס האט זייט איניגע וואכען גרויס ערפאלג, ווערט אינגיכען געשלאסען. כדי צו געבען די מעגליכקייט די גרויסע מאסען צו בעזוכען די אויסשטעלונג, ווערט רעדוצירט דער איינטריט אויף דער אויסשטעלונג דאנערשטאג און פרייטאג 20 גר.

„סאבוטקי"

גארטען-פערוויילונג פון דער ים-ליגע אין רודא-פאביאניץ

די ים־ליגע ארדענט איין קומענדיגען שבת, דעם 24־טען ד.ח. אויפ'ן סטאוו אין סטעפאנסקי־פארק אין רודא־פאביאניץ א פערוויילונג א.נ. „סאבוטקי" מיט א זעהר רייכען פראגראם. דער פרייז פון בילעטען איז 49 גר. פאר דערוואקסענע און 25 גר. פאר שול יוגענד און מיליטער־לייט.

אין פאל פון אונגינסטיגען וועטער, קומט די פערוויילונג פאר זונטאג, דעם 2 טען יולי ד.י.

ארטאפעדישער אנשטאלט

פראטעזען, גארסעטען, א ר־טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאטפוס־איינלאגען געגען פיס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 231-81

דער ביליגער אויספלוג קיין טשעכאטשינעק

דער אינטערעס צום זונטאגדיגען אויספלוג קיין טשעכאטשינעק, וועלכע עס ארגאניזירט די רייזע־ביורא „וואגאן־לי קוק" איז אזוי גרויס, אז די ביורא ערלעדיגט די אינטערעסאנטען א גאנצען טאג אהן איבעררייס.

דער פראגראם פון אויספלוג איז זעהר א רייכער: 6.50 פרי'ה אפפאהר פון קאלישער באהן, און ווי מיר האבען שוין געמאלדען זענען אלע פלעצער נומערירט.

אנקום קיין טשעכאטשינעק 11 ביי טאג. אויפ'ן באהן־הויף וועלען בעגריסען דעם אויספלוג דער קורארט־קאמיטעט מיט די בעקאנטע ארקעסטערס פון קאראשינסקין און קאטאשקין. פון 11 ביז 12 וועט דער אויספלוג בעזוכען אומזיסט די פלאזשע און דעם באסיין. פון 12 ביז 1 וועט דער אויספלוג בעזוכען די זאלץ־שעגזשע. פון 1 ביז 3 ביי טאג מיטאג. פון 3 ביז 5 אפרוה. פון 4 ביז 8 אויספלוג אין פארק. ווי עס וועט פארקומען אנ'ארקעסטער קאנקורס. דאס אנטיילנעהמען אין די אימפרעזעס איז נישט פערפליכטעט. 9 אוונט אפפאהר צוריק קיין לאדז.

בילעטען קען מען בעקומען באר נאך היינט פון 9 פרי'ה ביז 9 אוונט אין רייזע־ביורא פון „וואגאן־לי קוק", פעטריקאווער 64.

די בריזש־שפילער מוזען זיך בעזארגען אויפ'ן וועג מיט אייגענע קארטען.

איבער 75,000 טעאטער-בעזוכער
האבען בעוואונדערט דאס שפילען
פון לוסי און מישא גערמאן
שבת, זונטאג און מאנטאג
לעצטע געזעגנונגס-פרעמיערע
אין „די אייביגע מאמע"
קומט זיך מיט זיי געזעגענען!

אראטאריום „יהודה-המכבי"

אויפגעפיהרט פון „שיר" אין „העלענאוו"

דער גרויסער ערפאלג פון „שיר" ביים אויפפיהרען העגדעלס גרויסע מייסטערווערק־אראטאריום „יהודה המכבי" אין דער פילהארמאניע, האט בעוואויגען די פערוואלטונג פון „שיר" דעם קאנצערט צו ווידערהאלען אין פארק „העלענאוו". דעם קומענדיגען מיטוואך דעם 28 יוני. מיט דעם קאנצערט פיהרט אן דער טאלאנטפולער פראפ. י. פיוווישים.

נעכטיגע רינג-קאמפען

אין דער ערשטער פאר האט טשאיא בעזיגט קעלער'ן. אין דער צווייטער פאר האט גראבאווסקי בעזיגט גארקאוויענקא'ן דורך א דאפעל־נעלסאן. ראגא האט אין דער צווייטער מינוט אוועקגעלעגט ביעלעוויטש'ן. דער פריי־אמעריקאנער קאמף צווישען שטעקער—קיואריאני האט זיך געענדיגט מיט א נצחון פון שטעקער'ן אין דער לעצטער פאר האט קראוזער בעזיגט ניעלסאנען.

שטילשטאנד אויפן דאלאר־מארק

(אג) אויפן פריוואטן דאלאר־מארק איז דער קורס פון דאלאר געכטאן געווען 7,18 – 7,20 זל. באנק־פאלסקי האט אין די פריהמארגען שעה׳ן געצאהלט 7,18. עס דארף אבער באטאנט ווערן, אז דער דאזיגער קורס איז א פראבלעמאטישער, ווייל עס איז כמעט נישט געווען קיין אנבאט. עס איז פעסטגעשטעלט געווארן, אז די דאלאר־בעזיצער ווילען נישט פערקויפן, ווייל זיי רעכענען, אז דער דאלאר וועט נאך צוריק שטייגען.

בריף אין רעדאקציע

לאדזער יודען! דעם רב׳ס תלמוד תורה אין וועלכער עס לערנען ביז 400 קינדער און באקומען א רעליגיעזע ערציהונג און א געהעריגע בילדונג, הן אין למודי קודש, הן אין למודי חול, ווי אויך עסען און קליידונג, געפינט זיך יעצט אין זעהר א טרויעריגען מצב, די פערוואלטונג שטרענגט אן אלע כחות צו דערהאלטען דעם מוסד, וועלכע איז יעצט די איינציגע מצבה פון אונזער גרויסען גאון און מנהיג הדור ר׳ אלי׳ חיים זצ״ל, יעצט איז געלונגען דער פערוואלטונג איינצולאדען דעם בעריהמטען חזן ר׳ ישראל אלתר. ער וועט אויפטרעטען אין פילהארמאניע מיט א ערשטקלאסיגען קאנצערט פון רעליגיעזע מוזיק לטובת דער ת״ת. דער קאנצערט וועט זיכער ברייט אונטערשטיצט ווערען.

ראדיא־פראגראם

פרײַטאג, דעם 23 יוני 1933

11.57 צייט־סיגנאל, 12,05 גראמאפאן 12,25 טאג־פרעסע, 12,55 נאכמיטאג־פרעסע, 55. גראמאפאן, לאקאלע ידיעות, 4,00 קאנצערט פון טשעכאטשינעק, 5,00 איבערזיכט איבער די גייסטע אויפגאבען, 5,15 סאליסטען־קאנצערט, 6,15 רעפעראט, 6 35 לייכטע מוזיק, 7,20 פערשידענעס, 7,40 פעליעטאן, 8,00 מוזיק, שמועסען, 8,15 סימפ. קאנצערט, 8,50 אווענט־פרעסע, 9,00 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, 9,10 קאנצערט, 10,15 טאנץ־מוזיק, 10,25 ספארט, 10,35 קאמוניקאטען, 10,40 טאנץ־מוזיק.

* * *

אויסלאנד

3 מאלין — טראנסמיסיע פון זינגער־יום־טוב. 7 וויען – סימפ. קאנצערט. 8.25 וויען — אמעריקאנער קאמעדיע. 8.30 שטראסבורג – סימפ. קאנצערט. 9 לאנדאן – קאנצערט. 11 לייפציג – אפערע פון וואגנער.

שבת דעם 24־טען יוני

11,57 צייט־סיגנאל, 12,05 גראמאפאן, 12,25 טאג־פרעסע, 12,35 גראמאפאן, 12,55 פרעסע, 2,55 גראמאפאן, 4.00 אודיציע פאר קראנקע, 4,30 קאנצערט, 5,00 אקטועלע שמועסען, 5,15 טראנסמיסיע פון טשעכאטשינעק, 5,55 רעפעראט, 6,15 רעפעראט. 6,35 קאנצערט, 7,20 פערשידענעס, 7,40 ליטעראַרישע פערטעלשעה, 8,00 קאנצערט, 8,50 אווענט־פרעסע. 9.00 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, 9,10 קאנצערט, 9,30 שאפין־קאנצערט, 10,00 גראמאפאן.

* * *

אויכלאנד

3 מאלין – טראנסמיסיע פון זינגער־יום־טוב 8,20 בריסעל – „פייפון". 8.45 וויען – אפערע „ספאום".

לעצטע געזעגנונגס־פרעמיערע „די אײביגע מאמע" פון לוסי און מישא גערמאן

מארגען שבת, 4 בייטאג און 9 אווענד, זונטאג 12 בייטאג און 9 אווענד לעצטע געזעגנונגס־פאר־שטעלונגען פון די גרויסע אמעריקאנער קינסטלער לוסי און מישא גערמאן. סיווערט געשפילט די גרעסטע שלאגער־פיעסע „די אייביגע מאמע".

אלע פערעהרער און פריינד פון די גרויסע קינסטלער וועלען זיכער אויסנוצען די געלעגענהייט און זיך קומען געזעגנען מיט זייערע ליבלינגען.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	–	–	–	76 00
3 פראצענטיגע	בודאוולאנע		–	38.25
4 „	דאלארובקא		–	49.00
7 „	סטאביליזאציע (אמ.)			60.00
8 „	ווארשאווער מאנד־בריף			40.75
8 „	לאדזער	„	„	37.50
ענגלישע פונט	–	–	–	30.30
דאלאר – אפיצ. 7.25,	נישט אפיצ. –			7.18
גאלד־דאלאר	–	–	–	9.14
גאלד־רובל –	–	–	–	4.86
דייטשער מארק –	–	–		2.05

מעלדונג

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד־קענטשאפט אין פוילען אפט. לאדז, וואלטשאנסקא 35. טעל. 121־53.

קאמוניקאט.

שבת, דעם 24. ה. ח. קומט פאר אן אויספלוג אין מאריאנווישען קלויסטער, פראנציסקאנער 31 אנפיהרער פריינד ש. ראזענמאן.

זונטאג, דעם 25. ה. ח. איינטאגיגער אויספלוג קיין קאליש און גלוכאוו. די צאהל ערטער איז א באגרענעצטע.

זונטאג, דעם 25. ה. ח. קומט פאר אן אויספלוג קיין סטארדזעוו. צוזאמענטרעף 8 אינדערפריה אויפ׳ן באלוטער פלאץ. אפצאהל פאר מיטגלידער 1.35 פאר געסט 1.50. אנפיהרער פריינד ה. גרינבפעלד.

זונטאג, דעם 25. ה. ח. קומט פאר אן אויספלוג קיין ציעכאטשינעק. אפצאהל אהין און צוריק 8.90 זל.

זונטאג, דעם 2. יולי — איינטאגיגער אויספלוג קיין לאוויטש און אומגעגענד.

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג יעדען טאג פון 6—10 אווענד. טעל. 121־53. 3381

בילדער־אויסשטעלונג
פון אסתר קארפ
אין לאקאל פון „בני־ברית"
פיעטריקאווער 90
איז אפען
טעגליך פון 11 ביז 8 אווענט
זונטאג פון 11 ביז 5 נאכמיטאג

דער אומגליקליכער שליסעל

(ענדע פון דער פריטער זייט)

ווי זי איז געזעסען אזוי פערטיפט אין איהרע געדאנקען, האט דאס גלעקעל זיך צעקלונגען ביי דער אריינגאנג־טיר. זי האט זיך געטון א וואָרף אין דעם שטוהל. איהר הארץ האט גענומען האסטיג קלאפען, ווען זי האט דערהערט אין פאדער־צימער טריט, די טריט האבען זיך דערנעהנטערט צום זאל, באלד זענען דערגאנגען צו איהר צוויי שטימען.

„עס איז זיכער בען — האט פלארא געזאגט צו זיך, — און נאך אימיצער".

פון פארזיכטיגקייט וועגען האט זי אויסגעלאשען דאס ליכט אין שלאף־צימער, זי איז צוגעגאנגען אויף די שפיץ־פינגער צו דער טיר און האט צוגעלעגט דעם אויער.

— מיין טייערער, — האט געזאגט א יונגע שטימע, א פרויען־שטימע, — זעה, ווי שעהן זיי זענען. מיינע פישעלעך... און קלוג... איך זאג דיר, זיי האבען מיך דערקענט.

פלארא האט נאך דעם דערהערט א פרעהליכען געלעכטער, דעם קלאנג פון א קוש, דאס הארץ איהרס האט גענומען שלאגען אין אנגסט, האט גע וואלט ארויסשפרינגען, נישט אומזיסט האט זי זיך געהאט געשראקען, אז אן אנדערע פערנעהמט שוין איהר פלאץ... זי האט שוין דא מעהר נישט וואס צו טון. זי וועט מוזען זיך אפזאגען פון דער בייער האפנונג, וואס האט א ווילע צוריק געהאט אנגעשלאגען אין איהר, און זיך אומקעהרען צוריק צו איהר וויסטען מזל...

שטילערהייד ווי א גנב, איז זי דורכגעגאנגען דעם שלאפצימער און האט געעפענט די טיר אין קארידאר, א שוידער האט זי בעשלאגען, זי וואלט גערן געוואלט שטארבען, איידער בען, אדער נאך ערגער, יענע פרוי זאל זי איצט אזוי טרעפען, ווי זי גנב׳עט זיך ארויס פון הויז.

זי איז אראנטערגעלאפען אהן אנ׳אטעם די טרעפ, האט זיך צוגעיאגט צו דער דרויסען־טיר און איז ארויס אין גאס.

מיט איליגע טריט האט זי זיך דערווייטערט פון דעם הויז, וואס האט זיך אויף שטענדיג פערשלאסען פאר איהר. אנ׳אנדערע האט איצט איבערגענומען דאס גליק, וואס זי האט עס נישט געקאנט שעצען, וואס זי האט עס נישט געוואלט, אנ׳אנדערע האט זיך בעזעצט אין בען׳ס הארץ,... זי איז געלאפען פון דער גאס, האט זיך נישט אומגעקוקט אויף צוריק, איהרע פיס האבען זי שנעל געטראגען צוריק צו איהר איינזאמען לעבען...

פערלוירען אין דער גרויסער שטאט, אפגעפרעמדט פון איהרע אמאליגע פריינט, האט פלארא געלעבט אליין. די יאהרען זענען געגאנגען. פיר יאהר — פינף יאהר — זעקס יאהר. פון בען׳ען האט זי גאר נישט געהערט. זי האט גאר געוואוסט פון איהר ווייט ביי איהם אין הויז, אז אן אנדער פרוי טיילט מיט איהם זיין לעבען. איז ער גליקליכער מיט יענער ווי ער איז געווען מיט איהר? זי וואלט עס אוודאי גערן געוואלט וויסען, אבער אויספרעגען האט זי קיינעם נישט געוואגט. זי האט זיך געפיהלט שטארק שולדיג געגען איהם, געגען איהר איינזאמען לעבען, וואס זי האט צעבראכען, זי האט געטראגען דאס שווערע געפיהל אין זיך און זיך געהיט נישט צו ווייזען עס פאר קיינעם... וואלט זי אמאל בעגעגענט בען׳ען אליין, וואלט זי געעפנט פאר איהם איהר הארץ, ער איז א גוטער, ער וואלט זי פערשטאנען און איהר אפשר אויך פערגעבען.

עס איז געווען א הייסער זומער־טאג. מענשען זענען געלאפען פון דער שטאטישער היץ. צום ים, צו די בערג, אויפ׳ן לאנד, פלארא איז אריינגעקומען אין וואגאן, האט פערנומען א פלאץ, דער צוג האט זיך גערירט פון ארט, איז אפגעפאהרען, באלד האט זי אין צווייטען עק וואגאן דערזעהען א בעקאנט פנים. צוויי פאר אויגען האבען שארף, דורכדרינגעגליך זיך איבערגעקוקט.

— בען !...

— פלארא !...

בען איז געשטאנען פאר איהר, האט נישט גע וואוסט ווי אזוי אנצוהויבען רעדען, און פלאראן האט אלץ געציטערט, גלייך ווי די שטיקערדיג־הייסע לופט אין וואגאן וואלט מיטאמאל געווארן פראסטיג קאלט. מיט א שוואכער האנד־בעוועגונג האט זי איהם אנגעוויזען אויפ׳ן פלאץ לעבען איהר. בען האט זיך אוועקגעזעצט.

אין גערויש פון לויפענדיגען צוג האבען זיי זיך פונאנדערגערעדט.

— זעקס יאהר האב איך געווארט דיך צו טרעפען... — האט פלארא ארויסגעזאגט, ווען דאס האסטיגע קלאפען פון איהר הארץ איז געווארען אביסעל פערשטילט.

— זעקס יאהר האסטו געמוזט ווארטען? — האט בען איבערגעפרעגט — פארוואס ביזטו נישט גע קומען פריהער?

— איך בין געקומען...

— ווען ?

— מיט זעקס יאהר צוריק... עס איז שוין אבער געווען צו שפעט... אנ׳אנדערע האט פערנומען מיין פלאץ...

— וואס רעדסטו, פלארא? איך פערשטיי דיך נישט....

און פלארא האט איהם דערצעהלט וועגען איהר קומען צוריק ווי זי האט געעפענט מיט׳ן שליסעל פון הויז, ווען זי האט איהם געהערט אנקומען מיט די טיר און ווי זי האט דערנאך זיך ארויסגעגנבעט אנ׳אנדער פרוי...

— מיין גאט, — האט בען אויסגעשריען, — באלד ווי דו האסט מיך פערלאזען בין איך אוועק... פיסט דאך אריין צו פרעמדע מענשען אין הויז... די וועגט זעען מיר געווארען ענג, איך האב נישט געקאנט מעהר פערבלייבען אין דעם הויז, וואו אלץ האט מיר דערמאנט אן דיר... איך האב אוועקגעשענקט דאס מעבעל, האב אויפגעגעבען דאס הויז... איך בין אנטלאפען... איך האב אבער נישט אויפגעגעבען די האפענונגען אז דו וועסט זיך אומקעהרען צוריק... איך האב דיך ליב געהאט. פלארא, איך האב דיך איצטער אויך ליב...

טרעהרען זענען אנגעלאפען אין פלאראס אויגען, טרעהרען פון פרייד, פון נייער האפנונג.

— בען, — האט זי אנגעהויבען, — איך בין געקומען צו דיר מיט זעקס יאהר צוריק, א שולדיגע אנ׳אומגליקליכע... איך האב אבער נישט געקאנט רעדען צו דיר. עס איז געווען אנ׳אומגליקליכער טעות... דער שליסעל איז געווען מיין אומגליק... איז עס איצטער שוין צו שפעט?

— איך האב מורא אז יא... איך בין מעהר נישט אליין... שוין צוויי יאהר לעב איך מיט אנ׳אנדער פרוי... גליקליך בין איך נישט... אבער... איך ווייס נישט, צי וועל איך אמאל האבען דעם מוט פון איהר אוועקצוגעהען...

— ערשט צוויי יאהר לעבסטו מיט איהר? — האט פלארא געפרעגט.

— יא. און ביז דעמאלט האב איך אלץ געווארט אויף דיר... פארוואס ביזטו נישט צוריקגעקומען ?

— איז שוין ווירקליך צו־שפעט? קען מען שוין נישט פעררעכטען? — האט זי געזאגט מיט טרעהרען אין די אויגען.

ער האט צערטליך גענומען איהר האנט און דאן געזאגט :

— איך בין נישט גליקליך, פלארא, לאמיר האפען... לאמיר נישט אויפגעבען אונזערע האפענונגען... — און נישט אכטענדיג אויף די אנדערע פאסאזשירען האט ער זי צו זיך צוגעצויגען און זיי האבען זיך צערטליך און לייענשאפטליך צוקושט.

Dr. med.
H. Różaner
הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואך
NARUTOWICZA 9, tel. 128-98.
עמפפאנגט פון 8-10 און פון 5-8 אוו.

הײַנט און פאלג. טעג! ס׳ווערט דעמאנסטרירט די גרויסע עראטישע זיטן־דראמע, וואס בערירט דאס פראבלעם פון ליבע און מוטערשאפט פון די געגענווארטיגע פרויע

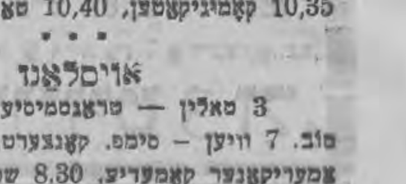

„הירַאט פאר דער עפענטליכער מיינונג"
רעזשי: Paweł Stein אין די הויפט־ראלען: CONSTANCE BENETT i JOEL MAC CREA
אויסער׳ן פראגראם: קלאנג־צײַטונג און לאנד־אקטואליטעטן. אנהויב פון די סעאנסן אין גצוו. טעג 5 נאכמיטאג, שבת און זונטאג – 2 בייטאג.

דורך 24 שעה
גיט ארויס די גארדעראבע און וועש סאמפלעט אויסגעפערטיגט
Pośpieszna
Parowo-Elektryczna
CHEMICZNA PRALNIA
i FARBIARNIA
„Błyskawica"
Sp. z ogr. odp.
צענטראלע – 9 אנדראדאווא 9 טעל. 236-81
פיליאלען: 44 פיעטריקאווער 44
ליסאווסקיעגא 246.
נידריגסטע פרייזען!
בעט: שנײַדער־רעפעראטורען אויפן ארט

Poradnia
WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים־ספעציאליסטן
זאוואדזקא 1
גאר פאר ווענערישע הויט־קראנקה.
און מענער־שוואכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קווארץ־לאמפען, עלעקטרישער הייל־קאבינעט.
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוו. פון 11—4 נ״מ
נעמט אן א פרוי־דאקטאר נור קינדער און פרויען, זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמ.
בעזונדער ווארטע צימער פאר פרויען.
וויזיט 3 זל.

די פענסיאנאט ווינער
גראוונא
נײַ־אטוואצק
ווילע ה׳ ספראדזקי איז געעפנט
עמפפעהלט: זוניגע צימערן אין אלטען טרוקענעם סאסנאווען וואלד.
געשמאקע קוך, אויף פערלאנג דיעטישע. ביליגע פרייזען.
פאר קינדער אונטער ארגעלטינער אויפזיכט פון א פראקטיקאנקע פון דער שולע „חבצלת" ראדיא־פלאשע. צו ערפאהרען אויפ׳ן ארט.
אין לאדז, פילסודסקיעגא 27 ביי הינער.
אדרעס: גראוונא (ביי לאקיטש) נײַ־אטוואצק פענסיאנאט הינער.
3035

כירורגישער קאבינעט
Dr. Szreiber
איז געווארען איבערגעטראגען אויף
Narutowicza № 9
tel. 122-95.
אפעראציעס, אמפוטאציעס, האלז ושילדקעס און
היילאנשטאלט־פרייזען.

Dr.
E. Gutman
קינדער־קראנקהייטען
נעהמט אן טעגליך פון 8—9 פריה
און פון 2.30—3.30 נאכמ.
גדאנסקא 26 טעל. 17300.

DR. MED.
Z. LEWINSON
כירורג
ארדינאטאר פון שפיטאל אויף דרעוונאווסקא
נעהמט איצט אן אויף
פיעטריקאווער 86. פראנט 2. שטאק
פון 3—5 נאכמ. 1780

Dr. med.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
זגערזשער 15. טעל. 113-47
נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

קלאנג-קינא-טעאטער
SZTUKA
16 קאפערניקא 16

הײנט ● און פאלג. טעג!
„גרוי הויז“
אין די הויפטראלען:
Wallace BEERY, Lewis STONE i CH. MORRIS
ווי אויך „געהיימניש פון א פאסט-מעסטעל“

ADRIA
1 גלאוונא 1
הײנט פרעמיערע
Zygfryd Arno
אין פילם
עוועצנטועל
מיט דער רייצענדער
JENNY JUGO
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.
2 פשעיאזד 2
METRO

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO“
צום ערשטען מאל אין לאדז!
1) ראמאנטישע דראמע
לויט׳ן ווערק פון
Wacław Gąsiorowski
אונזער קאנקורענצלאזער פראגראם!
לידוויטשער פירשטין
2) „פעררעטערישע קוילען“ אין דער הויפטראלע HOOT GIBSON
צום ערשטען מאל אין לאדז!
אין די הויפטראלען:
Jadwiga Smosarska, Stefan Jaracz i Józef Węgrzyn.

ווערקשטעל **שירמס** — פון — און **שפאציר-שטעקענס**
ס. פייגענבוים
לאדז, נארוטאוויטשא 19

עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און מענער-שירמס און שטעקענס צו קאנקורענץ-פרייזען.
נעהמט אן אלערליי רעפאראטורען פון שירמס און שטעקענס.

ענדליך איז פערשוואונדען מיין פערעלטערטער אדמשיסט ווייל **„Lebewohl“** איז אן׳אונגעוועהנליך מיטעל.
צו פערלאנגען אין אלע אפטייקע און סקלאד-אפטעקענס אויס: דריקליך "LEBEWOHL". אינלענדישע אויסארבייטונג.

אוועק מיט אונזער פיינד!
קארעלוכען, פרוסאקעס און אלערליי ווערים — דאס זענען די פערשפרייטער פון אנשטעקונג און פערשידענע אנשטעקענדע קראנקהייטען.
מ׳דארף זיי גרינדליך פערניכטען מיט דער הילף פון ערפאלגרייכען און ראדיקאל מיטעל ווי עס איז
„FLURIN“
צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקענס.
1675

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אריין אין דעם ביס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער ברענדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל-באנדאזשען בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, ליידענגען ספעציעלע הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטפוס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.
עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונט.
איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד״ר באראנטש, פראפ. ד״ר י. מארישלער, פראפ. דר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם גרויסען ספעציאליסט ה׳ דר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 פאר זיין געניאליך אויסקוריערן מיך פון א שווערער ברוך-קראנקהייט. השם יתברך זאל אים העלפן... (א. סראהן, רב.)

LECZNICA PRYWATNA
Położniczo - Ginekologiczna
Dra med. S. Druebina
6-Sierpnia 15/17, tel. 153-10 I i II kl
godziny przyjęć w lecznicy od 10—12 codziennie. PORADA 5 ZŁ.
Pryw. mieszk. Piotrkowska 124, tel. 213-02
godziny przyjęć od 4—6. 2462

שיימלעך
צו בעקומען
קערש,
סקווערראווא 15

רעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

מאטארען
עלעקטרישע
נייע און גענוצטע צו איינדרינגסטע פרייזן
רעפעראטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען, עלעקטרישע קראפט-אינסטאלאציעס פון ליכט און סיגנאליזאציע אויסגעפירט אויס
Przeds. Inżyn. Elektro-Mech. **Maurycy Rak**
Zawadzka 12, tel. 214-11.
גרויסער אויסוואל פון ראדיא-אפאראטן אויף לאגער

PIEGI żółte plamy, opaleniznę, liszaje, pryszcze, wągry i wczelkie inne nieczystości cery usuwa w ciągu kilku dni pod gwarancją za skuteczność **Krem „ADA“**
Cena słoika zł. 2 do nabycia w aptekach składach aptecznych i perfumerjach.

פערקויפער אויף ראטעס!
א גרויסערע עקוויטענץ ביז 1000 זל. מאנאטליך. אינפארמאציעס ערטיילט:
T-wo Bankowe w Grodnie,
Hoovera 9.

פרייז פון אנ׳אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ׳אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קויף און פערקויף

צו פערקויפען זעהר ביליג א לעכער-מאשין זינגער צו מענער-קאנפעקציע אין בעסטען צושטאנד. קלאס 2319 קאנסטאנטינער 25 וו. 13.
3346

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א 3 פאדעמדריגען אבערלאק פירמע זינגער אין בעסטען צושטאנד, ביי קימעלפעלד פולנאצנא 12.
3340

א שלאף-צימער
איז א גוטען צושטאנד ווערט געזוכט צו קויפען
אפערטען אונטער "B".. אין א־מיי־־־ור

פרייע פאסטענס

ריכטעווער ווערען געברויכט ביים שטעפער וויינפעלד זשעראמסקיעגא 34.
3316

ס׳ווערט געזוכט א גוטער נייהער צום שטעפער טארגאווא 38. גאלדבערג, פראנט 1 שטאק.
3331

אגענטען איינגעפיהרטע אין שרייב מאטעריאלען בראנזשע און אין דרוקעריי ווערען געזוכט. אפערטען אין פאלקסבלאט פאר „עקויסטענץ“.
3321

50 גראשען א טאג גרויסע פאמפאנעס בעקומט מען נאר ביי הערשקאוויטש, אלעקסאנדריסקא 10 (מרדכי גבאי׳ס גאס).

א בעקערי איך זוך א שותף מיט א קליינעם קאפיטאל צו פיהרען א בעקעריי אויף א זומער-וואוינונג. צו ערפאהרען פראנציסקאנער 30 ביים וועכטער

א הילף וואס ליידען אויף העמארידען! איהר קענט בעקומען א גוט הייל באר מיטעל ביי פרוי קעניגשטיין, ציגעל גאס 37 וו. 25.
3332

א יונגערמאן קען בוכהאלטעריע, קארעספאנדענץ זוכט בעשעפטיגונג אלס געהילף-בוכהאלטער, פערקויפער צוועגטועל ביי וואס עס זאל נישט זיין פאר דעם קליינסטען געהאלט. אפערטען אונטער „Piętnaście“
3314

Kierownik fachowiec, obeznany prowadzeniem tkalni zarobkowej i księgowością fabryczną poszukuje posady. Wymaganie skromne, oferty sub. „Energiczny“

Pensjonat „Warchałówka“ 4 minuty drogi od st. Głowno w willi Panek. Pensjonat dla dorosłych i młodzieży pod kierown. nauczycielki szkoły powszechnej H. Kapelmajstrowej. Willa położona w suchym, sosnowym lesie. Ceny przystępne. Informacje na miejscu, lub w Łodzi, Zawadzka 22, m. 20. 3268

פערלוירען געווארען א פראטעסט אויף 40 זל. אויסשטעלער ה. הערשקאפ, צאהלבאר 28.5.1933. דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאר אונגילטיג. דער פינדער ווערט געבעטען אפצוגעבען קאנסטאנטינער 29, ד. ראטער.

סטארשי פעלדשער ניימאן, 6. שערפיען (בענעדיקטא 43), פארטער. מאכט איינשפריצונגען, פיאווקעס, פאקען-שטעלען. פרישע קראוויאנקע.
3310

א מיידעל פון דער פראווינץ, פון א בעסערער פאמיליע, געענדיגט א פאלקסשולע, מיט גוטע רעפערענצען, זוכט בעשעפטיגונג ביי וואס פארע ארבייט עס זאל נאר נישט זיין, פאר א מינימאלען געהאלט. צו ערפאהרען קאנסטאנטינער 20, וואוינונג 64.

בעקאנטמאכונג! איך געוועזענער צושניידער און ווערקשטעל-פיהרער פון חיים מענדראווסקי, ארבייט איך היינט אין געשעפט פון יודישע לאנגע מלבושים ביי דער פירמע ח. שניצער לאדז, נאוואמיעסקא 3, אין הויף געוועלב 39, ווייל חיים מענדראווסקי׳ס געשעפט עקזיסטירט שוין נישט. אליעזר באלקאווזקי.
3342

איך נעהם אן אלערארט בעשטעלונגען און רעפעראציעס פון זאקען ספארט און טריקאטאזש-מאשינען, צו ביליגע פרייזען. L. Tron, Brzezinska 6

א שטוב מיט א קיך פון זאפארט צו פערמיטען. 2 איינגענג אין פארטער, צו ערפאהרען וושכאדניא 19 סאסנאווסקי.
3345

א גרויס צימער צו פערדינגען ביי א אנשטענדיגע פאמיליע. שרודמיעסקא 30, וואוינונג 42.
3291

צו פערמיטען א געוועלב מיט 2 שטיבען מיט א קיך מיט אלע בעקוועמליכקייטען ביליג דירה-געלד אהן אבטרעט-געלד. צו ערפאהרען קיליסקיעגא נר. 240
3338

אהן אפטרעט-געלד! וואוינונגען אלע ארט, געוועלבער, פאבריקס און האנדעלס-לאקאלען, מעבלירטע-צימערען מיט קיך בענוצונג און אהנע פון 25 זל. אן, עמפפעלט: Biuro „Lokumpol“ Piotrkowska 55. 3347

איבערצוגעבען א בויר אין קאראס׳ס האלע אגראדאווא 3 אין בעסטען פונקט, צו ערפאהרען אין דער האלע בויר 72.
3333

אוועקצוגעבען א צימער מיט בעקוועמליכקייטען מיט א בעזונדערען איינגאנג ציגעל-גאס 37 וו. 25.
3339

צוליב אבריייזע איבערצוגעבען א געוועלב, ביליג דירה-געלד, פון זאפארט. צו ערפאהרען ביי פוקס, זשגאווסקא 104.

פערשידענעס

Zagubiono Kwit Kaucyjny z Elektrowni Łódzkiej na imię L. Spiro, Piotrkowsk 31. 3309

לאקאלען

א צימער מיט א בעזונדערען איינגאנג פארטער, געגענד נאוואמיעסקא אהן אפטרעט-געלד איז איבערצוגעבען געאייגענט פיר געשעפט צו ערפאהרען ביי ניימאן פלאץ-וואלנאשטשי 8.
3302

צו פערמיטען 2 צימער און קיך און איין צימער און קיך, ווי אויך הויכע ליכטיגע קעלער-צימערן. צו ערפאהרען ביים נוירט זגערזשער 43/45.
3304

צוויי פריילינס צו שלאפען קענען זיך מעלדען פילסודסקיעגא 25, וו. 24.

צו פערדינגען א פלאץ פון קוילען וואס איז איינגעפיהרט 25 יאהר ליפאווא 7 קארמאן.
3322

צו פערדינגען א שטוב מיט א קיך אויף בזשעזשינער גאס 11, צו ערפאהרען ביים ווירט.
3330

א האלבע שטוב אוועקצוגעבען אויף א פראצאווניע ביליג, אויך אנ׳ארט צו שלאפען פאר 2 יונגעלייט אדער פריילינס, פילסודסקיעגא 33 קאפלאוויטש.
3327

צו פערמיטען 2 צימער און קיך מיט בעקוועמליכקייטען, ביליג דירה-געלד אויף קאמיענא 9, ווי אויך א גרויס לאקאל אויף פאלנא 5, רוג אלעקסאנדראווסקא. צו ערפאהרען קאמיענא 9, ביי קאנסקער.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.